

Cohortstudie naar de effecten van de Oranje Huis aanpak

In de lift

Milou Lünnemann
Katinka Lünnemann
Mathilde Compagner

In de lift

Cohortstudie naar de effecten van de Oranje Huis aanpak

Milou Lünemann
Katinka Lünemann
Mathilde Compagner

Met medewerking van:

Katrien Bel
Esther Horrevorts
Bertina de Kruijf
Anissa Oas
Smahane Bouzeyya
Soukaina El Jaouhari
Ghazal Alinaghi
Sureyya Kahveci
Razia Samsor
Fatima Barzngce

Met dank aan:

Medewerkers van de Oranje Huizen Amsterdam en Alkmaar voor de ondersteuning van de dataverzameling
Harrie Jonkman voor de uitvoering van de matchingsprocedure
Karin Wittebrood voor haar kritische opbouwende commentaar op de methodologische aspecten
TVcN voor het leveren van tolkdiensten

Utrecht, januari 2021.

Inhoudsopgave

1 Inleiding	4	6 Hulpverleners over de geboden hulp	47
1.1. Aanleiding, doel en onderzoeksvragen	4	6.1. Uitgangspunten en werkwijze in de praktijk	47
1.2. Oranje Huis-aanpak	5	6.2. Veiligheid	49
1.3. Methodologische verantwoording	6	6.3. Opvoedingsvaardigheden en jeugdbescherming	51
1.4. Opzet rapportage	7	6.4. Betrekken (ex-)partner en sociale netwerk	53
2 Achtergrond Oranje Huis cliënten en respondenten	9	6.5. Nazorg	54
2.1. Algemene cijfers Jaarverslagen	9	6.6. Conclusie	55
2.2. Vergelijking Oranje Huis en Veilig Thuis populatie	10	7 Conclusie	58
2.3. Achtergrond geïnterviewde vrouwen	12	7.1. Belangrijkste conclusies	58
2.4. Conclusie	14	7.2. Werkzame elementen	61
3 Geweld en veiligheid	15	7.3. Aanbevelingen en gewenste verbeteringen	66
3.1. Het gemeten geweld	15	Literatuur	69
3.2. Geweldservaringen	18	Bijlage 1. Methodologische verantwoording	70
3.3. Conclusie	21	Bijlage 2. Vergelijking respondenten wel en geen vervolgmeting	75
4 Problematiek en welbevinden van vrouwen en kinderen	23		
4.1. Welbevinden gemeten in de tijd	23		
4.2. Vrouwen over kwaliteit van leven en opvoedstress	26		
4.3. Conclusie	29		
5 Vrouwen over de geboden hulp	30		
5.1. Geboden hulp in cijfers	30		
5.2. Ervaren hulp	32		
5.3. Conclusie	44		

1 Inleiding

1.1. Aanleiding, doel en onderzoeksvragen

Sinds 2011 wordt door Blijf Groep de Oranje Huis-methodiek aangeboden aan vrouwen die te maken hebben met huiselijk geweld. Blijf Groep heeft drie Oranje Huizen: in Alkmaar, Almere en Amsterdam. Daarnaast hebben zij locaties in Haarlem en Zaanstreek. Dit zijn geen Oranje Huizen, maar er wordt hier wel gewerkt volgens de Oranje Huis Aanpak. Twee procesevaluaties zijn eerder uitgevoerd naar de Oranje Huis methodiek (Lünnemann, Smit & Drost, 2010; Mommers, 2015). Deze onderzoeken lieten zien dat medewerkers van de Oranje Huizen de aanpak uitvoerbaar vinden, dat systeemgericht gewerkt wordt en medewerkers ook achter het systeemgericht werken staan. Echter is nog geen onderzoek gedaan naar het effect van de aanpak van de Oranje Huis methodiek (Reijmers & Geutjes, 2016). Om te kijken of de methodiek goed werkt, is het Verwey-Jonker Instituut een langlopend onderzoek gestart naar de Oranje Huis Aanpak. Dit onderzoek sluit aan bij het grotere cohortonderzoek onder de cliëntpopulatie van 13 Veilig Thuis regio's (Steketee, Tierolf, Lünnemann, Lünnemann, 2020).

Het onderzoek is gehouden onder cliënten (met en zonder kinderen) van de Oranje Huizen in Alkmaar en Amsterdam. Op 3 meetmomenten, verspreid over anderhalf jaar, zijn gevalideerde vragenlijsten voorgelegd over het geweld, mogelijke problematiek die speelt en ontvangen hulpverlening. Dit is het kwantitatieve onderzoek. De tussentijdse resultaten van de nulmeting zijn verschenen in een factsheet (Blijf Groep & Verwey-Jonker Instituut, 2018). Daarnaast is ook een kwalitatief onderdeel opgezet, het z.g. casusonderzoek. Hierbij zijn – na het tweede meetmoment – diepte-interviews gehouden met

enkele cliënten en medewerkers uit de Oranje Huizen. Bovendien is een aanvullend onderzoek gedaan onder cliënten van het Oranje Huis die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen en daardoor niet mee konden doen met het voorgaande kwantitatieve onderzoek. Voor het invullen van de vragenlijsten is namelijk voldoende kennis van de Nederlandse taal noodzakelijk. Een groot aantal cliënten in het Oranje Huis beheerst onvoldoende de Nederlandse taal, en het is belangrijk te weten hoe zij het verblijf in het Oranje Huis ervaren. Daarom is voor die doelgroep een apart kwalitatief onderzoek opgezet naar dezelfde thema's. Dit onderzoek bestaat uit semi-gestructureerde interviews door tweetalige onderzoekers of met behulp van een tolk. Van dit aanvullende onderzoek zijn de eerste bevindingen verschenen in twee factsheets (Blijf Groep & Verwey-Jonker Instituut, 2018; Blijf Groep & Verwey-Jonker Instituut, 2019).

Het doel van het totale onderzoek is het in kaart brengen van de effecten van de hulpverlening in de Oranje Huizen op het geweld en de veiligheid, problematiek en welbevinden van cliënten. De onderzoeksvragen die daarbij horen, en in de verschillende hoofdstukken beantwoord zullen worden, zijn:

- Hoe ziet de achtergrond en problematiek van vrouwen die bij het Oranje Huis terecht komen eruit? Verschilt deze van de groep vrouwen die bij Veilig Thuis gemeld wordt? (Hoofdstuk 2.)
- Hoe gaat het anderhalf jaar na binnenkomst in het Oranje Huis met de veiligheid, problematiek en het welbevinden van de vrouwen en kinderen? (Hoofdstuk 3 en 4.)
- Hoe wordt de geboden hulp ervaren? Welke elementen waren positief en wat zijn verbeterpunten? (Hoofdstuk 5 en 6.)
- Sluit de Oranje Huis Methodiek aan bij de behoeften van cliënten die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen? (Hoofdstuk 3, 4, 5 en 6.)

In het vervolg van dit hoofdstuk beschrijven we eerst de aanpak van het Oranje Huis. Vervolgens gaan we in op de methodologische verantwoording en we sluiten af met de opzet van dit rapport.

1.2. Oranje Huis-aanpak

Het Oranje Huis biedt opvang aan slachtoffers (voornamelijk vrouwen en kinderen) van huiselijk geweld in een open maar veilige omgeving, waarbij systeemgerichte hulp aan alle gezinsleden centraal staat¹. Cliënten kunnen via Veilig Thuis, de politie of rechtstreeks aangemeld worden. Het hulptraject start met een intake, waarna een kort crisistraject volgt (in principe 6 weken). Hierna kan een cliënt terug naar huis met ambulante hulpverlener, maar veel cliënten gaan na de crisisperiode naar de vervolgoopvang (bv. begeleid wonen binnen het Oranje Huis of elders of een satellietwoning), dit duurt gemiddeld 6 maanden. Als afronding van het gehele traject vindt een gesprek plaats, met eventueel een warme overdracht naar andere hulpinstanties.

In de interventiebeschrijving van de Oranje Huis-aanpak op de databank Effectieve Sociale Interventies (Reijmers & Geutjes, 2016) staan de volgende hoofddoelen, subdoelen en werkzame elementen.

Het hoofddoel van de Oranje Huis-aanpak is het stoppen van het huiselijk geweld in het gezin en het creëren van de juiste omstandigheden om te werken aan:

- Het vergroten van veiligheid.
- Het duurzaam stoppen van geweld.
- Herstel op fysiek, psychisch en psychosociaal vlak.

¹ Voor meer informatie over de Oranje Huis-aanpak zie de beschrijving op de databank Effectieve Sociale Interventies bij Movisie (<https://www.movisie.nl/interventie/oranje-huis-aanpak>).

Aan deze hoofddoelen wordt gewerkt door middel van onderstaande zeven subdoelen:

- Cliënten zijn in staat hun eigen veiligheid te vergroten, gericht op het duurzaam stoppen van geweld.
- Cliënten beschikken over een steunend netwerk en zetten dit zo nodig in.
- Cliënten kunnen een veilige omgeving creëren voor een gezonde ontwikkeling van hun kinderen.
- Kinderen beschikken over voldoende zelfvertrouwen voor een gezonde ontwikkeling.
- Cliënten beschikken over voldoende zelfvertrouwen, competenties en vaardigheden om positieve relaties aan te gaan en een door hun zelf gewenste toekomst op te bouwen binnen de mogelijkheden.
- Psychische en psychiatrische problematiek is besproken en cliënten zijn zo nodig verwezen naar passende hulpverlening. Belemmerende sociaaleconomische omstandigheden zijn in beeld en cliënten zijn ondersteund in het verkrijgen van de juiste hulp.

De werkzame elementen zoals beschreven in de interventiebeschrijving zijn:

- Veiligheid staat centraal en vormt de rode draad in de aanpak: het benoemen van verschillende verantwoordelijkheden (voor gebruik van geweld, voor de eigen veiligheid en gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de veiligheid van kinderen) en het benadrukken van het dynamische karakter van veiligheid doen recht aan de door cliënten ervaren complexiteit.
- Risico-screening en veiligheidsplannen ondersteunen het proces en geven richting aan het hulptraject.
- Gezinstaxatie: analyse van alle factoren die bijdragen aan het ontstaan en voortduren van (patronen van) geweld in het gezin en hun veranderen vormen de basis voor verandering en het gericht werken aan door cliënten zelf geformuleerde doelen.

- Versterken van de eigen regie van cliënten: dit komt zowel methodisch als in de inrichting van het pand tot uitdrukking.
- Systeemgerichte aanpak:
 - Inzetten op herstel van verbondenheid door bewust maken en actief inschakelen van hulpbronnen en sociale steunsystemen.
 - Onderscheid tussen ouder- en partnerrol en hierop gebaseerde gesprekken en andere activiteiten.
 - Vergroten van de veerkracht van individu en systeem door te werken aan de overtuigingen, organisatiepatronen en communicatiepatronen in het gezin.
- Aandacht voor de gevolgen van huiselijk geweld op het ouderschap: ondersteuning van ouders en versterking van ouderschapsvaardigheden.
- De aanpak combineert verschillende activiteiten (diversiteit aan gesprekken, tijdelijke opvang en inzet groepsaanbod) die in samenhang met elkaar over een vastgestelde periode bijdragen aan het hoofddoel.

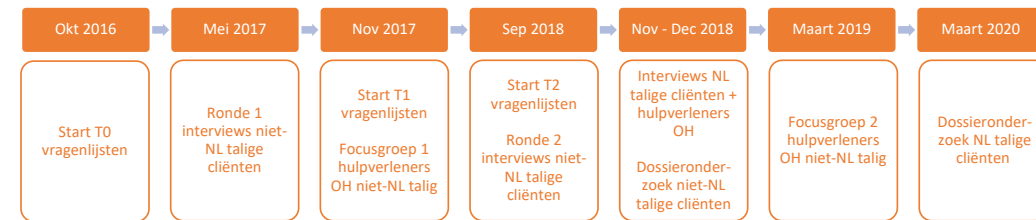
1.3. Methodologische verantwoording

Hieronder worden de aanpak en opzet van de verschillende onderdelen van het onderzoek kort beschreven (figuur 1.1)². Het Oranje Huis onderzoek sluit aan bij een groter landelijk cohortonderzoek onder de cliëntpopulatie van 13 Veilig Thuis regio's (Steketee et al., 2020). Het Oranje Huis onderzoek bestaat uit een kwantitatief longitudinaal deel waarbij 98 vrouwen hebben deelgenomen aan de 0-meting. Daarnaast zijn interviews gehouden met 9 cliënten die ook deelnamen aan het kwantitatieve onderzoek en 14 cliënten die onvoldoende de Nederlandse taal beheersten om de vragenlijsten in te vullen. Verder zijn focusgroepen gehouden met professionals van Blijf Groep en is een dossieronderzoek uitgevoerd.

² Voor een uitgebreide beschrijving zie bijlage 1.

Het landelijke cohortonderzoek, en daarmee ook dit Oranje Huis onderzoek, is goedgekeurd door de Scientific and Ethical Review Board (VCWE) van de Faculteit Gedrags- en Bewegingswetenschappen, Vrije Universiteit Amsterdam (VCWE-2016-217R1). Daarnaast heeft dr. Karin Wittebrood als zelfstandig en onafhankelijk wetenschappelijk onderzoeker kritisch meegelezen om de methodologische kwaliteit te waarborgen.

Figuur 1.1 Schematische weergave van de onderdelen van het onderzoek in de tijd

1.3.1. Kwantitatieve onderzoek

Het kwantitatieve onderzoek heeft een longitudinaal design met drie metingen waarbij vrouwen en eventuele kinderen vragenlijsten invulden^{3,4}. Als de vrouw kinderen had tussen de 3 en 18 jaar vulden ze over maximaal twee kinderen ook vragenlijsten in⁵. Daarnaast werden via de vrouw ook eventuele

³ Vrouwen vulden vragenlijsten in over jeugdtrauma's (alleen 0-meting), het geweld dat zich het afgelopen jaar heeft afgespeeld, huidige traumasymptomen, alcoholgebruik, opvoedstress (als kinderen), kwaliteit van leven en ontvangen hulpverlening. De vragenlijsten m.b.t. de kinderen gingen over traumasymptomen, emotionele veiligheid, hechting, probleemgedrag, kwaliteit van leven en ontvangen hulpverlening. Daarnaast zijn bij de 1-meting en 2-meting extra vragen toegevoegd over de hulp van Blijf Groep. Deze vragen gingen over (het gevoel van) veiligheid, de ontvangen hulp en het contact met de (ex-)partner.

⁴ Zie het rapport van de landelijke cohortstudie (Steketee et al., 2020) voor een theoretische onderbouwing en uitgebreide beschrijving van de vragenlijsten.

⁵ Als ze meer dan twee kinderen hadden, is de selectie van de kinderen gebaseerd op leeftijd in de leeftijds categorieën 3-12 jaar en 13-18 jaar oud, waarbij het jongste kind van de categorieën geselecteerd werd en daarna eventueel het op een na jongste kind.

kinderen (8-18 jaar) gevraagd om vragenlijsten in te vullen. De 98 vrouwen zijn geworven via de Oranje Huizen in Amsterdam en Alkmaar. De inclusiecriteria om deel te nemen aan het onderzoek waren: in het Oranje Huis zijn gekomen vanwege partnergeweld, in het crisisperiode traject zitten bij het Oranje Huis in Amsterdam of Alkmaar, en de Nederlandse taal voldoende kunnen lezen. Eén jaar na de 0-meting (T0) is de 1-meting (T1) uitgevoerd. De 2-meting (T2) is anderhalf jaar na de 0-meting (T0) uitgevoerd. Van de 98 respondenten bij de 0-meting hebben 48 vrouwen aan een of twee vervolgmetingen deelgenomen (45 vrouwen aan de 1-meting en 41 vrouwen aan de 2-meting). De groep vrouwen die minimaal een vervolgmeting heeft gedaan is een representatieve subgroep van de totale groep vrouwen die de 0-meting heeft gedaan⁶.

Matchingsprocedure

Om inzicht te krijgen in de effecten van de Oranje Huis methodiek hebben we een quasi-experiment opgezet. Voor een deel van de vrouwen van de Oranje Huizen beschikken we over minimaal twee meetmomenten (N=43). Dit is te beschouwen als een experimentele groep met een voor- en een nameting. In de landelijke cohortstudie zijn dezelfde vragenlijsten ingevuld door cliënten van Veilig Thuis. Door uit deze onderzoeksgroep alle vrouwen te selecteren die geen hulp hebben gehad van een specifieke methodiek of in een andere vrouwenopvang hebben gezeten ontstond een controlegroep van 530 vrouwen. Omdat de experimentele groep en de controlegroep niet random tot stand zijn gekomen en beide groepen bovendien bij voorbaat al van elkaar verschillen (zie hoofdstuk 2), maken we gebruik van een matchingsprocedure. Na de matchingsprocedure bleef een groep van 43 Veilig Thuis respondenten over. Echter bleek deze controlegroep te verschillend van de experimentele conditie om verdere analyses te doen. Zie bijlage 1 voor een uitgebreide uitleg over de matchingsprocedure en vergelijking tussen de controle en experimentele conditie.

6 Zie bijlage 2 voor de analyses en tabellen.

1.3.2. Kwalitatieve onderzoek

Bij het kwalitatieve onderdeel zijn interviews gehouden met 9 vrouwen die al aan het kwantitatieve onderdeel hadden deelgenomen. Deze groep noemen we de Nederlandstalige vrouwen. Van 5 van deze 9 vrouwen kregen we toestemming om ook met een medewerker van het Oranje Huis te spreken waar ze hulp van hadden ontvangen. Daarnaast hebben we 14 vrouwen gesproken die de Nederlandse taal niet machtig waren, waardoor ze de vragenlijsten niet konden invullen. Deze groep noemen we de niet-Nederlandstalige vrouwen. Met deze groep vrouwen, hebben we tweemaal een interview gehouden. Na elke ronde interviews hebben we een focusgroep gehouden met medewerkers van verschillende Oranje Huizen. Tot slot is zowel voor de groep vrouwen die aan een of twee vervolgmetingen van het kwantitatieve onderzoek deelnam (n=47⁷) als voor de groep vrouwen die de Nederlandse taal niet machtig was. (n=14) een dossieronderzoek uitgevoerd.

1.4. Opzet rapportage

In de volgende hoofdstukken zullen de verschillende onderzoeksvragen behandeld worden zoals vermeld in paragraaf 1.1. In de hoofdstukken 2 tot en met 5 wordt eerst de informatie vanuit het kwantitatieve onderzoek gegeven en daarna wordt ingegaan op de informatie vanuit het kwalitatieve onderzoek. De citaten in de tekst zijn woordelijke citaten of parafrases van cliënten en hulpverleners van de Oranje Huizen. In hoofdstuk 2 geven we een beschrijving van de cliënten die bij het Oranje Huis komen en maken we een vergelijking met de cliënten die bij Veilig Thuis gemeld worden. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 3 in op de veiligheid en het geweld dat cliënten hebben ervaren. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de problematiek en het welbevinden van vrouwen en kinderen. De ervaren hulp wordt in hoofdstuk 5 beschreven. In hoofdstuk 6

7 Voor 1 vrouw was het dossiernummer niet te achterhalen.

wordt de visie van de professionals op het verlenen van hulp beschreven. We sluiten af in hoofdstuk 7 met een concluderend hoofdstuk, waarbij de werkzame elementen uit paragraaf 1.2 als leidraad zijn gebruikt.

2 Achtergrond Oranje Huis cliënten en respondenten

In dit hoofdstuk geven we eerst de algemene cijfers van Blijf Groep. Daarna beschrijven we de groep vrouwen die heeft deelgenomen aan het kwantitatieve onderdeel van het onderzoek en tot slot de achtergrond van de vrouwen en kinderen die we geïnterviewd hebben.

2.1. Algemene cijfers Jaarverslagen

In tabel 2.1 staan de gegevens van alle cliënten die in 2017, 2018 of 2019 in het Oranje Huis Amsterdam of Alkmaar verbleven⁸. Als we deze gegevens vergelijken met de gegevens van de respondenten die hebben deelgenomen aan het onderzoek (eerste kolom tabel 2.2) kunnen we stellen dat we een representatieve groep hebben wat betreft leeftijd, opleiding en geslacht van de kinderen. We zien dat de migratieachtergrond iets verschilt, zo zitten in de onderzoeksgroep iets meer Nederlandse cliënten of cliënten waarvan één of beide ouders in het buitenland zijn geboren (tweede generatie migrant) en minder cliënten die zelf ook in het buitenland zijn geboren (eerste generatie migrant). Dit verschil kan verklaard worden door het vereiste dat respondenten de Nederlandse taal voldoende moeten beheersen om de vragenlijsten in te kunnen vullen. Ook de leeftijd van de kinderen van de cliënten van 2017 en 2018 is lager dan in de onderzoeksgroep. In dit onderzoek zijn alleen de gegevens bekend over de kinderen tussen de 3 en 18 jaar, waardoor een vergelijking niet mogelijk is.

Tabel 2.1 Achtergrondgegevens Oranje Huis cliënten

	2017 (n = 499)	2018 (n = 512)	2019 (n = 519)
Leeftijd vrouw (%)			
< 25 jaar	16%	24%	21%
25-34 jaar	42%	44%	42%
35-44 jaar	28%	22%	26%
45-54 jaar	11%	8%	8%
> 55 jaar	3%	3%	3%
Opleiding* (%)			
Geen of lager onderwijs	20%	17%	19%
MAVO, LBO	19%	23%	20%
HAVO, VWO, MBO	42%	47%	47%
HBO, WO	19%	14%	14%
Migratie achtergrond* (%)			
Nederlands	20%	20%	20%
Eerste generatie migrant	60%	59%	63%
Tweede generatie migrant	20%	21%	18%
Vrouwen met kinderen	69%	65%	67%
Sekse kinderen, meisje (%)	53%	53%	49%
Kinderen (0 - 2 jaar)	35%	34%	27%
Kinderen (3-18 jaar)	63%	62%	67%
Kinderen (18+)	2%	4%	6%
Gemiddelde leeftijd kinderen	5,7 jaar	6,0 jaar	7,2 jaar
Kinderen mee naar opvang	70%	78%	78%

*Van 27% in 2019 tot 38% in 2016 van de respondenten was het opleidingsniveau onbekend.

8 Deze cijfers zijn aangeleverd door Blijf Groep vanuit hun registratiesysteem.

2.2. Vergelijking Oranje Huis en Veilig Thuis populatie

Hieronder volgt een beschrijving van de groep vrouwen van het Oranje Huis die aan de 0-meting heeft deelgenomen en daarbij maken we een vergelijking met de 0-meting van alle vrouwen gemeld bij Veilig Thuis van de landelijke cohortstudie.

Vanuit het dossieronderzoek voor de Nederlandstalige Oranje Huis respondenten (n=47) weten we dat in de meeste gevallen de vrouw vanuit een andere opvang (n=16) of via Veilig Thuis (n=13) bij het Oranje Huis is gekomen. Enkele vrouwen zijn via de politie (n=8) binnengekomen, waarbij vaak een andere organisatie betrokken was (bv. GGD of Veilig Thuis). Ook hebben enkele vrouwen zelf (n=4) contact gezocht met het Oranje Huis en bij drie van deze vrouwen is eerst een ambulante traject gestart voordat ze in het Oranje Huis terecht kwamen. De overige vrouwen zijn via andere organisaties bij het Oranje Huis terecht gekomen (bv. GGZ, GGD, JBRA).

Bij het kwantitatieve onderzoek hebben 98 vrouwen aan de 0-meting deelgenomen. In de eerste kolom van tabel 2.2 staan de achtergrondgegevens van deze 98 vrouwen en hun kinderen. In de tweede kolom staan de gegevens van de 836 vrouwen van de landelijke cohortstudie⁹. De achtergrondvariabelen van de Oranje Huis respondenten verschillen significant van de Veilig Thuis respondenten; Oranje Huis respondenten zijn jonger (zowel vrouwen als kinderen), hebben vaker een migratieachtergrond, lager opleidingsniveau, lager maandelijks inkomen en minder vaak betaald werk. Alleen het geslacht van de kinderen verschilde niet van elkaar.

Tabel 2.2 Achtergrondgegevens

	0-meting Oranje Huis respondenten (n = 98)	0-meting Veilig Thuis respondenten (n=836)
Leeftijd vrouw (%)		
< 25 jaar	19%	3%
25-34 jaar	46%	30%
35-44 jaar	25%	44%
45-54 jaar	6%	22%
> 55 jaar	4%	1%
Opleiding (%)		
Lager onderwijs	17%	8%
MAVO, LBO	20%	23%
HAVO, VWO, MBO	49%	46%
HBO, WO	13%	23%
Netto maandelijks inkomen (%)		
< €1,500	93%	52%
€1,500 - €3,100	7%	39%
> €3,100	0%	10%
Betaald werk (%)		
> 12 uur betaald werk	17%	48%
Migratie achtergrond (%)		
Nederlands	32%	68%
Eerste generatie migrant	42%	19%
Tweede generatie migrant	27%	13%
Gegevens kinderen (3-18 jaar)		
Kinderen (3-18 jaar)	50%	99%
Gemiddelde leeftijd kinderen	7,1 jaar	9,8 jaar
Sekse kinderen, meisje (%)	55%	50%

⁹ Hier zijn de vrouwen die in het Oranje Huis hebben verbleven uit gehaald.

Wat betreft de achtergrond variabelen werk en inkomen hebben we ook naar de vervolgmetingen van de Oranje Huis respondenten gekeken. We zien geen verschillen wat betreft het inkomen tussen de drie meetmomenten. Daarentegen hebben significant meer vrouwen betaald werk bij de 2-meting in vergelijking met de 1-meting ($p < .05$). Er was geen verschil tussen de 0-meting en de 1-meting.

Naast de achtergrondvariabelen hebben we ook gevraagd naar partnergeweld en kindermishandeling (van vrouw naar haar kind), (jeugd)trauma's en kwaliteit van leven van vrouwen, opvoedstress, en trauma, hechting en emotionele veiligheid van kinderen¹⁰.

We zien dat vrouwen van het Oranje Huis ($M = 3.6$, $SD = 2.9$) significant meer jeugdtrauma's voor hun 18^e levensjaar hebben meegemaakt dan vrouwen gemeld bij Veilig Thuis ($M = 2.5$, $SD = 2.5$; $p < .005$). De verschillende jeugdtrauma's staan in tabel 2.3. Als we naar geweld in het gezin van herkomst kijken zien we dat significant meer vrouwen van het Oranje Huis (57%) voor hun 18^e levensjaar geweld in het gezin hebben meegemaakt dan Veilig Thuis respondenten (39%, $p < .005$).

Daarnaast zien we dat vrouwen van het Oranje Huis significant meer partnergeweld (in het jaar voordat de vrouwen bij het Oranje Huis kwamen of gemeld werden bij Veilig Thuis) rapporteren dan de Veilig Thuis respondenten ($p < .001$; tabel 2.4). Wat betreft kindermishandeling zien we geen verschillen tussen de twee groepen (tabel 2.5).

Tot slot hebben we het welbevinden van de vrouwen en kinderen van het Oranje Huis vergeleken met de vrouwen en kinderen van de landelijke cohortstudie (zie tabel 2.6). We zien dat vrouwen van het Oranje Huis significant vaker een

klinisch trauma hebben ($p < .001$), lager scoren op kwaliteit van leven ($p < .001$), maar ook minder opvoedstress rapporteren ($p < .05$) dan de vrouwen gemeld bij Veilig Thuis. Wat betreft de kinderen zien we geen verschil als het gaat om de hechting tussen moeders en kinderen. Daarentegen hebben significant meer kinderen die bij het Oranje Huis terecht komen een klinisch trauma ($p < .05$) en zijn minder kinderen emotioneel veilig ($p < .001$) dan kinderen gemeld bij Veilig Thuis.

Tabel 2.3 Percentage vrouwen per vorm van jeugdtrauma

Soort jeugdtrauma	0-meting Oranje Huis respondenten	0-meting Veilig Thuis respondenten
Psychische mishandeling	48%	34%
Fysieke mishandeling	50%	26%
Seksueel misbruik	34%	30%
Geestelijk verwaarloosd	47%	30%
Fysiek verwaarloosd	11%	11%
Mishandeling van moeder (getuige IPV)	31%	17%
Gescheiden ouders	55%	45%
Probleemdrinker, alcoholist of drugsgebruiker in huishouden	32%	25%
Depressief gezinslid (zelfmoordpoging)	28%	26%
Gezinslid gedetineerd	25%	11%

¹⁰ Hierbij is gebruik gemaakt van Chi-kwadraat en McNemar toetsen.

Tabel 2.4 Gemiddeld aantal incidenten partnergeweld afgelopen jaar bij de 0-meting

	0-meting Oranje Huis respondenten	0-meting Veilig Thuis respondenten
Psychisch geweld door partner	74	27
Psychisch geweld door zelf	31	12
Fysiek geweld door partner	69	12
Fysiek geweld door zelf	11	2
Letsel bij partner	4	1
Letsel bij zelf	22	3
Seksueel geweld door partner	24	4
Seksueel geweld zelf	2	0.5

Tabel 2.5 Gemiddeld aantal incidenten kindermishandeling afgelopen jaar bij de 0-meting

	0-meting Oranje Huis respondenten	0-meting Veilig Thuis respondenten
Psychische kindermishandeling	5	7
Fysieke kindermishandeling	4	2
Verwaarlozing	2	2

Tabel 2.6 Welbevinden vrouwen en kinderen op de 0-meting

	0-meting Oranje Huis respondenten	0-meting Veilig Thuis respondenten
Klinisch trauma (%)		
Vrouw	41%	15%
Kinderen	43%	30%
Opvoedstress		
Vrouw per kind	44.8	51.3
Kwaliteit van leven		
Vrouw	5.6	7.0
Emotioneel veilig (%)		
Kinderen	32%	56%
Veilig gehecht (%)		
Kinderen	65%	60%

2.3. Achtergrond geïnterviewde vrouwen

In deze paragraaf bespreken we de achtergrond (etniciteit, leeftijd, opleiding, kinderen, partners en de situatie na de opvang) van zowel de negen vrouwen en 2 kinderen die de Nederlandse taal machtig waren (Nederlandstalige vrouwen) als de veertien vrouwen die de Nederlandse taal niet machtig waren (niet-Nederlandstalige vrouwen) en waarmee we een interview hebben gehad.

2.3.1. Etniciteit, leeftijd en opleiding

In tabel 2.7 staan de achtergrondgegevens van de vrouwen die we geïnterviewd hebben. De Nederlandssprekende vrouwen hebben ten tijde van het interview een leeftijd tussen de 21 en 60 jaar oud (gemiddeld 37 jaar). De niet-Nederlandstalige vrouwen waren tussen de 27 en 45 jaar bij het eerste interview (gemiddeld 35 jaar). De hoogst afgeronde opleiding varieerde en ook de etnische achtergrond is zeer divers. Van de Nederlandstalige vrouwen zijn er zes in Nederland geboren, waarvan bij drie een of beide ouders in het buitenland is geboren (Oostenrijk, Suriname en de Nederlandse Antillen). De drie andere vrouwen komen uit Marokko en India. Van de niet-Nederlandstalige vrouwen waren vier vrouwen afkomstig uit Syrië. De andere vrouwen waren afkomstig uit Italië, Turkije, Egypte, Afghanistan, Pakistan, Iran, Nigeria, Ethiopië, India en de Filipijnen.

Tabel 2.7 Achtergrondgegevens

	Nederlandstalige vrouwen (n=9)	Niet-Nederlandstalige vrouwen (n=14)
Leeftijd vrouw (%)		
< 25 jaar	1	0
25-34 jaar	4	8
35-44 jaar	3	5
45-54 jaar	0	1
> 55 jaar	1	0
Opleiding (%)		
Geen onderwijs	0	3
Lager onderwijs	2	2
MAVO, LBO	2	0
HAVO, VWO, MBO	4	4
HBO, WO	1	5
Betaald werk (%)		
Wel betaald werk	1	0
Migratie achtergrond (%)		
Nederlands	3	0
Eerste generatie migrant	3	14
Tweede generatie migrant	3	0
Gegevens kinderen (3-18 jaar)		
Kinderen	7	14
Gemiddelde leeftijd kinderen	13,1 jaar	9,7 jaar
Sekse kinderen, meisje (%)	42%	20%

2.3.2. Kinderen en (ex)partner

Zeven van de negen Nederlandstalige vrouwen woonden samen met de geweld-dadige partner toen ze naar het Oranje Huis gingen. De andere twee vrouwen woonden niet meer bij de gewelddadige partner; een vrouw had een latrelatie en de andere vrouw was gescheiden maar werd nog gestalkt door haar ex-partner. Ten tijde van het interview gaven acht vrouwen aan één of twee kinderen te

hebben in de leeftijd variërend van vier maanden tot 32 jaar. Bij vijf vrouwen waren de kinderen niet van de partner waar het geweld zich mee afspeelde. Ten tijde van de opvang hadden zeven vrouwen kinderen¹¹. Bij vier vrouwen waren de kinderen mee naar het Oranje Huis. Hiervan waren bij drie van deze vier vrouwen de kinderen van de gewelddadige partner. Van de drie vrouwen waarvan de kinderen niet mee waren naar het Oranje Huis waren de kinderen al volwassen of woonden ze bij hun niet-gewelddadige vader.

De gesproken Nederlandstalige kinderen waren een jongen van 14 jaar en een meisje van 15 jaar van verschillende vrouwen. De jongen heeft ook in het Oranje Huis gewoond, maar het meisje kwam alleen af en toe op bezoek.

De vrouwen die zich niet goed konden uitdrukken in de Nederlandse taal (n=14) waren nog allemaal samen met hun partner op het moment dat ze naar de opvang vluchten. Ook hebben zij allemaal kinderen (gemiddeld 2 kinderen) in de leeftijd van 1 tot en met 28 jaar. Bij tien van deze veertien vrouwen verbleven een of meerdere kinderen bij hen in het Oranje Huis. Bij een vrouw kwamen de kinderen pas later omdat ze tijdelijk in een pleeggezin verbleven. Kinderen die niet in het Oranje Huis verbleven waren allemaal ouder dan tien jaar en verbleven bij vader, bij familie, of woonden op zichzelf in Nederland of het land van herkomst. De meeste niet-Nederlandssprekende vrouwen zijn vrijwillig een relatie aangegaan met hun partner. Vier vrouwen zijn uitgehuwelijkt. De partners komen meestal uit hetzelfde land als de vrouw. De leeftijdscategorie van de partners ligt tussen de 30 en 50 jaar en meestal is de partner ouder dan de vrouw. De helft van de vrouwen was tien jaar of langer getrouwd met deze partner. Over het algemeen zijn de kinderen afkomstig van de partner die het geweld gebruikte. In de andere gevallen heeft de vrouw al eerder een relatie gehad en is sprake van verschillende vaders. Sommige (ex)partners hebben een betaalde baan. De vrouwen zelf hebben geen betaald werk.

¹¹ Het kind van 4 maanden was nog niet geboren toen mevrouw in de opvang zat.

2.3.3. (Woon)situatie na de opvang in het Oranje Huis

Zes van de negen Nederlandstalige vrouwen zijn na de crisisopvang doorgestroomd naar begeleid wonen of een satellietwoning van het Oranje Huis. Twee daarvan zijn nadat ze zijn doorgestroomd weer teruggegaan naar het Oranje Huis vanwege ruzie met de vrouw(en) met wie ze samenwoonden. Alle zes de vrouwen hebben vervolgens een eigen woning gekregen, via het Oranje Huis of zelf gevonden. De drie andere vrouwen zijn na de crisisperiode niet doorgestroomd naar een woning van het Oranje Huis, maar naar een andere opvang, verslavingskliniek of haar eigen woning (en ex is uit huis gegaan).

Van de groep vrouwen die de Nederlandse taal onvoldoende beheerste hebben we zeven vrouwen tweemaal gesproken. Bij de tweede ronde wonen zes van de zeven vrouwen in een eigen huurwoning. Een vrouw woont nog wel in het Oranje Huis. Ze geeft aan dat dit vanwege haar uitzonderlijke situatie is. Ze was zwanger van haar ex-man en door miscommunicatie kreeg ze niet de huurwoning die ze had bezichtigd. De meeste vrouwen kunnen zich inmiddels verstaanbaar uitdrukken in het Nederlands. Ze volg(d)en een taalcursus en leren daarnaast vooral van de dagelijkse contacten. De vrouwen hebben momenteel geen betaalde baan, omdat de omstandigheden, stress, verzorging van de kinderen, arbeidsongeschiktheid en taalbarrière dit niet toelaten. Mede hierdoor is het financieel lastig rondkomen. Het duurt vaak enige tijd voordat een uitkering is geregeld en als de uitkering is geregeld is deze vaak laag, mede omdat sommige vrouwen ook nog schulden hebben.

Al deze vrouwen zijn inmiddels gescheiden. Voor een aantal vrouwen heeft de definitieve scheiding lang geduurd, omdat de partner weigerde een handtekening te zetten of omdat hij de scheiding niet als legitiem zag volgens de wettelijke regels van het land van herkomst. Geen van de vrouwen hadden bij de tweede ronde een nieuwe relatie. Een deel gaf ook expliciet aan hier niet voor open te staan:

“Ik wil niet en mijn kinderen wilden dat ook niet. Vroeger hadden we veel problemen met hem. Nu wordt het rustig, waarom moeten we nog een keer problemen krijgen?” (Respondent 6, ronde 2)

2.4. Conclusie

De vrouwen en kinderen die bij het Oranje Huis terecht komen verschillen in ernst van de problematiek met de vrouwen en kinderen die gemeld worden bij Veilig Thuis. Er spelen meer risicofactoren (geen werk, laag inkomen en opleidingsniveau) en de problematiek is veel ernstiger (meer geweld in de jeugd van vrouwen, meer partnergeweld, vaker een klinisch trauma, vaker emotioneel onveilig en een lagere kwaliteit van leven) dan de vrouwen en kinderen die gemeld worden bij Veilig Thuis. Alleen de opvoedstress is bij Oranje Huis cliënten minder dan bij vrouwen gemeld bij Veilig Thuis. Wat betreft kindermishandeling en hechting zagen we geen verschil tussen de Oranje Huis en Veilig Thuis gezinnen. Kijken we naar ontwikkelingen in de tijd, dan zien we dat vrouwen na anderhalf jaar vaker betaald werk hebben.

De achtergrond van de vrouwen die is geïnterviewd is divers wat betreft migratie-achtergrond, opleidingsniveau en leeftijd. De meeste vrouwen hadden kinderen, maar die waren niet altijd mee naar de opvang. De kinderen die niet meegingen naar de opvang waren al volwassen of woonden bij hun (niet-gewelddadige) vader of andere familie. Momenteel wonen de meeste vrouwen in een eigen woning. Specifiek voor de groep vrouwen die onvoldoende de Nederlandse taal beheerste bij binnenkomst in het Oranje Huis geldt dat zij anderhalf jaar na binnenkomst in het Oranje Huis zich inmiddels verstaanbaar uitdrukken in het Nederlands. Geen van de vrouwen heeft echter een betaalde baan vanwege de problemen die ze nog ervaren.

3 Geweld en veiligheid

In dit hoofdstuk gaan we in op het geweld dat de vrouwen hebben ervaren. Eerst beschrijven we de uitkomsten van het kwantitatieve onderzoek. Daarna gaan we in op de ervaringen van de geïnterviewde vrouwen, waarbij voornamelijk is gevraagd naar het ervaren partnergeweld.

3.1. Het gemeten geweld

In hoofdstuk 2 hebben we beschreven welk geweld de vrouwen hebben meegemaakt voordat ze bij het Oranje Huis kwamen en dit afgezet tegen het geweld van de vrouwen die gemeld waren bij Veilig Thuis. In onderstaande paragraaf bespreken we het ondervonden geweld van de vrouwen die in het Oranje Huis hebben gezeten, en gaan we dieper in op het verloop van partnergeweld en kindermishandeling (van vrouw naar haar kind) in de anderhalf jaar dat ze zijn gevolgd. Het betreft alleen de respondenten die aan alle drie de meetmomenten hebben deelgenomen (n=38)¹².

De vragenlijst over kindermishandeling is door de moeder ingevuld over alleen haar eigen gedrag naar het kind (niet het gedrag van de vader)¹³. Het gaat bijvoorbeeld om gedragingen als schelden, een tik geven, of het kind niet de zorg kunnen bieden dat ze nodig hebben.

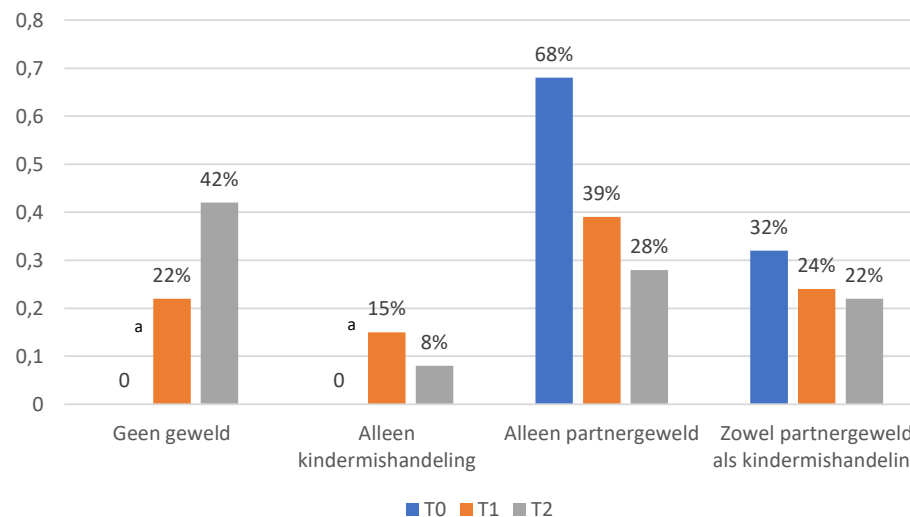
12 Hierbij is gebruik gemaakt van repeated measures (M)ANOVA's.

13 We hebben maar van een klein deel van de kinderen gegevens over de kindermishandeling die zij hebben ervaren, daarom wordt in dit rapport alleen de kindermishandeling vanuit de moeder gerapporteerd.

3.1.1. Ontwikkelingen in het partnergeweld en kindermishandeling

Bij de 0-meting geven alle respondenten die de vragenlijst (valide) hebben ingevuld aan dat sprake was van veel of ernstig partnergeweld en/of kindermishandeling in het afgelopen jaar (n=90). Hiervan geven 61 vrouwen (68%) aan dat alleen partnergeweld heeft plaatsgevonden en bij de andere 29 vrouwen (32%) is sprake van zowel partnergeweld als kindermishandeling (zie figuur 3.1). Van de vrouwen die kindermishandeling naar hun kind rapporteren, geven 9 vrouwen aan dat sprake was van verwaarlozing (gem. = 10), 22 vrouwen dat sprake was van psychisch geweld (gem. = 12) en 18 vrouwen dat sprake was van fysiek geweld (gem. = 10). We zien dat dit vooral gaat om de 'corrigerende tik'.

Figuur 3.1 Vorm van geweld op de drie meetmomenten

^a In de categorieën 'geen geweld' en 'alleen kindermishandeling' zaten geen respondenten op de T0.

Een jaar later bij de 1-meting (n=41) geven 27 vrouwen (68%) aan dat sprake is geweest van veel of ernstig geweld in het afgelopen jaar, 4 vrouwen rapporteren matig (minder dan 22 milde incidenten per jaar) geweld (10%) en 9 vrouwen (22%) rapporteren dat geen geweld meer heeft plaatsgevonden in het afgelopen jaar. Van de 31 vrouwen die nog geweld rapporteren, geven 26 vrouwen aan dat nog steeds partnergeweld speelt (63%), waarvan bij 16 vrouwen (39%) alleen partnergeweld en bij 10 vrouwen (24%) is naast partnergeweld ook sprake van kindermishandeling (zie figuur 3.1). Bij de andere 6 vrouwen is alleen sprake van kindermishandeling. Van de 16 vrouwen die kindermishandeling rapporteren, geeft bijna iedereen aan dat dit bestond uit psychisch geweld (14 vrouwen, gem. = 8), de helft dat het (ook) bestond uit fysiek geweld (7 vrouwen, gem. = 7) en 2 vrouwen gaven verwaarlozing aan (gem. = 1.5).

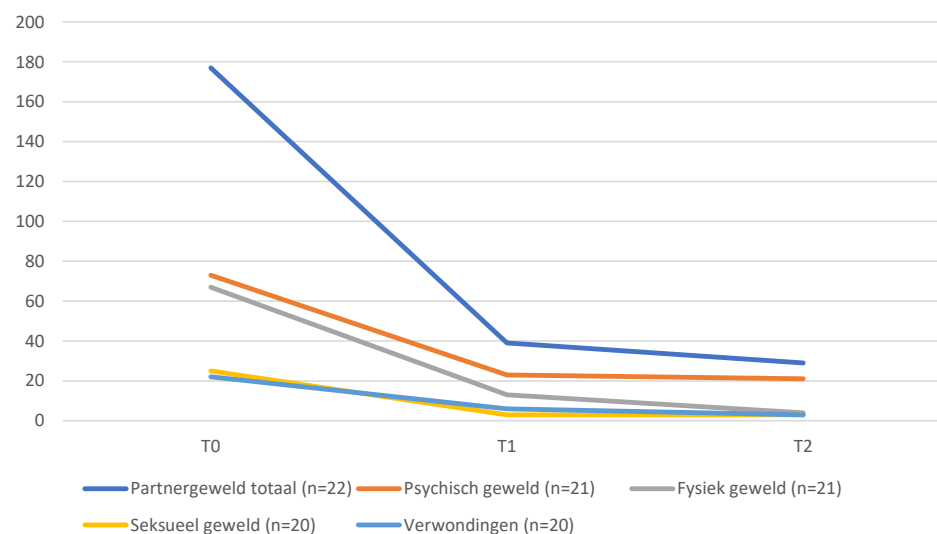
Bij de 2-meting (n=36) geven 12 vrouwen (33%) aan dat veel of ernstig geweld heeft plaatsgevonden in het afgelopen halfjaar, 9 vrouwen zeggen dat het ging om matig geweld (25%) en bij 15 vrouwen (42%) is het geweld gestopt. Van de 21 vrouwen waarbij nog geweld speelde was bij 18 vrouwen sprake van partnergeweld (50%), waarvan bij 10 vrouwen (28%) alleen partnergeweld en bij 8 vrouwen (22%) was ook sprake van kindermishandeling (zie figuur 3.1). Bij de andere 3 vrouwen ging het alleen om kindermishandeling (8%). Van de 11 vrouwen die zelf kindermishandeling naar hun kind rapporteren, geeft 1 vrouw aan dat sprake was van verwaarlozing (gem. = 2), 9 vrouwen dat sprake was van psychisch geweld (gem. = 5) en 4 vrouwen dat sprake was van fysiek geweld (gem. = 2)

Ontwikkelingen van geweld naar soort geweldsincident

Voor de groep vrouwen die aan alle drie de metingen heeft meegedaan (n=22) hebben we naar het verloop van het aantal incidenten partnergeweld (figuur 3.2) en kindermishandeling (figuur 3.3) gekeken. Voor partnergeweld geldt dat we een significante afname zien tussen de 0-meting en de 1-meting en dat alle vormen van geweld - fysiek, psychisch, seksueel en letsel toebrengen

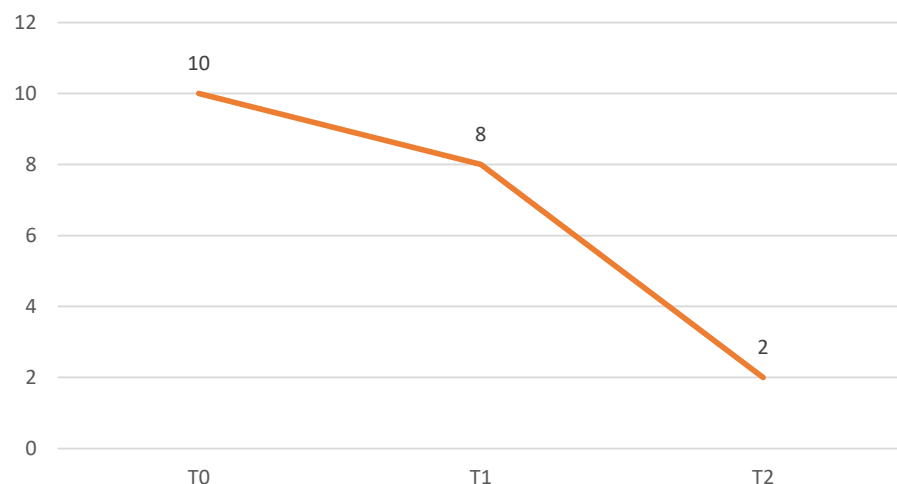
- is afgenomen¹⁴. Voor kindermishandeling (gerapporteerd vanuit de moeder) zien we alleen een significante afname van het aantal incidenten tussen de 0-meting en de 2-meting.

Figuur 3.2 Gemiddeld aantal incidenten partnergeweld (per vorm) op de drie meetmomenten

14 Dit geldt zowel voor het totale partnergeweld ($p < .01$) waar de vrouw slachtoffer van is geworden als voor alle vormen van partnergeweld (psychisch en fysiek geweld $p < .001$, verwondingen en seksueel geweld $p < .05$).

Figuur 3.3 Gemiddeld aantal incidenten kindermishandeling op de drie meetmomenten (n=19)

Geweld door partner of ex-partner

De meeste vrouwen hebben het partnergeweld bij de 0-meting gerapporteerd over hun (ex)-partner¹⁵ (86%), de andere vrouwen (14%) geven aan dat ze het invullen over hun huidige partner. Bij de 1-meting rapporteert het merendeel van de vrouwen nog steeds over het partnergeweld vanuit dezelfde ex-partner (n=33), 5 vrouwen zijn een jaar later gescheiden, 3 vrouwen hebben een nieuwe partner, en 3 vrouwen geeft aan terug te zijn bij de ex-partner. Bij de 2-meting rapporteren de meeste vrouwen opnieuw nog steeds over dezelfde ex-partner (n=28), 4 vrouwen zijn gescheiden van de vorige partner, 3 vrouwen hebben een andere nieuwe partner en ook 3 vrouwen hebben dezelfde partner als vorige meting(en) en 2 vrouwen zijn terug bij hun ex-partner. Bij alle drie de meetmomenten zien we geen verschillen tussen de vrouwen die rapporteren over hun huidige (nieuwe) partner of ex-partner wat betreft het partnergeweld.

¹⁵ Bij de vragenlijst vullen de vrouwen in dat het momenteel de ex-partner is. Aangezien de vragenlijst over het jaar daarvoor gaat, vond het geweld bij de meeste vrouwen binnen de relatie plaats.

Zelfstandig wonen of andere opvang/instelling en ervaren geweld

Uit het dossieronderzoek (n=47) bleek dat 75 procent van de vrouwen doorgestroomd is naar een eigen woning en 19 procent naar een andere opvang of instelling. De overige 4 procent (n=2) was zelf vertrokken, maar omdat dit zo'n klein aantal is laten we die buiten de analyse. We hebben het geweld bij de 1-meting en 2-meting vergeleken voor de vrouwen die zijn doorgestroomd naar een eigen woning en de vrouwen die naar een andere opvang of instelling zijn gegaan. We zien een significant verschil wat betreft psychisch geweld op de 1-meting ($p < .05$) en een trend ($p < .1$) wat betreft fysiek en seksueel geweld bij de 2-meting tussen de 2 groepen; vrouwen die naar een zelfstandige woning doorstromen rapporteren minder geweld dan vrouwen die naar een andere opvang of instelling gaan.

Wel of geen partnergesprek of systeemgesprek en geweld

Bij 51 procent van de vrouwen is contact geweest met de (ex-)partner door een medewerker van het Oranje Huis en bij 23 procent is ook een systeemgesprek geweest. We zien geen significante verschillen tussen de vrouwen waarbij wel en geen contact geweest is met de partner wat betreft het partnergeweld in de periode dat zij in het Oranje Huis verbleven en daarna. Als we kijken naar het verschil wat betreft het partnergeweld voor de vrouwen waarbij wel en geen systeemgesprek is geweest zien we alleen een trend voor letsel bij de 1-meting ($p < .1$); vrouwen die een systeemgesprek hebben gehad laten minder letsel zien in het afgelopen jaar (een jaar nadat ze in het Oranje Huis terecht zijn gekomen) dan vrouwen waarbij geen systeemgesprek is geweest. Voor de andere vormen van partnergeweld (psychisch, fysiek en seksueel) zien we geen verschillen.

3.1.2. Achtergrondkenmerken en risicofactoren in relatie tot geweld in relatie en gezin

Tot slot hebben we gekeken of een verband bestaat tussen de achtergrondvariabelen (leeftijd, migratie, opleidingsniveau) en risicofactoren (armoede, geen werk en huiselijk geweld in de jeugd) met het aantal incidenten partnergeweld

en kindermishandeling dat de vrouwen en kinderen hebben ervaren in het afgelopen jaar. We zien geen significante verbanden, behalve voor huiselijk geweld in de jeugd (*spearman's rho* = .337, *p* < .005); vrouwen die huiselijk geweld in de jeugd hebben meegemaakt maken meer partnergeweld mee dan vrouwen die geen huiselijk geweld in de jeugd hebben meegemaakt.

3.2. Geweldservaringen

In deze paragraaf worden de ervaringen van de geïnterviewde vrouwen besproken over het geweld dat ze meemaakten voordat ze in de opvang kwamen. Verder hebben we aan de vrouw gevraagd of de kinderen ook geweld door de vader hebben ervaren. Afsluitend wordt ingegaan op de veiligheid van vrouwen tijdens en na de vrouwenopvang.

3.2.1. Partnergeweld

Bij vrijwel alle Nederlandstalige vrouwen begon de relatie goed, waren er gezellige momenten en was de partner lief voor ze. Sommigen vrouwen vertellen dat vanaf het begin al vaak gescholden werd, telefonisch heftige ruzies ontstonden of de partner agressief was en spullen kapot maakte. Een vrouw gaf aan dat ze gedurende de gehele relatie regelmatig ruzie hadden met elkaar, waarbij ze tegen elkaar schreeuwden en met elkaar vochten.

"Was meer over en weer geschreeuw en gescheld, als ik bepaalde dingen zeg, dan vindt hij niet zo best, of niet zo leuk. Hij is niet iemand die zich, met zijn mond, hij wordt heel snel boos, als hij in discussie gaat met mensen, of als er iets is, dan, ja, hij praat er niet over. Dus het is meer gelijk agressiviteit, boos worden, schreeuwen, schelden. En ja, ik scheld wel terug, en dat vindt hij dus niet fijn. En zo sloeg hij dus mij en ja ik ga terugslaan eigenlijk. Dus van het een op het ander waren we aan het vechten in huis. (Casus 54)"

Bij de andere Nederlandstalige vrouwen nam het geweld toe na een ingrijpende gebeurtenis, zoals samenwonen, geboorte van de kinderen of het werkloos worden van de partner. Bij de niet-Nederlandstalige vrouwen startte het geweld over het algemeen in het begin van de relatie en nam het geweld in de loop van de tijd toe qua intensiteit. Bij een aantal vrouwen speelde ook het drank of drugsgebruik van de partner een grote rol bij het geweld, waardoor leuke momenten afgewisseld werden met geweld.

"Achteraf had ik al vanaf het begin alarmbelletjes, van dit gaat niet goed. Weet je wel, grensoverschrijdend gedrag en dingen tegen mij gaan zeggen dat ik dingetjes heb verzonnen..... en toen ik eenmaal bij hem inwoonde, toen werd hij op een gegeven moment wel echt fysiek naar me." (Casus 44)

"Het was echt afwisselend. Ene moment van de dag was hij heel blij, en andere moment was het tegenovergestelde.... Bijvoorbeeld als ik per ongeluk zijn vest had laten vallen, dat was al een reden om door te draaien maar dat kwam puur om het feit dat hij ook verslaafd was, toen was ik nog niet verslaafd. Het ging zo ver dat als hij niks te roken had, dat hij dan met een mes voor mijn neus stond. Omdat ik dan geld moest regelen voor hem." (Casus 55)

Bij alle vrouwen was sprake van psychisch geweld. Zo werden ze uitgescholden, werden hatelijke opmerkingen gemaakt, en kregen ze bedreigingen te horen. Bij ongeveer de helft van de Nederlandstalige vrouwen en vrijwel alle niet-Nederlandstalige vrouwen was daarnaast sprake van ernstig controlerend gedrag en dit nam toe in de tijd. Zo raakte de vrouw steeds geïsoleerder doordat haar telefoon gecontroleerd werd, de partner op onverwachte tijden kwam checken wat ze aan het doen was, het contact met vrienden en familie werd verboden, haar bankpas of geld werd afgenomen en ze nergens meer naartoe mocht.

"Hij praatte veel dingen. Is niet mooi praten. Jij bent niet goede vrouw. Jij bent gek, deze dingen. Dat vond ik niet goed. Waarom ben ik een koe?" (Respondent 14, ronde 1)

"Ik mocht geen vrienden hebben eigenlijk. Hij was echt van: niemand om mij heen. Ik was heel geïsoleerd. O wee als ik iemand om mij heen had. Ik mocht ook op een gegeven moment mijn zusje en moeder niet meer zien. Die mochten ook niet meer komen. Hij had altijd op iedereen wat aan te merken. Niemand was goed genoeg en iedereen zat maar op hem te pikken." (Casus 5)

"Alles wou hij bepalen, je hebt helemaal niks meer. Hij bepaalt of jij je vriendinnen mag zien of niet. Je wereld wordt dan steeds kleiner en kleiner totdat je niemand over hebt. Als hij zijn zin niet kreeg, kwamen de klappen of ging hij me opsluiten. Je hebt echt geen leven gewoon. Je wordt ook helemaal paranoia. Je durft ook niemand meer aan te spreken. Ook je telefoon, dat is ook zoets, is niet meer van jou, daar wordt in gekeken. Als hij een fout woord leest of een zin anders leest dan ik bedoelde, dan heb je een hoop herrie." (Casus 56)

"Ik mocht van hem nergens heen. Iedereen om ons heen deed iets verkeerd waardoor ik maar beter niet met diegene om kon gaan. Ik had ook geen vriendinnen. Niemand was volgens mijn ex goed genoeg voor mij" (Respondent 2, ronde 1)

Verder was ook bij vrijwel alle vrouwen (op een gegeven moment) sprake van fysiek geweld. Enkele vrouwen beschreven het geweld voornamelijk als verbaal en psychisch en werd het geweld incidenteel fysiek. Als er sprake was van fysiek geweld leverde dit niet altijd letsel op, of zorgde de partner ervoor dat het letsel niet zichtbaar was volgens de vrouwen; 'hij was heel intimiderend en bedreigend en zorgde dat er nooit zichtbaar letsel was'. De andere vrouwen geven aan dat het periodes minder was, maar het fysieke geweld soms ook meerdere keren per maand kon voorkomen. Minimaal drie Nederlandstalige vrouwen en twee niet-Nederlandssprekende vrouwen moesten in ieder geval één keer, maar soms zelfs meerdere keren naar het ziekenhuis vanwege de verwondingen of hebben blijvend letsel overgehouden. Ook geven drie vrouwen aan dat ze bedreigd of zelfs verwond zijn met een mes of pistool.

"Toen werd hij op een gegeven moment wel echt fysiek naar me. Niet heel vaak, maar altijd op een hele sneaky manier, en dat je er niets aan ziet..... een klap in mijn gezicht geven. Maar net, dus niet met een vuist. Dus geen blauw oog. Dus het waren hele sneaky dingen. Of me echt in een hoek drijven, dus zo dicht tegen me aan staan, dat ik me wel geïntimideerd voel, maar net geen fysieke pijn zeg maar." (Casus 44)

"Twee gebroken polsen hebt en de andere keer je ribben gebroken, scheurtje in je borstbeen, uh wervels verschoven, uh gat in je hoofd..." Casus 53)

"Ik ben doof aan een oor omdat ik een schop kreeg tegen mijn hoofd en mijn trommelvlies hierbij is gescheurd." (Respondent 6, ronde 1)

"Terwijl ik zwanger was, sloeg hij mij en eenmaal bedreigde hij mij met een pistool. Er werden maandelijks sigarettenpeuken op mijn huid uitgedrukt, waardoor ik brandwonden op mijn armen kreeg. Ook moest ik buiten op het balkon staan in de sneeuw. Er werd een bord eten in mijn gezicht gegooid als hij het niet lekker vond." (Respondent 12, ronde 1)

Twee Nederlandstalige vrouwen en acht niet-Nederlandstalige vrouwen gaven aan dat naast psychisch en fysiek geweld en controlerend gedrag ook sprake was van seksueel geweld. Een vrouw vertelde dat hij controlerend was op alle vlakken "alles moest zoals hij het wilde, dus ook op seksueel gebied". Een andere vrouw vertelde dat ze meerdere malen door haar partner verkracht is. De dochter van deze vrouw heeft aangegeven dat zij ook door hem betast is. Toen is de politie ingeschakeld en daardoor is hij het huis uit gezet. Hij bleef hun opzoeken, achtervolgen en bedreigen.

"Die angst. Ik slaap niet, erger. En ik ben met die kinderen zo bang. En wij zijn, die flat waar ik vroeger, helemaal, als iemand gaat zo lopen ik zie die slaapkamer is gewoon van de weg, van portiek. En hij komt elke dag en als ik ga weg, hij gaat mij volgen. Dus grote angst. En ik weet, ik heb grote rivier,

elke dag zeg ik 'ik ben klaar, is laatste dag voor mij'. Als ik ga lopen, en is donker, klaar. Hij gaat echt mij doodmaken. Hij gaat mij gewoon omduwen en dan klaar." (Casus 50)

Voor vrouwen is het lastig om weg te gaan bij de gewelddadige partner. Ze geloven vaak dat het goed komt, omdat de partner spijt heeft, of ze bedenken redenen waarom hij dat gedrag vertoont. Het was vaak iemand anders die zei dat ze weg moest bij haar man. Een van de Nederlandstalige vrouwen is vanuit het Oranje Huis twee keer terug gegaan naar haar man, maar door het gesprek met het Oranje Huis over het effect van het geweld op de kinderen, heeft ze besloten definitief weg te gaan. Van de Nederlandstalige groep vrouwen weten we dat twee vrouwen door hun hulpverlener geholpen zijn om naar een opvang te gaan. En bij zes vrouwen is na een ernstig incident de politie ingeschakeld, waardoor ze in de opvang zijn gekomen. Meestal hebben ze zelf de politie gebeld en bij één vrouw hebben de burens gebeld. Bij drie van deze zes vrouwen is de partner gearresteerd en daarvan hebben twee partners vastgezet.

"Toen wilde ik het niet inzien, hij heeft me vaker geslagen, maar dan denk je komt wel goed. Ja, is heel stom want ik ben helemaal niet zo, als ik nu, als ik jou zou zien en jij wordt mishandeld en ik hoor dat, dan zeg ik 'eruit gaan kom ik help jou' maar bij mijzelf, ja je ziet het niet dus ik dacht van ja een duw, zo, of een trap in mijn buik, en het is heel erg, maar ik denk het komt wel goed, heeft zijn dag gewoon niet. Zo dacht ik." (Casus 49)

"Ik kwam in het ziekenhuis terecht natuurlijk. Ik had een enorme hoofdwond.... Ik was best wel in shock, en ik vond het maar raar dat mijn lichaam van alles deed wat ik zelf niet deed. Het ging gewoon uit zichzelf, ging gewoon trillen, en m'n benen en armen. En ik was een beetje in shock en paniek. Allemaal zusters bij me, een zo'n zuster zei toen tegen me, je lijkt me zo'n leuke vrouw, wordt het niet tijd dat je voor jezelf kiest? Je moet gewoon een moment hebben dat het bij je binnenkomt, dat de tijd rijp is of wat dan ook. In ieder geval bij mij kwam ie toen heel erg binnen. Want ik was er al voor de tweede keer hé. Wat ga je dan zeggen; ik ben weer van de trap gevallen of weer van de fiets gevallen." (Casus 56)

3.2.2. Geweld naar de kinderen

Vrijwel alle Nederlandstalige vrouwen geven aan dat de partner niet fysiek agressief was naar de kinderen. Bij één van de vrouwen heeft haar dochter gezegd dat haar stiefvader (tweede partner van mevrouw) haar had geslagen. De kinderen kregen vaak wel het geweld of de spanning mee en er werd soms ook gescholden tegen de kinderen. Een vrouw zegt dat ze aan haar kind zag dat hij heel bang was.

Bij de niet-Nederlandssprekende groep vertellen vijf vrouwen over psychisch geweld door de partner richting de kinderen. De partner schold het kind uit of maakte de kinderen bang. Enkele vrouwen geven aan dat sprake was van ernstig fysiek geweld door de ex-partner richting de kinderen.

3.2.3. Dreiging tijdens en na verblijf in het Oranje Huis

Ook als de Nederlandstalige vrouwen eenmaal in de opvang zitten (niet altijd het Oranje Huis) of zijn verhuisd naar een eigen plek is er bij ruim de helft nog sprake van dreiging. Bij twee van deze vijf vrouwen zat de man vast toen ze in de opvang kwamen. Toen de man vrij kwam is één vrouw doorgeplaatst naar een andere opvang en de andere vrouw heeft een AWARE-knop gekregen, omdat zij al in een eigen woning woonde. Bij een andere vrouw kwam de dreiging niet vanuit de partner waarvoor ze in het Oranje Huis zat, maar de vader van haar eerste kind die in dezelfde stad als het Oranje Huis woonde. Bij twee andere vrouwen wist de partner hen telkens te vinden, waardoor ze doorgeplaatst werden naar een andere opvang. Een vrouw geeft aan dat haar ex-partner nog steeds contact met haar zoekt nu ze een eigen woning heeft. Dit zorgt voor angst bij haar, ondanks dat hij waarschijnlijk niet weet waar ze woont.

"Toen had hij de begeleiding ook opgebeld van ik ga haar vermoorden. Hij stond drie weken lang elke dag voor de opvang, gewoon voor de deur. Dus politie reed de hele dag rondjes omdat niemand meer naar buiten durfde. Als je de raam uit keek stond hij daar gewoon." (Casus 55)

Momenteel, ongeveer een jaar na verblijf in het Oranje Huis, hebben zeven van de negen Nederlandstalige vrouwen geen contact meer met hun ex-partner. De andere twee vrouwen hebben wel contact vanwege de kinderen. Een vrouw geeft aan dat ze zich op dit moment veilig voelt; ze is niet bang voor haar ex en durft haar eigen grenzen aan te geven. De andere vrouw heeft geen direct contact met haar ex, maar de kinderen zien en spreken hem wel.

“Hij is meestal beneden en zijn zusje komt boven. Zij neemt de kinderen mee. En dan sta ik op het balkon, zie ik ‘m even. Zwaai ik even, zwaait hij terug.”
(Casus 54)

Bij de groep niet-Nederlandstalige vrouwen geven de vrouwen vrijwel allemaal aan dat ze zelf geen contact opnemen met de (ex)partner als zij met de kinderen in de vrouwenopvang komen. De helft van de vrouwen geeft aan dat de ex-partner wel contact zocht tijdens en soms ook na de Oranje Huis periode. Dit ervaren ze als psychische druk. Zo plaatste de ex-partner bijvoorbeeld foto's van de vrouw zonder hoofddoek op Facebook, neemt hij contact op via de iPad van dochter om haar uit te schelden of bedreigt haar te doden tijdens een contactmoment rond de overdracht van het kind. Een vrouw vertelt dat de ex-partner via zijn connecties ervoor heeft gezorgd dat de vrouw na een verblijf in het land van herkomst niet meer door de douane kwam. Bij enkele niet-Nederlandstalige vrouwen is het contact vanwege het bedreigende en gewelddadige gedrag van de ex-partner inmiddels geheel beëindigd. Twee vrouwen hebben een AWARE-systeem. Dit geeft hen een veilig gevoel.

3.3. Conclusie

In hoofdstuk 2 zagen we dat het partnergeweld dat de Oranje Huis respondenten ervoeren in het jaar voordat ze naar de opvang kwamen veel ernstiger was dan het geweld ervaren door Veilig Thuis respondenten het jaar voorafgaand aan de melding. Dat de Oranje Huis cliënten ernstig geweld meemaken bleek ook uit de gesprekken die we met zowel de Nederlandstalige als niet-Nederlandstalige

vrouwen hebben gehouden; de meeste vrouwen hebben ernstig tot zeer ernstig geweld meegemaakt. Zo gaven alle vrouwen aan dat sprake was van psychisch geweld. De meeste vrouwen waren ook slachtoffer van fysiek geweld. Dit varieerde in frequentie en intensiteit. De helft van de Nederlandstalige vrouwen en het merendeel van de niet-Nederlandstalige vrouwen vertelden dat het geweld gepaard ging met ernstig controlerend gedrag en isolatie. Daarnaast kwam seksueel geweld vooral bij de groep niet-Nederlandssprekende vrouwen voor, maar werd ook door enkele Nederlandstalige vrouwen aangegeven dat ze slachtoffer waren van seksueel geweld. Als vrouwen slachtoffer waren van seksueel geweld, was vrijwel altijd ook sprake van ernstig controlerend gedrag (naast fysiek en psychisch geweld).

Naast het geweld wat de vrouwen hebben ervaren voorafgaand aan hun verblijf in het Oranje Huis, hebben we in het kwantitatieve onderzoek ook gekeken naar het verloop van het geweld in de anderhalf jaar daarna. We zien een afname wat betreft partnergeweld (psychisch, fysiek, seksueel geweld en letsel) tussen het jaar voorafgaand dat vrouwen in het Oranje Huis komen en in het jaar daarna. Ondanks de afname van het geweld, ervaart nog 63 procent van de vrouwen partnergeweld in het jaar nadat ze bij het Oranje Huis zijn gekomen en anderhalf jaar later ervaart nog 50 procent van de vrouwen geweld. Dit horen we ook tijdens de interviews. Zo worden enkele vrouwen vanuit het Oranje Huis doorgeplaatst omdat het niet veilig genoeg is, of krijgen ze een AWARE-systeem zodat direct de politie gewaarschuwd kan worden. De meeste vrouwen hebben momenteel echter helemaal geen contact meer met de ex-partner. En sommige hebben alleen contact rondom de kinderen, wat bij de een goed gaat, maar bij anderen niet.

Om iets meer te zeggen over welke groep vrouwen geweld blijft ervaren hebben we bij het kwantitatieve onderzoek naar een aantal factoren gekeken. We zien geen verschil tussen het geweld dat vrouwen ervaren als ze na het Oranje Huis bij hun (nieuwe) partner wonen en vrouwen die rapporteerden over het geweld van de ex-partner. Daarentegen zien we dat vrouwen die doorstromen

naar een zelfstandige woning minder psychisch, fysiek en seksueel geweld ervaren bij de vervolgmetingen dan vrouwen die doorstromen naar een andere opvang of instelling. Er zijn geen verschillen wat betreft het geweld tussen vrouwen waarbij wel of geen contact is geweest met de (ex-)partner door een medewerker van het Oranje Huis. We zien wel dat vrouwen die een systeemgesprek hebben gehad iets minder letsel rapporteren dan vrouwen die geen systeemgesprek hebben gehad, maar voor de andere vormen van partnergeweld zagen we geen verschillen.

De gerapporteerde kindermishandeling begaan door de moeders in het kwantitatieve onderzoek verschilde niet tussen de Oranje Huis en Veilig Thuis gezinnen, zoals we zagen in hoofdstuk 2. Bij de interviews geeft ook het merendeel van de vrouwen aan dat het geweld niet tegen de kinderen gericht was. Wel kregen de kinderen het geweld en de spanningen thuis mee. Een aantal vrouwen vertelt ook dat de kinderen zelf werden mishandeld door de vader, meestal kregen ze te maken met psychisch geweld, maar enkele kinderen ook met fysiek geweld. Als we naar het verloop van kindermishandeling kijken bij de respondenten van het kwantitatieve onderzoek dan zien we een afname voor het aantal incidenten kindermishandeling tussen het moment dat de gezinnen bij het Oranje Huis komen en anderhalf jaar later. We zien een verschil tussen wat moeders over de kindermishandeling vanuit zichzelf naar de kinderen vertellen tijdens het interview en wat ze rapporteren in de vragenlijst. Mogelijk zit er een verschil in wat vanuit de vragenlijst gezien wordt als kindermishandeling en wat de moeders beschouwen als kindermishandeling. Dit kan komen doordat in de vragenlijst heel feitelijk gevraagd wordt naar gedrag, bijvoorbeeld dreigen om het kind te slaan, maar het niet doen, tegen het kind schreeuwen of krijsen of een tik geven, terwijl we bij de interviews dit niet feitelijk hebben uitgevraagd.

4 Problematiek en welbevinden van vrouwen en kinderen

In dit hoofdstuk beschrijven we het welbevinden van de vrouwen en kinderen. Eerst bespreken we de traumasymptomen, opvoedstress, alcoholgebruik, hechting, emotionele veiligheid en kwaliteit van leven die gerapporteerd zijn in het kwantitatieve onderdeel. Daarna beschrijven we wat vrouwen vertellen over hoe ze zich voelden voordat ze in het Oranje Huis kwamen en hoe het met ze gaat.

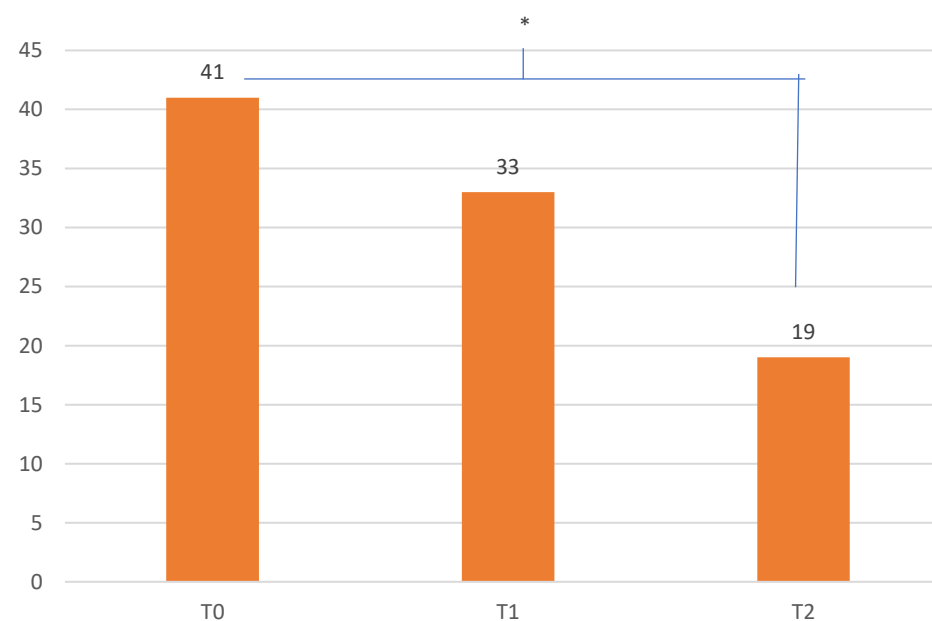
4.1. Welbevinden gemeten in de tijd

In hoofdstuk 2 hebben we de problematiek en het welbevinden van vrouwen en kinderen voordat ze bij het Oranje Huis kwamen (0-meting) beschreven en dit afgezet tegen het welbevinden van vrouwen en kinderen die gemeld waren bij Veilig Thuis. In onderstaande paragraaf beschrijven we het verloop van het welbevinden van de vrouwen en kinderen die in het Oranje Huis hebben gezeten en aan de drie metingen hebben deelgenomen (n=38)¹⁶.

4.1.1. Welbevinden van de vrouwen

Als we naar de huidige traumasymptomen van vrouwen kijken, zien we dat het percentage vrouwen met een klinisch trauma significant is verminderd bij de 2-meting ten opzichte van de 0-meting (zie figuur 4.1). Voor alle subschalen van traumaklachten, behalve disfunctioneel seksueel gedrag en spanningsverminderend gedrag, zien we een significante afname tussen een of meerdere metingen (zie figuur 4.2).

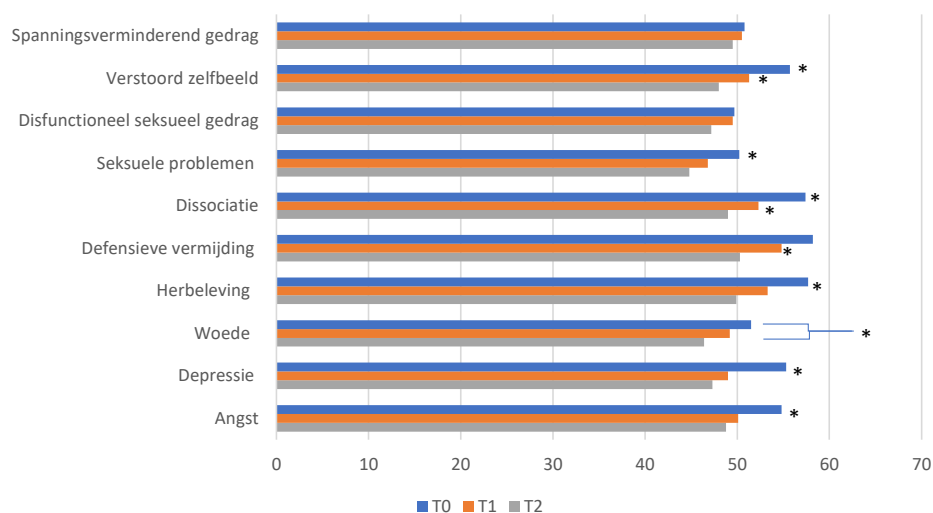
Figuur 4.1 Percentage vrouwen met een klinisch trauma per meting.

* $p < .05$ Sterretje bij de accolade betekent dat alleen een verschil zat tussen de T0 en T2

¹⁶ Hierbij is gebruik gemaakt van repeated measures (M)ANOVA's en Cochran's Q en McNemar testen.

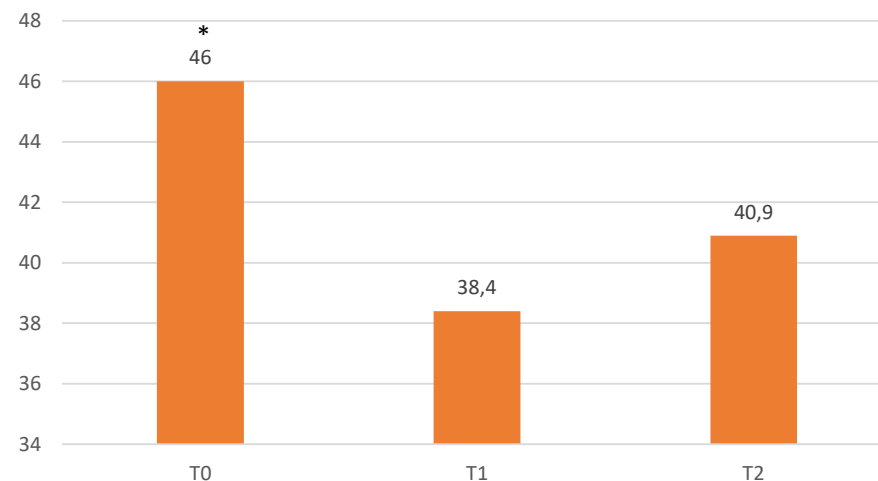
Figuur 4.2 Scores op elke subschaal van trauma voor de drie metingen (n=26)

* $p < .05$ Sterretjes betekenen dat de voorliggende significant verschilt met de nakomende (T0 met T1, T1 met T2). De accolade bij woede betekent dat alleen een verschil zat tussen de T0 en T2

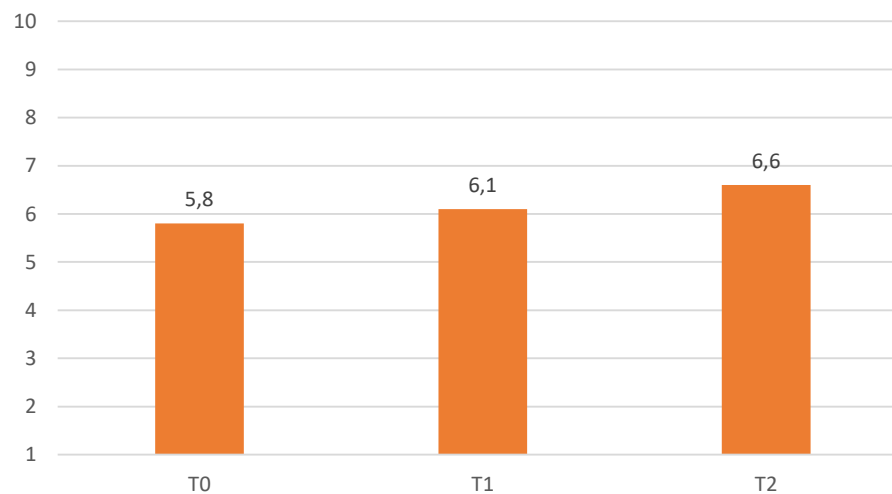
Als we naar opvoedstress kijken zien we dat vrouwen significant minder opvoedstress ervaren bij de 1-meting als we het vergelijken met de 0-meting, maar tussen de 1-meting en 2-meting zien we geen verschil in opvoedstress (zie figuur 4.3). Tot slot hebben we naar kwaliteit van leven gekeken van vrouwen (zie figuur 4.4). We zien geen significante verschillen tussen de drie metingen.

Figuur 4.3 Opvoedstress voor de drie metingen (n=19) en referentiegroep (n=111)

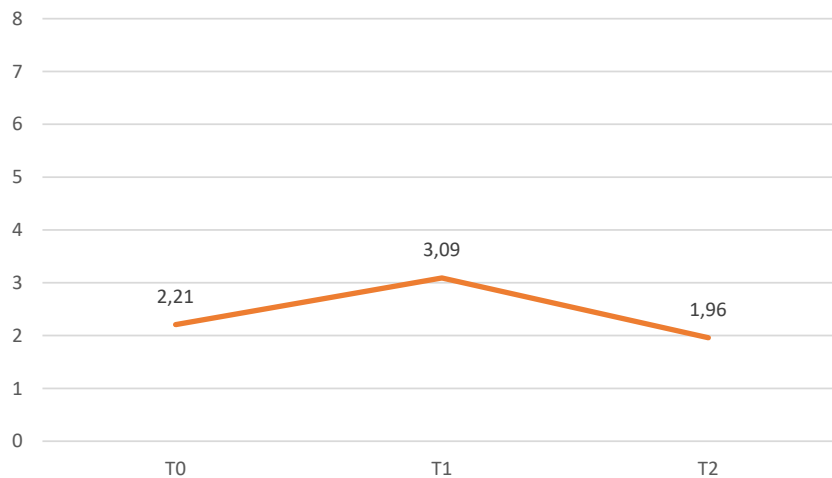
* $p < .05$ Sterretjes betekenen dat de voorliggende significant verschilt met de nakomende (T0 met T1, T1 met T2)

Figuur 4.4 Kwaliteit van leven voor de drie metingen (n=36)

We hebben ook gevraagd naar het aantal alcoholische consumpties dat vrouwen drinken en dit verschilt niet over de 3 meetmomenten (zie figuur 4.5). Als iemand meer dan 8 glazen alcohol per week drinkt wordt dit door de verslavingszorg gezien als problematisch alcoholgebruik. Bij de 0-meting gaf 8 procent van de vrouwen aan 8 of meer glazen per week te drinken, bij de 1-meting was dit 11 procent bij de 2-meting 5 procent.

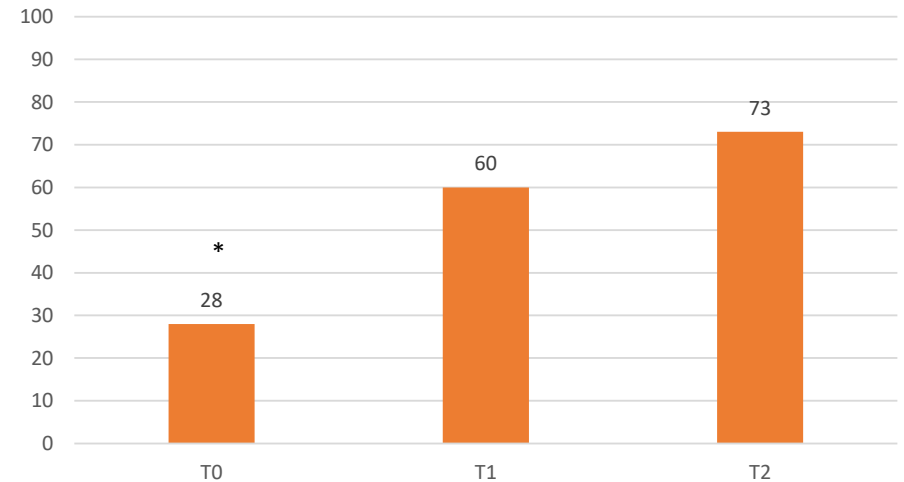
Figuur 4.5 Alcoholgebruik per week

4.1.2. Welbevinden van het kind

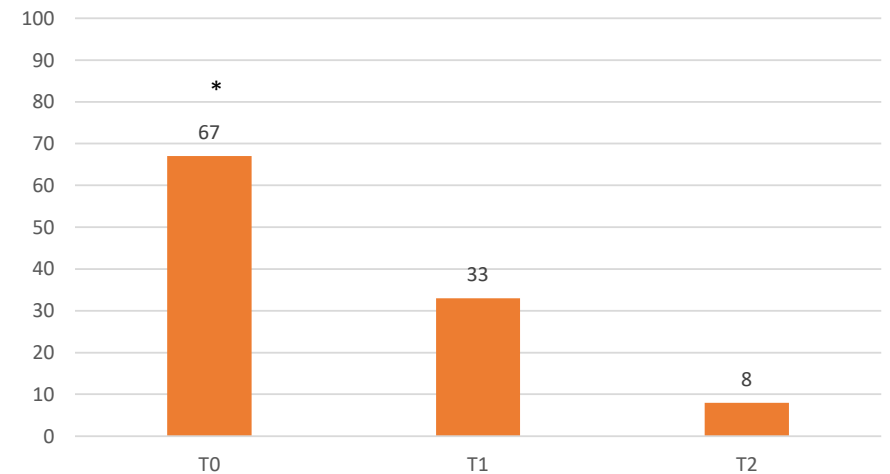
Voor kinderen hebben we gegevens over de hechting, emotionele veiligheid en traumasymptomen. Het blijkt dat de hechting tussen moeder en kinderen niet significant verschilt tussen de drie metingen. Voor emotionele veiligheid en traumasymptomen zien we wel verschillen tussen de drie metingen. Zo neemt het percentage kinderen dat emotioneel veilig is significant toe tussen de 0-meting en 1-meting (zie figuur 4.6) en het percentage kinderen dat een klinisch trauma heeft neemt significant af tussen de 0-meting en 1-meting (zie figuur 4.7).

Figuur 4.6 Percentage emotioneel veilige kinderen voor de drie metingen (n=15)

* $p < .05$ Sterretjes betekenen dat de voorliggende significant verschilt met de volgende (T0 met T1, T1 met T2, T2 met referentiegroep)

Figuur 4.7 Percentage kinderen met klinisch trauma voor de drie metingen (n=12)

* $p < .05$ Sterretjes betekenen dat de voorliggende significant verschilt met de volgende (T0 met T1, T1 met T2).

4.1.3. Relatie tussen geweld en welbevinden van vrouwen en kinderen

Vervolgens hebben we gekeken of een verband bestaat tussen het partnergeweld dat de vrouwen ervaren en traumasymptomen (angst, depressie, woede, herbeleving en dissociatie), opvoedstress en kwaliteit van leven van de vrouw op drie meetmomenten. Alleen bij de 0-meting zien we dat traumaklachten van de vrouw positief samenhangen met het partnergeweld dat ze meemaken (range $r = .331$ tot $.513$, $p < .005$); hoe meer partnergeweld de vrouw ervaart hoe meer traumaklachten. Bij de 1-meting en 2-meting zien we geen verband tussen het gerapporteerde partnergeweld en traumaklachten bij de vrouwen. Ook zien we geen verbanden tussen het partnergeweld en de kwaliteit van leven en opvoedstress van de vrouwen. Daarnaast zien we een negatief significant verband tussen de traumaklachten en kwaliteit van leven op alle drie de meetmomenten¹⁷ (range $r = -.240$ tot $-.615$, $p < .05$); hoe meer traumaklachten de vrouw ervaart hoe lager zij haar kwaliteit van leven scoort. Tot slot zien we een positief significant verband bij de 0-meting tussen traumaklachten (behalve herbeleving) en opvoedstress (range $r = .510$ tot $.616$, $p < .005$); hoe meer traumaklachten de vrouw ervaart, hoe meer opvoedstress.

We hebben ook naar het verband tussen kindermishandeling en het welbevinden van de kinderen gekeken. Voor traumasymptomen (posttraumatische stress) zien we een positief verband bij de 0-meting ($r = .353$, $p < .01$) en 1-meting ($r = .367$, $p < .05$); hoe meer kindermishandeling bij de 0-meting of 1-meting hoe meer traumasymptomen bij die meting. Voor emotionele veiligheid (emotionele reactiviteit) zien we alleen een significant verband bij de 1-meting ($r = .361$, $p < .05$); hoe meer kindermishandeling bij de 1-meting hoe emotioneel onveiliger bij de 1-meting. En voor hechting zien we alleen een negatief verband bij de 0-meting ($r = -.259$, $p < .005$); hoe meer kindermishandeling hoe onveiliger de hechting tussen moeder en kind.

¹⁷ Bij de 2-meting alleen significant verband tussen kwaliteit van leven met depressie, woede en dissociatie, maar bij de 0-meting en 1-meting wel met alle traumasymptomen.

4.2. Vrouwen over kwaliteit van leven en opvoedstress

In deze paragraaf gaan we in op wat we weten vanuit de interviews hoe het gaat met de vrouwen voordat ze in het Oranje Huis kwamen, tijdens hun verblijf in het Oranje Huis en daarna. Ook gaan we in op het thema opvoeden en moederschap.

4.2.1. Kwaliteit van leven

De kwaliteit van leven is (flink) verbeterd na de periode in het Oranje Huis, zo komt naar voren in de gesprekken met alle vrouwen. Tegelijkertijd hebben vrouwen veel last van stress in de zin van slaapproblemen, paniekaanvallen, triggers, angst. De ene vrouw heeft er meer last van dan de andere, maar iedereen ervaart verschillende vormen van stress.

Er is een groep van Nederlandstalige vrouwen (7 van de 9) die aangeven dat het nu, een jaar nadat ze in het Oranje Huis verbleven, goed met ze gaat. Ze geven een ruime voldoende (tussen 7 tot 9.5) aan hun leven, terwijl ze hun leven voor het Oranje Huis een dikke onvoldoende gaven (tussen -1 en 3). Redenen om dit cijfer te geven zijn: rust vanwege een eigen woning, het volgen van opleiding of hebben van een baan, of blij zijn met wie ze zijn en wat ze bereikt hebben.

“Ik ben gewoon happy, ik ben echt blij, ik ben echt blij. Ik zei laatst tegen iemand ik ben eindelijk de vrouw die ik had willen zijn, zo voelt het echt, zo voelt het echt. Ik ben gewoon blij met mezelf.” (Casus 44)

“Weet je, vet man. Goed dat ze dat hebben gedaan. Op het moment dat ik dat dacht van wauw, echt een heel ander leven. Toen dacht ik jeetje, maar dat heb ik zelf ook gedaan. Toen ging bij mij het muntje vallen van dat heb ik ook gedaan. Ik had geen rood boekje en geen tienduizend euro startgeld maar ik heb het wel gedaan. Dat heb wel even wat met me gedaan. Ik heb met geheven hoofd 2018 afgesloten. Het geeft me een powergevoel.” (Casus 56)

Voor vrouwen die kinderen hebben is een belangrijke reden waar ze kracht uit putten dat het goed gaat met de kinderen, dat ze nu veilig en gezond zijn. Sommige vrouwen geven aan dat hun leven en welbevinden nog verbeterd kan worden door het afmaken van een opleiding, het vinden van werk of een woning, als hun woning is opgeknapt of als ze ziet dat haar kinderen later een goed leven hebben.

Als we echter doorvragen naar de gezondheid van deze zeven vrouwen dan geven meerdere vrouwen aan dat ze, ondanks hun hoge cijfer, nog last hebben van (onbewuste) stress. Zo had een vrouw enkele maanden terug slaapproblemen en paniekaanvallen, wat volgens de huisarts kwam door onverwerkte emoties. Een andere vrouw gaf aan dat ze bij bepaalde triggers veel stress ervaart. Ook geeft ze haar eigen zelfvertrouwen een 5, want ondanks dat ze veel geleerd heeft is ze nog heel voorzichtig met anderen vertrouwen en het aangaan van contacten.

"Maar toch als ik ga denken dan komt ineens stress. Ik ben nog steeds, ik kan televisie aan, filmpjes kijken. Als iets verhaal van die situatie van mij of iets gehoord van verkracht of mishandeling, misbruik, dan is moeilijk. Ging nog niet. Ik vertrouw niet iedereen. Ik heb niet genoeg contact met mensen. Dus alleen vriendinnen komt naar mij." (Casus 50)

De andere twee Nederlandstalige vrouwen en de zeven niet-Nederlandssprekende vrouwen geven aan dat het wisselend gaat. Vrouwen zijn blij met een eigen huis of steun van familie, of kleine geluksmomentjes: het kopen van een zak waxinelichtjes en deze thuis aansteken, of het ontvangen van een tweedehands koelkast, of een kapotte jas weer mooi herstellen, of een fijn moment met de kinderen. Vrouwen geven echter ook aan dat het de ene dag beter gaat dan de andere, dat er sprake is van depressieve gevoelens, slaapttekort en gebrek aan eetlust of zorgen om geld.

De helft van de niet-Nederlandssprekende vrouwen die we voor de tweede keer spraken ervaart nog altijd stress vanwege de scheiding, de omgangsregeling en contact met de ex-partner en/of contact tussen ex-partner en kinderen:

"Een week terug, kwamen de kinderen terug van hun vader. Ik vroeg: 'Hoe was het met papa?' De kinderen zeggen, hij met tante praten. Ze wil graag de kinderen hebben en meenemen, ze kopen cadeautjes en zeggen dat ze met de kinderen naar het buitenland willen. Dus ze willen eigenlijk niet dat ik hun moeder ben." (Respondent 3, ronde 2)

"Ik heb nog steeds veel stress door alles. De echtscheiding is er net doorheen, maar er loopt nog wel een rechtszaak vanwege de omgangsregeling en de kindbescherming is betrokken. Het onderzoek is nog niet afgerond, maar het is al wel vastgesteld dat vader hem niet mag zien zonder begeleiding." (Respondent 4, ronde 2)

Daarnaast levert het denken aan het verleden stress op. De vrouwen merken dat ook de kinderen last hebben van de gebeurtenissen uit het verleden. Zij zijn bijvoorbeeld bang om verlaten te worden door hun moeder of ze hebben last van nare dromen. Dit geldt ook voor vrouwen en kinderen waarbij het contact met de ex-partner geheel is verbroken:

"Soms heb je van die dagen dat je terugdenkt van wat mij eigenlijk is overkomen. Dan word ik wel een beetje somber en depressief. Als ik zulke dagen heb, dan neem ik wel de voorgeschreven medicijnen." (Respondent 12, ronde 2)

Vrouwen gaan verschillend om met deze stress. Zo hebben ze de afgelopen periode contact gehad met een psycholoog/psychiater, bezoeken zij regelmatig een psycholoog of psychiater of gaan deze binnenkort bezoeken. Daarnaast zoeken vrouwen afleiding (bijv. muziek, schoonmaken, vrienden) of praten ze met familie en/of een goede bekende. Hun kinderen vormen een belangrijke motivatiebron om zich in positieve zin op de toekomst te richten.

4.2.2. Opvoeden en moederschap

Alle vrouwen benadrukken dat er geen knelpunten zijn in de opvoeding: alle vrouwen benoemen dat ze een goede band hebben met hun kinderen.

"Dan raast hij even en meestal is hij boos op mij en beledigd op mij, en dan laat ik hem en als hij dan, na een tijdje, dan vraag ik hem en hoe is het nu met je, ben je weer wat afgekoeld? Dan zegt hij mama sorry dat ik dat deed. Dan zeg ik ja als je het niet tegen mij kunt doen, tegen wie moet je het dan doen., ja dat weet ik ook niet. Ga maar lekker door, ik houd toch van je en dan is het weer goed. En sommige dingen waarvan ik vind dat hij dat anders moet doen, dan praat ik gewoon met hem, om die en die reden moet je dat zus en zo doen, want dat werkt het beste voor jou en voor mij en dan niks aan de hand en dan doet hij dat. Dat is het voordeel van een autist. Dat is wel zo denk ik." (Casus 44)

Een aantal vrouwen beschrijven dat in de periode dat ze nog samenwoonden met de vader van de kinderen zij vooral de zorg en opvoeding op zich nam en de vader vooral leuke dingen met de kinderen deed.

De vrouwen uit de niet-Nederlandstalige groep geven aan dat nu ze zelfstandig wonen en zijn gescheiden er meer rust en stabiliteit is gekomen, waardoor er meer aandacht is voor de kinderen. De vrouwen geven aan met hun kinderen een liefdevolle en hechte band te hebben. De problemen met de ex-partner en de psychische gevolgen ervan bij zowel moeder als kind hebben er volgens de vrouwen voor gezorgd dat de band nog hechter is geworden tussen moeder en kind. Doordat in de meeste gezinnen nu meer rust en stabiliteit is, hebben de vrouwen ook meer tijd voor de kinderen en de opvoeding. Ze zorgen met liefde voor de kinderen. Tegelijkertijd geven ze ook aan het een grote verantwoordelijkheid te vinden om alleenstaand moeder te zijn, en zelfstandig de zorg voor de kinderen te hebben:

"Door alles zijn we nog nader naar elkaar toegekomen. Wat er allemaal gebeurd is, toen waren de kinderen nog klein, nu zijn ze groter, ze beseffen wat er aan de hand is, daardoor zijn we naar elkaar toegekomen. De kinderen begrijpen dat. Moeder zijn is heel erg leuk, maar ook een hele grote verantwoordelijkheid. Soms ook moeilijk. Je moet je kinderen opvoeden, begeleiden, begrijpen. Soms moeilijk, maar ik ben er wel blij mee." (Respondent 12, ronde 2)

De vrouwen ervaren doorgaans geen problemen met het opvoeden en gaan uit van een respectvolle omgang met de kinderen. Als kinderen ongehoorzaam zijn, wordt dit gedrag gecorrigeerd en wordt erover gepraat. Moeders geven aan hun kinderen niet te slaan. Een lichte corrigerende klap komt wel voor in de niet-Nederlandstalige groep, bijvoorbeeld toen een jong kind met messen aan het spelen was.

Twee niet-Nederlandssprekende vrouwen vertellen over gedragsproblemen bij een van hun kinderen, zoals snel boos worden en extreme behoefte aan structuur, en geven aan hoe moeilijk het is om hiermee om te gaan. De ene moeder vroeg haar netwerk om hulp, bijvoorbeeld om haar zoon te corrigeren bij grensoverschrijdend gedrag, omdat hij sneller iets van een ander aanneemt dan van haarzelf. Deze moeder vindt het ook lastig om haar zoon iets te weigeren, maar als ze nee zegt, legt ze ook uit waarom. De andere moeder zocht professionele hulp. In beide gevallen verbeterde - mede door de hulp - de relatie tussen moeder en kind. Het lukt deze moeders om meer structuur te bieden en duidelijker nee te zeggen tegen hun kinderen, al blijft het omgaan met hun gedrag een uitdaging.

"Met mijn zoon is het anders. Als hij zegt 'stomme mama, dan moet ik tegen hem zeggen lieve [naam zoon]. Het werkt niet bij hem om boos te reageren, dus ik ben niet boos, omdat het niet helpt. Ik maak hem rustig, knuffel hem en zeg: 'jij bent lief, ik blijf bij jou'. En dan komt hij naar mij en kust mij" (Respondent 9, ronde 2)

4.3. Conclusie

In hoofdstuk 2 zagen we dat de problematiek van vrouwen en kinderen die bij het Oranje Huis terecht komen ernstiger is (behalve hechting en opvoedstress) en het welbevinden lager dan bij vrouwen die bij Veilig Thuis gemeld worden. In dit hoofdstuk hebben we gekeken naar het verloop van de problematiek en het welbevinden van vrouwen en kinderen in de anderhalf jaar nadat ze in het Oranje Huis hebben gezeten. We zien dat na anderhalf jaar minder vrouwen een klinisch trauma hebben dan ten tijde van de opvang. De opvoedstress is een jaar nadat ze bij het Oranje Huis terecht zijn gekomen al afgenomen, maar we zien geen verschil wat betreft kwaliteit van leven en alcoholgebruik. Bij kinderen zien we dat een jaar nadat ze in het Oranje Huis hebben gezeten al minder kinderen een klinisch trauma hebben en minder emotioneel onveilig zijn. Voor hechting zien we geen verschil.

Daarnaast hebben we ook gekeken naar welke factoren samenhangen. We zien dat vrouwen die ten tijde van de opvang meer partnergeweld hadden meegemaakt in het afgelopen jaar ook meer traumaklachten hadden. Daarnaast zagen we dat vrouwen die meer traumaklachten ervaarden ten tijde van de opvang ook meer opvoedstress ervaarden. Zowel ten tijde van de opvang, een jaar later en anderhalf jaar later bleek dat hoe meer traumaklachten vrouwen ervaarden hoe lager ze hun kwaliteit van leven beoordeelden. Voor de kinderen zagen we ook dat hoe meer kindermishandeling ze hadden meegemaakt in het jaar voordat ze bij de opvang kwamen, hoe meer traumaklachten en onveilige hechting deze kinderen lieten zien ten tijde van de opvang. Daarnaast zagen we dat als kinderen meer kindermishandeling laten zien een jaar na binnenkomst bij de opvang, ze ook meer traumaklachten en emotionele onveiligheid laten zien.

Uit de interviews blijkt dat het beter gaat met de vrouwen anderhalf jaar na binnenkomst bij het Oranje Huis: ze ervaren rust nu ze een eigen woning hebben, hebben meer zelfvertrouwen, zien dat het beter gaat met de kinderen en vinden dat hun kwaliteit van leven is toegenomen. Vooral bij de vrouwen die

de Nederlandse taal onvoldoende spreken zien we meer zelfstandigheid. Hoewel de kwaliteit van het leven vooruit is gegaan, ervaren vrouwen nog steeds veel stress, wat gezondheidsklachten met zich meebrengt. Deze stress kan komen door contact met de ex-partner vanwege de scheiding of omgangsregeling voor de kinderen, of onzekerheid over de toekomst. Vooral de niet-Nederlandstalige groep vrouwen geeft aan dat ze extra verantwoordelijkheid ervaren nu ze zelfstandig (met eventuele kinderen) wonen, wat stress kan geven. Daarnaast merken veel vrouwen dat de gebeurtenissen uit het verleden nog steeds een impact hebben op hun leven, het zorgt voor stress en gezondheidsklachten.

Het was niet makkelijk met vrouwen over de opvoeding te spreken. De vrouwen benoemen vooral dat ze een goede band hebben met de kinderen en ze geen problemen ervaren op het gebied van de opvoeding. Een enkele vrouw geeft aan dat ze hulp heeft gezocht vanwege gedragsproblemen bij de kinderen en dat daardoor de band met haar kind verbeterd is. Dit komt overeen met onze bevindingen van het kwantitatieve onderzoek, waaruit naar voren komt dat vaak geen sprake is van ernstige opvoedstress en de vrouwen in het Oranje Huis ook minder opvoedstress ervaren dan de vrouwen gemeld bij Veilig Thuis. Daarnaast zien we wel dat vrouwen met meer traumaklachten ook meer opvoedstress ervaren.

5 Vrouwen over de geboden hulp

In dit hoofdstuk gaan we in op de ervaringen van de vrouwen met de hulp die ze hebben gehad. Eerst gaan we in op de hulp die de vrouwen bij het kwantitatieve onderdeel hebben gerapporteerd. Daarna bespreken we wat de geïnterviewde vrouwen hebben gehad aan hulp, waarbij we soms ook iets zeggen over de hulp gerapporteerd in het kwantitatieve deel of de gegevens die met het dossieronderzoek zijn verzameld.

5.1. Geboden hulp in cijfers

Bij alle drie de meetmomenten hebben we gevraagd naar de hulp die de vrouwen hebben gehad. Bij de 0-meting gaat het dus om de hulp voorafgaand aan hun verblijf bij het Oranje Huis. Bij de 1-meting gaat het over het jaar nadat ze binnenkwamen bij het Oranje Huis, en bij de 2-meting vragen we naar het afgelopen half jaar.

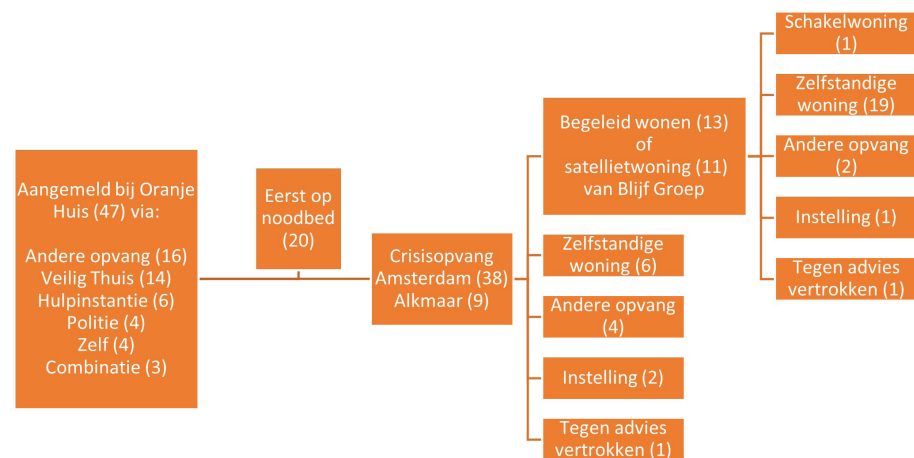
5.1.1. Geboden hulp voor, tijdens en na de opvang in het Oranje Huis

In tabel 5.1 staat per soort hulp uitgesplitst hoeveel procent van de vrouwen heeft aangegeven dat ze die hulp hebben gehad per meetmoment. Bij de 0-meting geeft 96 procent van de vrouwen (n=93) aan dat ze enige vorm van hulp hebben gekregen in het jaar voordat ze bij het Oranje Huis kwamen. Hierbij heeft 10 procent alleen informele hulp gehad, 22 procent alleen formele hulp (algemeen of specialistisch) en 64 procent zowel informele als formele hulp. Daarnaast heeft ongeveer de helft contact gehad met Veilig Thuis.

Bij het dossieronderzoek van de Nederlandstalige groep (n=47) hebben we gekeken door wie de vrouw is aangemeld bij het Oranje Huis en welke trajecten in haar dossier vermeld stonden (zie figuur 5.1). We zien dat de meeste vrouwen vanuit een andere opvang of via Veilig Thuis bij het Oranje Huis terecht komen. De andere vrouwen komen via een hulpinstantie, de politie, of melden zichzelf. Daarnaast blijkt dat 15 vrouwen een regulier ambulante traject hebben gehad vanuit Blijf Groep (ambulante hulp), vrijwel allemaal voordat ze in de crisisopvang kwamen.

Iets minder dan de helft van de vrouwen komt eerst op een noodbed van het Oranje Huis voordat ze in het crisistraceut kwamen. Na de crisisopvang zijn 34 vrouwen eerst doorgestroomd naar een vervolgwoning van het Oranje Huis en daarna zijn de meeste uitgestroomd naar een zelfstandige woning. De andere 13 vrouwen zijn tijdens of na het crisistraceut uitgestroomd.

Figuur 5.1 Schematische weergave van aanmelding bij het Oranje Huis tot uitstroom

Een jaar nadat de vrouwen bij het Oranje Huis terecht zijn gekomen (bij de 1-meting) geven alle vrouwen (n=45) aan dat ze een vorm van hulp hebben gehad in het afgelopen jaar. In tabel 5.1 staat per vorm van hulp uitgesplitst hoeveel procent die hulp heeft gehad. Verder heeft 13 procent geen formele hulp gehad, maar alleen informele hulp, 13 procent heeft geen informele hulp gehad, maar alleen formele hulp (algemeen of specialistisch) en 73 procent zowel informele als formele hulp. Eén op de vijf vrouwen heeft contact gehad met Veilig Thuis. Bij de 2-meting, een halfjaar na de 1-meting, geeft 76 procent aan een of meerdere vormen van hulp te hebben gehad in het afgelopen half jaar; 22 procent heeft alleen informele hulp gehad en geen formele hulp, 7 procent heeft alleen formele hulp (algemeen of specialistisch) gehad en geen informele hulp en 46 procent heeft zowel informele als formele hulp gehad. Zeven procent van de vrouwen heeft nog contact gehad met Veilig Thuis (zie tabel 5.1).

Daarnaast geeft ruim de helft van de vrouwen die kinderen heeft (in de leeftijd 3 tot 18 jaar) aan dat de kinderen in het jaar voorafgaand aan het Oranje Huis hulp hebben ontvangen. Bij de 1-meting kreeg iets minder dan de helft van de kinderen hulp en bij de 2-meting ongeveer een derde. Tot slot geven bij alle drie de metingen enkele vrouwen aan dat de partner hulp heeft gehad. Deze hulp bestond uit agressie therapie, reclassering, GGZ, verslavingszorg of gesprekken met een psychiater of psycholoog.

Tabel 5.1 Informele en formele hulp vrouwen per meting

Soort hulp	0-meting (n=97)	1-meting (n=45)	2-meting (n=41)
Informele hulp, waarvan:	74%	87%	68%
Familie	55%	62%	44%
Vrienden	49%	69%	51%
Buren	23%	18%	20%
Formele hulp (algemeen), waarvan:	73%	73%	46%
Huisarts	42%	49%	27%
Wijkteam	30%	20%	10%
School	22%	24%	22%
Algemeen maatschappelijk werk	40%	38%	20%
Consultatiebureau	9%	7%	7%
Centrum voor Jeugd en Gezin	10%	7%	2%
Formele hulp (specialistisch), waarvan:	41%	39%	37%
Reclassering	4%	2%	2%
GGZ	23%	30%	22%
Medische zorg	2%	0%	0%
Verslavingszorg	10%	5%	7%
Jeugd en opvoedhulp	3%	9%	7%
Jeugdbescherming	2%	0%	0%
Overig (bv. moviera, ouderenzorg)	6%	4%	7%
Contact gehad met:			
Veilig Thuis	46%	23%	7%
Hulp andere gezinsleden:			
(Als) Kind(eren)	57%	47%	30%
Partner of ex-partner	13%	9%	7%

5.2. Ervaren hulp

In deze paragraaf staan we stil bij de ervaringen van vrouwen naar voren gebracht tijdens de interviews. Eerst beschrijven we de hulp in de periode voorafgaand aan de Oranje Huis periode. Daarna gaan we in op de hulp tijdens de Oranje Huis periode en de hulp tijdens begeleid wonen. Hier bespreken we ook het contact met de (ex-)partner, de plannen (veiligheid en gezinsactieplan) die zijn gemaakt en welke cursussen en trainingen de vrouwen en kinderen hebben gevolgd. We besluiten het hoofdstuk met de ervaren hulp na het verlaten van het Oranje Huis, waaronder de ervaren steun van het sociaal netwerk.

5.2.1. Geboden hulp voorafgaand aan Oranje Huis periode

Bijna alle vrouwen (zowel de Nederlandstalige als niet-Nederlandstalige) kregen hulp voordat ze naar het Oranje Huis kwamen (of een andere vrouwenopvang). De hulp aan niet-Nederlandstalige vrouwen bestond uit algemeen maatschappelijk werk, de huisarts, het consultatiebureau, Centrum Jeugd & Gezin, en vluchtelingenwerk. Deze professionele hulp bestond vooral uit praktische ondersteuning (bijv. financiën), doorverwijzen naar andere instanties, het bieden van een luisterend oor en hulp gericht op afname van het geweld en verbetering van de relatie. Iets meer dan de helft van de vrouwen kreeg regelmatig hulp van een maatschappelijk werker. De frequentie was meestal wekelijks tot maandelijks, en duurde enkele weken tot jaren. Een vrouw heeft ook psychologische hulp gekregen.

De Nederlandstalige vrouwen kregen allemaal al langere tijd hulp. Twee vrouwen kregen al vanaf jongs af aan hulp. Vijf vrouwen hebben hulp gehad vanwege het geweld in de relatie. Vrouwen noemen verschillende vormen van hulp: relatietherapie, een jobcoach, het wijkteam, maatschappelijk werk, maar ook Parnassia (GGZ) en MEE. De vrouwen geven aan dat deze hulp hen uiteindelijk ook geholpen heeft om weg te gaan bij hun partner en naar de opvang te gaan. Niet alle vrouwen weten meer precies hoe de hulp eruitzag of

wat er besproken werd. Een vrouw beschrijft dat ze gesprekken had over haar relatie en dat ze daardoor ging inzien dat het niet normaal was om mishandeld te worden. Met haar maatschappelijk werker was een codewoord afgesproken, zodat haar maatschappelijk werker wist dat het weer mis was gegaan. Daarnaast geven drie vrouwen aan dat ze (ook) hulp hebben gehad om iets uit het verleden te verwerken (overlijden van een naaste of geweld in een eerdere relatie). Verder was bij één vrouw jeugdzorg betrokken (en nog steeds), had één vrouw een advocaat vanwege stalking en dreiging van haar ex en was bij twee vrouwen bewindvoering betrokken geweest.

De meeste niet-Nederlandstalige vrouwen vertellen dat er hulp is geweest voor de kinderen, via de GGD, het consultatiebureau en/of de school (bijv. speciaal onderwijs). Bij de Nederlandstalige groep geven twee van de zeven vrouwen met kinderen aan dat de kinderen hulp hebben gehad in de periode voorafgaand aan het verblijf in het Oranje Huis. Zo heeft de dochter van een vrouw hulp gehad van een GGZ-instelling en haar school, waarbij ze gesprekken voerde over hoe ze zich voelde en hoe het thuis ging. En de zoon van een vrouw heeft rouwtherapie gehad na het overlijden van zijn vader.

Drie niet-Nederlandstalige vrouwen en één Nederlandstalige vrouw geven aan geen professionele hulp te hebben ontvangen in de periode voorafgaand aan het Oranje Huis. Sommige kregen wel ondersteuning van familie en/of vrienden.

Als vrouwen tevreden zijn over de hulpverlening voorafgaand aan het Oranje Huis, geven ze daar verschillende redenen voor. Zo geeft een vrouw aan dat ze veel aan de hulp heeft gehad; ze kreeg handvatten voor hoe je met prikkels om moet gaan. Een andere vrouw geeft aan dat ze haar altijd zo goed als mogelijk probeerden te helpen, ondanks dat niet alles op te lossen viel. Ze hielpen bij praktische zaken, maar ze kon ook altijd haar verhaal kwijt en de hulpverleners oordeelden niet.

"Ja, hun oordelen niet. Hun... kijk als ik zeg dat ik bijna niet naar buiten durf dan zeggen hun niet van je moet gewoon naar buiten gaan. Ze zeggen hoe gaan we dat doen dat je dat wel... snap je? En een heleboel mensen zeggen... ja maar je moet gewoon naar buiten gaan!" (Casus 53)

Het lijkt erop dat de Nederlandstalige vrouwen voorafgaand aan hun verblijf in het Oranje Huis meer hulp ontvangen voor zichzelf of relatietherapie dan de groep vrouwen die het Nederlands niet machtig is. Daar lijkt weer vaker sprake te zijn van hulp voor de kinderen.

Het is dikwijls niet duidelijk in hoeverre de toenmalige partner ook bij deze hulp betrokken was. Twee Nederlandstalige vrouwen vertellen dat de partner hulp heeft gekregen, namelijk een voor zijn blowverslaving en een vanuit de GGD naar aanleiding van een huisverbod.

Daarnaast hebben veel vrouwen contact gehad met de politie, zowel bij de Nederlandstalige als niet-Nederlandstalige groep. Dit blijkt uit ook het kwantitatieve onderzoek; 70 procent van de vrouwen geeft in de vragenlijst aan dat in het jaar voordat ze naar het Oranje Huis kwamen de politie betrokken is geweest. Een jaar later bij de 1-meting is bij ruim 30 procent de politie nog betrokken geweest en bij de 2-meting bij 15 procent. Verder is voorafgaand aan het verblijf in het Oranje Huis bij 30 procent sprake geweest van een tijdelijk huisverbod. En het dossieronderzoek van de Nederlandstalige vrouwen laat ook zien dat de politie bij vrijwel alle vrouwen (n=42, 93%) betrokken is geweest.

Tot slot geven vier Nederlandstalige vrouwen aan dat een melding bij Veilig Thuis is gedaan (voor de niet-Nederlandstalige groep weten we dit niet). Bij twee vrouwen heeft Veilig Thuis uiteindelijk ook geholpen om een plek bij het Oranje Huis te krijgen. Vrouwen hadden slechts enkele keren contact met Veilig Thuis en zijn daar niet altijd tevreden over. Dit kwam omdat Veilig Thuis bijvoorbeeld zonder overleg een brief naar de ex-partner had gestuurd of de vrouw het gevoel kreeg dat Veilig Thuis achter haar partner stond.

"Veilig Thuis heeft met mijn ex gepraat, met vader van haar gepraat. En ben ik gewoon de slechtste." (Casus 50)

5.2.2. Ervaringen tijdens aankomst bij het Oranje Huis

Alle vrouwen geven aan dat ze rust krijgen als in de opvang terecht komen en ze zich er veilig voelen.

"En ik weet ook nog dat mijn zoon zei, mam het is zo raar om gewoon hier te zitten, ik hoef niet meer bang te zijn." (Casus 44)

"De veiligheid was wel goed geregeld. Je kwam ook niet zomaar binnen. Er stond altijd een portier bij de deur. Als je wegging moest je afwezig/aanwezig dingetje schrijven. Ze wisten ook precies waar je was. 11 uur thuis. Als je wegging, moest je dat ook aangeven." (Casus 33)

Het is echter ook een moeilijke tijd als vrouwen (met hun kinderen) bij het Oranje Huis aankomen. Ze hebben geen spullen mee kunnen nemen of alleen het minimale, sommige vrouwen hebben geen eigen geld, en enkelen mochten niet naar buiten vanwege onveiligheid. Enkele vrouwen geven aan dat ze zich in het begin eenzaam hebben gevoeld. Zo kwamen twee vrouwen in het weekend aan bij het Oranje Huis en was er geen maatschappelijk werker aanwezig. Een andere vrouw gaf aan dat iedereen erg op zichzelf is en het daardoor lastig is om contact te maken.

"Ik kwam daar aan en ik kreeg een kamer, het was ook in het weekend dus dan is er ook niet echt veel. Ik werd in een kamer gezet en ik dacht: jeetje ik zit in een enorm gebouw dus achter elke deur waar ik nu kijk is gewoon een hel. Dat vond ik een heel heftig moment. Het was weekend dus er was niet zo veel hulp. Ik weet nog wel dat ik bijna geen eten had en ik dacht 'hoe moet dat nou' want ik mag niet naar buiten en ik had helemaal niks. Ik had zulke wallen, heel erg verdrietig was ik. Op een gegeven moment ben ik naar beneden gegaan, naar

de receptie, heb ik gevraagd hebben jullie schoonmaakmiddelen? Toen heb ik heel die kamer maar schoongemaakt, muziek aan. Toen ging het wel iets beter met me. Je bent alles kwijt, niks is meer hetzelfde. Alles is anders. Ja.” (Casus 56)

“Ik miste een stukje van he kom maar even zitten, gewoon even een babbeltje van je kan vandaag even rustig bijkomen en en dan en dan heb je een gesprek met maatschappelijk werk en dan.... Ik ga niet hier op de bank liggen, wachten tot iemand naar me toekomst, dus dat miste ik. Dus ik heb het hele weekend aan iedereen gevraagd, wanneer heb ik gesprek met maatschappelijk werk.” (Casus 56)

Als een vrouw met kinderen bij het Oranje Huis aankomt, wordt in principe de vader op de hoogte gebracht dat vrouw en kinderen veilig zijn. Op die manier wordt stress bij de vader over het vertrek van vrouw en kinderen en de onzekerheid waar zij verblijven, weggenomen. Of er daarnaast ook contact is met de vader, en er partner en/of gezinsgesprekken zijn, wordt beschreven in onderstaande paragraaf.

5.2.3. Ervaringen verblijf Oranje Huis

Hulp tijdens crisisopvang en daarna

Alle vrouwen beschrijven de hulp (crisisopvang of begeleid wonen) vooral als praktische hulp, zoals administratieve en financiële hulp en het aanvragen van urgentie voor een woning of uitkering. Enkele Nederlandstalige vrouwen geven aan dat ze zelfredzaam waren en het meeste zelf geregeld hebben. De maatschappelijk werker kon dan juist af en toe dingen van hen overnemen, zodat ze rust konden ervaren en tot zichzelf komen.

“Zij heeft waar ze kon me dingen uit handen genomen. Juist om me te helpen, juist om me te ontlasten. Omdat ze ook aan me zag dat ik juist iemand ben die het allemaal zelf wel regelt. En dat was wel heel fijn, dat je niet, ik vond het

heel fijn, dat ik niet hoefde te vragen, dat ze me wel gewoon met dingen hielp. Ze heeft echt gekeken wie zit er voor mij en niet de standaard. Waarschijnlijk heeft ze helemaal een plan van aanpak voor moeten leren, voor hoe ga ik om met een client. Ze heeft zich echt persoonlijk op mij gefocust, zo van S. heeft dit nodig en dat nodig.” (Casus 44)

De niet-Nederlandstalige vrouwen geven aan dat zij in hun huwelijk vaak volledig afhankelijk waren van hun partner, die hen niet betrok bij de financiën, en vrouwen niet hun eigen financiën mochten doen. Ze vertellen dat de maatschappelijk werker in de eerste periode vaak veel voor hen deed, en hen ook stimuleerden met kleine stapjes steeds meer zelf te gaan doen.

Ook voeren de vrouwen gesprekken met de maatschappelijk werker over allerlei onderwerpen. Zo wordt gesproken over hun relatie en gezinsleven voor ze naar het Oranje Huis kwamen, wat ze in de toekomst zouden willen, het aangeven van grenzen en het zorgdragen voor hun eigen veiligheid. De vrouwen geven aan hier veel van geleerd te hebben. Ze voelen zich sterker, kunnen beter hun grenzen aangeven, hebben het gevoel dat ze nu meer zelf beslissingen kunnen nemen over hun leven. Niet alle vrouwen hadden behoefte aan gesprekken over het geweld of verbleven te kort in het Oranje Huis om daar dieper op in te gaan. Een aantal van deze vrouwen gaven bij het interview aan dat ze ten tijde van de hulp van het Oranje Huis niet het idee hadden dat ze nog iets moesten verwerken en daar ook geen hulp voor wilde. Achteraf zien ze dat er op een later moment nog onverwerkte emoties naar boven kwamen en daar nu of een tijdje geleden alsnog hulp voor gezocht hebben. Een vrouw geeft aan dat zij naar het Oranje Huis ging en vooral rust en veiligheid wilde, maar dat de maatschappelijk werker ook gericht is op het doorgronden waarom de vrouw in die situatie is terecht gekomen, en hoe ze in de toekomst kan voorkomen weer in zo'n situatie te komen.

“Gesprekken ging over alles. Ja van begin tot... Mijn situatie, waarom ben ik gekomen? Dus wat doet hij in situatie. Ik heb met politie ook, van alles van

Oranje Huis hun hebben met mij gesproken en hun gaat ook beslissen wat goed is. Wij willen alleen rust, wij willen alleen Amsterdam, klaar. Maar hun kijkt beter dan ons. Dus zij zeggen, je moet naar A. Ja is een beetje moeilijk maar, oké goed, in A. ken ik niemand." (Casus 50)

Vooraf de niet-Nederlandstalige vrouwen geven aan hoe zij zelfstandiger en sterker zijn geworden.

"Ik heb veel dingen van haar geleerd. Ik moet geen angst hebben. Ik ben een vrouw, ik kan werken, ik kan met mensen praten, ik kan alles doen. Niemand kan voor mij zeggen: NEE, dat kan niet. Ja veel dingen had voor mij geholpen. Ze begreep me. Lang praten. Ik zit met haar niet een uur, wel bijna twee uur." (Respondent 14, ronde 2)

"Eerst zei ik altijd maar ja, ja, ja, geen probleem. Altijd maar ja. Maar nu als ik willen niet, dan zeg ik nee. Gewoon nee. Nu met de tolk: ik wil alleen mijn vriendin, maar geen andere tolk." (Respondent 1, ronde 2)

"Vroeger een ander voor mij kiezen, nu ik zelf kiezen. Bijvoorbeeld ik wil kleren kopen, schoenen kopen. Ik zelf kiezen. Ik zelf beslissen. Als ik ga naar de kerk, ik zelf beslissen ga of gaan niet. Ik heb gevonden mijzelf. Ik was eigenlijk zelfstandig meisje, maar door mijn vader en door mijn ex heb ik mijzelf verloren. Zij bestuurden mij als een robot. Maar nu niet meer. Vanaf dat ik in mijn eigen huis kwam en van mijn ex-partner gescheiden was ben ik vrij van wat mijn vader en ex-partner wilden." (Respondent 2, ronde 2)

"Ik kan nu dus zelf dingen plannen. Mijn leven is positief veranderd. Ik ben sterk. Ik ben er zo sterk uit gekomen, doordat ik heb achtergelaten wat ik mee heb gemaakt met mijn ex en schoonfamilie. Ik heb de hele situatie meegemaakt en alles is nu in positieve zin veranderd. Ik heb geleerd dat niets onmogelijk is. Geen probleem is te groot. Als er problemen zijn, dan ga ik nadenken: o, een

probleem, dat is iets wat ik kan oplossen. Dan kijk ik wat is daarvoor nodig, hoe kan ik dat oplossen." (Respondent 12, ronde 2)

De vrouwen die na de crisisopvang doorstroomden naar een andere woning van Blijf Groep, bleven hulp krijgen van een maatschappelijk werker van Blijf Groep. De vrouwen waren tevreden over deze hulpverlener. Deze hulp was vaak praktisch en gesprekken gingen vooral over het zoeken van huisvesting of het invullen van formulieren, maar soms ook over hoe het momenteel ging. Deze hulp was in het begin frequent (elke week), maar dat werd steeds minder.

"ja, het praten als je het nodig hebt, ik ben niet zo iemand die vaak naar iemand toe gaat om te praten. Maar als je het nodig was toen had ik wel iemand, mijn maatschappelijk werkster deed echt haar best voor mij enzo. En haar heb ik wel, ja veel aan haar gehad. Was wel fijn. Alleen, ja. Ze hebben me niet echt met iets kunnen helpen omdat ik best wel zelfstandig ben al, heel veel vrouwen die daar komen die, ja die zijn heel afhankelijk van hun man geweest, en die moeten het allemaal weer leren, opnieuw leren zeg maar. En dat hoefde bij mij niet omdat ik ook mijn eigen inkomen had, ik had al een bewindvoerder dus die dingen waren allemaal geregeld en waren eigenlijk al rond, het enige wat ik nodig had was huisvesting voor m'n kinderen." (Casus 54)

Tijdens de hulp die de Nederlandstalige vrouwen van Blijf Groep hebben gekregen is soms ook andere hulp opgestart, zoals gesprekken met een psycholoog, EMDR-sessies bij De Waag of hulp vanuit de opvoedpoli (voor medicatie en verslaving). Dit blijkt ook uit het dossieronderzoek; bij 40 procent van de vrouwen is hulp van Altra ingezet, en enkele vrouwen hebben hulp gehad van De Waag, krijgen EMDR of worden aangemeld bij GGZ Bright.

De niet-Nederlandstalige vrouwen benadrukken dat ze veel hebben geleerd in de periode dat zij in het Oranje Huis woonden, vooral van hun maatschappelijk werker. Dit komt zowel uit de eerste gesprekken naar voren, als uit de gesprekken met de vrouwen wanneer ze terugblikken.

Veiligheid versterken

Vrijwel alle vrouwen voelen zich veilig in het Oranje Huis en leren hoe ze hun eigen veiligheid kunnen vergroten. De voorbeelden die worden verteld en ook uit de vragenlijst blijken, zijn: het nemen van een nieuw mobiel nummer, geen anonieme telefoons op te nemen, nummers blokkeren, een drukke straat opzoeken, het Oranje Huis en/of de politie bellen. Op grond van het dossieronderzoek (zowel het dossieronderzoek betreffende Nederlandstalige als niet-Nederlandstalige groep) blijkt dat in alle gevallen een veiligheidsplan is gemaakt. Bij een enkeling had een ouder kind een apart veiligheidsplan. De veiligheidsplannen zagen er vaak uit als een standaard format (112 bellen, in drukke gebieden blijven, veilige plek opzoeken als ze de man zien) en was het plan vaak gericht op de korte termijn. Bovendien blijkt soms uit het contactjournaal dat de vrouw moeite had met het opstellen van het veiligheidsplan waardoor het een aantal weken duurde voordat het plan er was.

Daarnaast blijkt uit het dossieronderzoek onder Nederlandstalige vrouwen dat vrijwel altijd een gezinsactieplan is gemaakt. In alle gezinsactieplannen is aandacht besteed aan veiligheid en in de meeste gezinsplannen ook aan gezondheid, kinderen en zingeving. De plannen zijn zeer divers, sommige zijn heel feitelijk wat er praktisch moet gebeuren, terwijl in andere ook aandacht wordt besteed aan doelen waar een vrouw aan wil werken (bv. grenzen stellen, weerbaarheid, traumaverwerking).

Activiteiten en cursussen tijdens het verblijf in Oranje

De meeste Nederlandstalige vrouwen en sommige niet-Nederlandstalige vrouwen geven aan meegedaan te hebben aan activiteiten en cursussen, zoals yoga, een naaicursus, weerbaarheidstraining of de moedergroep van Tijd voor Toontje¹⁸. Een aantal vrouwen vond het fijn dat er afleiding was en kon zich

daardoor ontspannen. Zij deden aan allerlei activiteiten mee, terwijl anderen alleen de weerbaarheidscursus volgden. Voor de ene vrouw was de weerbaarheidscursus zeer waardevol; het heeft gezorgd voor meer zelfvertrouwen en het beter kunnen aangeven van grenzen. Ook gaf een vrouw aan dat ze bij weerbaarheid maatwerk leverden; ze keken wat zij nodig had. Zo mocht ze voor de training altijd een uurtje boksen omdat het haar hielp om met de spanning om te gaan. En als ze verdrietig was kwamen ze later nog even naar haar kamer om te vragen hoe het ging en waarom ze zich zo voelde.

“Als ik nu terugkijk, dan denk ik toch dat die weerbaarheidstraining ervoor heeft gezorgd dat ik me nu lekkerder in mijn vel voel zitten. Omdat je dan inzicht krijgt in jezelf. Bewustwording van dat ik het heel moeilijk vind om nee te zeggen. Dat ik heel veel over mijn grenzen laat gaan. Dat wist ik daarvoor ook wel. Maar in die weerbaarheidstraining met die rollenspellen, dat ik dacht ik kan dit gewoon niet, ik kan gewoon niet nee zeggen, dus daar ben ik wel meer op gaan oefenen. Je kan wel zeggen Nee, maar als je het niet laat merken. En nu laat ik dat met ‘nee’ wel duidelijk merken. Daar heb ik in mijn dagelijkse leven nog steeds heel veel aan.” (Casus 44)

“Nou eerlijk gezegd, door weerbaarheidstraining heb ik zelfvertrouwen gekregen. Want voordat ik eraan begon was ik nog onzeker. En ik hield niet van me zelf. En dat heb ik uiteindelijk wel geleerd in weerbaarheidstraining. Tot de dag van vandaag sta ik wel sterker in mijn schoenen. We leerden dan in rollenspel grenzen aangeven. Je leerde hoe je jezelf moet verdedigen op straat, als er wat gebeurt wat je wel en niet mag doen. En even denken. En je leerde naar je onderbuikgevoel te luisteren.” (Casus 55)

Andere vrouwen vonden de weerbaarheidscursus niet zinvol. Zo gaf een vrouw aan al goed voor zichzelf op te komen. Een andere vrouw gaf aan dat ze de dingen uit de cursus niet kan toepassen bij haar eigen man, omdat ze verkrampt van de angst.

¹⁸ Tijd voor Toontje is een steunend en stabiliserend programma voor kinderen van 0 tot 10 jaar en hun moeders in de (vrouwen)opvang, die huiselijk geweld hebben meegemaakt (Hell et al., 2012; Van der Hoeven & Lindauer, 2020).

“Weerbaarheid heb ik gedaan. Kwam ik niet zo ver mee. Ik had het anders voorgesteld, van nou kom maar en wat kunnen we doen. Maar, weet je, het is altijd, wat kunnen we doen als we nu op straat zijn. Maar dat weet je niet. Dat vind ik een beetje moeilijk, want er zijn situaties waar je je soms moet terugtrekken. Dat je zegt, je moet nu je mond houden, want nu kan het escaleren. Snap je wat ik bedoel? Het is, je kan zeggen weerbaarheid, maar uiteindelijk, ik ben wel weerbaar, maar op dat moment stom geweest. En toch maar niet ingezien dat het beste keus alleen verder te gaan.” (Casus 49)

“Kijk, andere vrouw zijn misschien sterker dan mij, maar ik, ja is moeilijk. Als ik ga zie, wow. Ik kan niet. Wat heb ik geleerd van weerbaarheid kan ik niet bij hem gebruiken. Nee. Krijg ik gewoon duizelig en dan schreeuwen. Spannend. Spannend gewoon, dus.” (Casus 50)

Taal & Cultuur

Geen van de niet-Nederlandstalige vrouwen ervaart de hulpverlening als minder goed vanwege taalproblemen, dankzij de tolk of een hulpverlener die ook Engels spreekt, maar ook omdat via oogcontact, gebaren en een taal op hoofdlijnen er veel uitgewisseld en begrepen kan worden. Hulpverleners zijn vrijwel altijd belangstellend en respectvol, volgens de vrouwen. De mate van kennis over hun cultuur en tradities varieerde per hulpverlener. In de eerste periode in het Oranje Huis zijn de vrouwen vaak druk met allerlei afspraken en regelzaken. Na verloop van tijd hebben de vrouwen meer ruimte om actief aan de taal te werken en volgen ze bijvoorbeeld een taalcursus.

Terugblikkend op hun periode in het Oranje Huis geeft een vrouw aan dat het bij een tolk belangrijk is dat zij of hij ook het juiste dialect spreekt. Daarnaast geeft een vrouw die overgeplaatst was naar het Oranje Huis in Almere aan dat ze geen gebruik mocht maken van een tolk omdat de hulpverlener dit niet nodig achtte ook al wilde ze het zelf wel graag. En weer een andere vrouw geeft aan dat ze een hulpverlener van dezelfde nationaliteit als haarzelf toch wel fijn had gevonden.

Hulp kinderen

In de vragenlijst van het kwantitatieve onderzoek wordt alleen gevraagd naar kinderen tussen de 3 en 18 jaar. Bij het dossieronderzoek van de Nederlandstalige groep vrouwen (n=48) zagen we dat 38 vrouwen kinderen hadden en 16 van deze vrouwen hebben gezamenlijk gezag met de partner. Bij 28 vrouwen waren de kinderen mee naar de opvang (21 zoons, 28 dochters, gemiddeld 5.5 jaar oud). Als kinderen niet mee waren naar de opvang waren ze over het algemeen volwassen, of ze woonden bij hun vader (wat niet de gewelddadige partner was) of andere familieleden.

Van vier Nederlandstalige vrouwen waar we mee gesproken hebben, waren de kinderen mee naar het Oranje Huis. Deze vrouwen vertellen dat de kinderen het prettig vonden in het Oranje Huis; het was daar veilig en gezellig. Ze woonden dicht bij andere kinderen en konden makkelijk met andere kinderen spelen voor de deur.

Alle vrouwen geven aan dat ze vanuit het Oranje Huis hulp konden krijgen voor de kinderen. Het gaat vooral om praktische hulp (regelen van school), activiteiten, en Tijd voor Toontje¹⁹, maar ook hulp vanuit Altra. Uit het dossieronderzoek voor zowel de Nederlandstalige als niet-Nederlandstalige groep blijkt dat de hulpverleners activiteiten met kinderen ondernemen, KIPPPI-vragenlijsten²⁰ invullen en de 3 huizen methodiek²¹ met kinderen bespreken. Tijdens de activiteiten wordt veel met de kinderen gepraat. Als kinderen hiervoor nog te jong zijn, staat in het dossier soms vermeld dat de maatschappelijk werker contact had met andere professionals om het kind heen. Aangesloten wordt bij de behoeften van kinderen; zo is een maatschappelijk werker met een jongen

19 Tijd voor Toontje is een steunend en stabiliserend programma voor kinderen van 0 tot 10 jaar en hun moeders in de (vrouwen)opvang, die huiselijk geweld hebben meegemaakt.

20 KIPPPI staat voor Kort Instrument voor de Psychologische en Pedagogische Probleem Inventarisatie.

21 Hierbij vraagt de hulpverlener het kind om 3 huizen in te vullen met woorden of tekeningen: het huis van de zorgen, het huis van de goede dingen en het huis van de dromen.

gaan wandelen omdat hij vanwege zijn autisme niet makkelijk praat behalve als je met hem gaat wandelen. Deze jongen vond het fijn dat hulp niet verplicht gesteld werd, maar dat het een keuze was.

“Nee, daar had hij geen zin in. Hij heeft autisme en dat is eruit gekomen op het moment dat hij rouwtherapie had voor zijn vader en dat is zo een hel geweest voor die jongen omdat hij z’n emoties niet zo kan uitdrukken zo als iemand zonder autisme. Dat zijn gewoon veel te nare vragen voor hem. Bij hem komt het er veel makkelijker uit, als ik bijvoorbeeld een wandeling met hem, dat heb ik toen ook tegen mijn maatschappelijk werkster gezegd, want zij wou ook met hem praten, maar toen heb ik ook tegen haar gezegd, prima, maar ga met hem naar buiten, ga met hem lopen, want als die voetjes bewegen, dan gaat het mondje vanzelf. En dat heeft ze ook gedaan.” (Casus 44)

Degene die de moedergroep van Tijd voor Toontje volgden of waarvan de kinderen naar Tijd voor Toontje gingen, zijn hier positief over. Zij leerden van de ervaringen en tips van andere moeders. Zo gaf een vrouw aan dat de belangrijkste tip die ze onthouden heeft is dat je altijd rustig moet blijven, ook als je boos bent op de kinderen. Dat iedereen even kan afkoelen en je daarna met elkaar het gesprek aan kan gaan. De vrouwen geven aan dat de kinderen Tijd voor Toontje heel leuk vonden en dat ze spelenderwijs leerden omgaan met de situatie waarin ze zaten.

“Toontje, dat is gewoon een gedeelte voor de kinderen om dingen te kunnen verwerken. Toontje is zeg maar het schildpadje die met zijn moeder opeens moest verhuizen. Dan kwam het spelenderwijs toch dat stukje van he, in zo’n situatie zitten wij ook dus het is oké dat het zo is. Dus denk dat dat wel veel baat heeft gehad voor hun. Ze vonden het hartstikke leuk, het is ook met een handpop enzo, dus het is echt op een kinderlijke manier dat ze dat konden verwerken op die manier. Ze waren ook helemaal gelukkig dat ze daar naartoe mochten en toen ze uit dat lokaal zeg maar kwamen waren ze ook hartstikke blij, helemaal blij en vertellen over Toontje. Hoor je je zoontje van 2 ‘mama, net als ons toch mama’, weetje, dan zie je wel dat ze er echt wat aan hebben.” (Casus 54)

Contact met (ex)partner / vader van de kinderen

Uit de interviews en dossiers blijkt dat bij de meeste niet-Nederlandstalige vrouwen (n=12) contact is gezocht met de (ex-)partner vanuit het Oranje Huis. Bij de Nederlandstalige groep vrouwen werd bij de helft contact gezocht. Het maakte hierbij niet uit of de vrouw wel of geen kinderen had, en ook niet of de kinderen mee waren naar de opvang of niet, blijkt uit het dossieronderzoek.

Er zijn verschillende redenen waarom niet (direct) contact wordt gezocht. Vaak is de reden dat het te onveilig is om contact op te nemen. Bij een vermoeden van eerge relateerd geweld wordt vaak pas later contact gezocht. Bij enkele vrouwen zat de partner vast of valt geen contact te krijgen met de man. Ook willen sommige vrouwen niet dat contact wordt gezocht. Als wel contact werd gezocht was dit om de man op de hoogte te stellen dat de kinderen en vrouw veilig waren. Daarnaast bood de hulpverlener soms ook een luisterend oor en advies aan de (ex-)partner omtrent omgangsregeling en de scheiding.

“Ik geef geen toestemming. Toen heeft iemand van, gastvrouw denk ik, heeft mij gebeld in avond, ik zeg ik zit zo met kinderen. Zij zegt ik ga vaders van de kinderen bellen. Ik zeg: waarom? Als jullie misschien gaat bellen, ik ga weg, ik ga, nee. Ik heb stress. Dat is grote probleem. Als hun gaat bellen.” (Casus 50)

“Ze probeerde wel in contact te komen met hem maar hij liet het elke keer van zich afweten. Dus toen hebben ze ‘t ook maar gelaten voor wat het is.” (Casus 54)

De niet-Nederlandstalige vrouwen zijn tevreden over de manier waarop de maatschappelijk werker hen betreft in het contact met hun ex-partner. Vrouwen voelen zich gehoord als zij geen contact willen. In dat geval wordt de partner bijvoorbeeld alleen geïnformeerd dat vrouw en kinderen veilig zijn. Ook als vrouwen na een gesprek zoveel stress ervaren dat zij het contact gelijk weer willen stoppen, wordt hieraan gehoor gegeven. Sommige vrouwen vinden het ondanks de stress die het oplevert toch fijn als de maatschappelijk werker

wel contact heeft met de partner en hem ziet, zodat de maatschappelijk werker weet wat voor man hun partner is.

"Ik heb hem gezien. Beneden met Y., mijn maatschappelijk werker. Kijken wat is probleem, ze vragen ook naar de man. Waar of niet waar deze probleem. Mijn man had gezegd: 'Dat is waar. Wat ik heb gedaan is waar'. Hij heeft niet gelogen. Hij gezegd dat alles waar was" (Respondent 14, ronde 2)

"Ik zag hem een keer in de rechtbank. We waren officieel gescheiden. Hij was zo boos. De maatschappelijk werker zei: 'Toen hij naar je keek, voelde het alsof het dak op je kon vallen'. Hij wilde mij doden. Ik was hoogzwanger." (Respondent 9, ronde 2)

De Nederlandstalige vrouwen zijn niet allemaal tevreden over het contact met de ex-partner door Blijf Groep. Twee vrouwen geven aan dat ze boos zijn over het feit dat contact is opgenomen met de ex-partner, want daardoor voelden ze zich niet veilig meer of was het zo onveilig dat ze moesten worden doorgeplaatst naar een andere opvang. En één vrouw (geen kinderen met hem) snapte niet waarom ze hem gingen bellen.

"In het begin dat ik niet alleen naar buiten mocht, ook niet in het donker, sowieso niet in het donker. Voor de rest was het in orde gewoon, want hij wist toch niet waar ik zat. Dat was nog niet zo'n probleem. Ja, totdat we dat gesprek hadden gehad toen was het ik durfde niet alleen, en zeiden hun: 'Je mag ook niet alleen, want nu weet hij waar je zit'. Toen mocht ik alleen maar met andere vrouwen." (Casus 5)

"Op een gegeven moment zei mijn maatschappelijk werkster van: 'we moeten een gesprek aangaan om duidelijkheid te krijgen, van wil je verder met de relatie of wil je stoppen?' Met mij en me ex. Ik had echt zoiets van nee dat meen je niet, dat wil ik niet, dat durf ik niet. En dan was dat ook nog in het

Oranje Huis. En ik wil het niet want dan weet hij waar ik zat. Straks gaat ie op de hoek staan wachten! Het moest!" (Casus 5)

"Ze gingen ook mijn ex opbellen om te vragen of die me dan met rust zou laten. Ik zeg 'Wat denk je nou dat tie gaat zeggen?' Natuurlijk gaat tie zeggen dat tie me met rust laat! Tuurlijk, dat is toch... dat kan je zelf toch wel bedenken. Hij gaat toch niet zeggen van ik ga d'r niet met rust laten" (Casus 53)

Bij de helft (n=8) van de niet-Nederlandstalige vrouwen en bij een kwart (n=11) van de Nederlandstalige vrouwen zijn systeemgesprekken geweest op het Oranje Huis. Meestal gingen deze gesprekken over het realiseren van een omgangsregeling en de scheiding. Dit verliep doorgaans niet positief. Partners werden boos of uitten kritiek. Zo voelde een vrouw zich na het gesprek ook niet meer veilig in het Oranje Huis.

"Het gesprek moest op het Oranje Huis zodat het gecontroleerd mis kon gaan. Maar, ik was het er niet mee eens, ik was doodsbang. Hij kon niet bij de woningen komen, maar toch het idee dat hij weet waar ik zit, vooral zo vlak in het begin. Daarna heeft hij op de een of andere manier mijn telefoonnummer te pakken gekregen. Toen had hij mij gebeld. Ik zag een nummer staan en had zoiets van wie is dit, ik nam op. Hij zei zijn naam. Ik schrok me kapot, meteen de telefoon uitgedrukt en jankend naar mijn buurvrouw gegaan." (Casus 5)

Uit het dossieronderzoek van de Nederlandstalige groep (n=47) blijkt dat bij een vijfde van de vrouwen de vader van de kinderen buiten beeld is, 13 procent van de kinderen woont bij de (niet-gewelddadige) vader, bij 15 procent is geen omgang tussen vader en kind (vanwege onveiligheid of geen contact mogelijk), bij 5 procent is het contact tussen vader en kind alleen telefonisch en bij 44 procent is een omgangsregeling opgestart. Ook uit de interviews komt naar voren dat de kinderen niet altijd contact met hun vader hebben, bijvoorbeeld omdat vader niet meer in beeld is, het te onveilig is of het kind geen contact meer wil. Als kinderen wel contact hebben, dan verloopt dit contact wisselend.

In de gevallen waar de kinderen bij vader wonen, geeft de vrouw aan dat het contact tussen vader en kinderen positief verloopt:

"Hij is ook lief met haar. Hij is goede vader, hij doet niet dingen die hij ook met mij heeft gedaan. Hij zorgt voor haar." (Respondent 2, ronde 2)

Bij de vrouwen met een omgangsregeling wordt dit vaak langzaam opgebouwd. Eerst mag hij ze een uurtje zien, en dat werd steeds verder uitgebreid naar dat hij ze een dag begeleid mag meenemen vanuit het Oranje Huis en later dat ze onbegeleid mogen logeren. Dikwijls is ook een andere organisatie bij betrokken, zoals de reclassering, Jeugdbescherming Regio Amsterdam, Altra of Raad voor de Kinderbescherming. Niet in alle gevallen verloopt het contact tussen vader en kinderen positief. Soms houdt de man zich niet aan de gemaakte afspraken, zegt negatieve dingen over moeder, of komt niet opdagen bij afspraken.

"De kinderen werden verwacht te komen, maar drie keer kwam hij (de vader) niet opdagen. Hij belde niet om zijn excuses aan te bieden. Hij kwam gewoonweg niet opdagen. Hij maakt zich geen zorgen om de kinderen, maar gebruikte ze om mij te bereiken. Hij had heel veel haat tegen mij in zijn hart." (Respondent 9, ronde 2)

Bovenstaande geeft ook aan dat het contact tussen vader en kinderen met zich mee kan brengen dat de ex-partner op die manier probeert invloed uit te oefenen op de vrouw. Vaders zeggen bovendien de kinderen mee te willen nemen naar het buitenland, wat vrouwen bang maakt: ze vrezen dat de man dit zal doen.

Algemene beoordeling

Alle vrouwen geven de hulp in het Oranje Huis een voldoende, en de cijfers variëren van een 6 tot een 10, met een gemiddelde van een acht.

Vrouwen zijn zeer tevreden over de leefomgeving bij het Oranje Huis, want ze hebben een eigen appartement. Dit is niet altijd het geval als ze doorstroomden naar een andere locatie van Blijf Groep. Dan deden vrouwen voor hun gevoel vaak een stap terug, omdat ze in een oud gebouw terecht kwamen of de voorzieningen moesten delen met huisgenoten (waardoor soms incidenten ontstonden). De vrouwen en kinderen die een huisdier hadden zijn ook erg blij dat dit huisdier mee mag naar het Oranje Huis, want dat is bij andere opvangen vaak niet zo.

"Dan zit je op een heel klein kamertje, je hebt niets, een koelkast een bed en een tv heb je, voor de rest heb je niets. De rest moest je alles delen. Dat was geen pretje met 8 vrouwen, 2 keukens, 4 wc's, 3 douches." (Casus 5)

De meeste vrouwen zijn tevreden over hun maatschappelijk werker. De maatschappelijk werker biedt een luisterend oor, regelde van alles, steunde de vrouwen en sprak ze moed in. Vaak omschreven de vrouwen de maatschappelijk werker als 'lief', 'goed', 'aardig', 'te vertrouwen' of 'ze was als een vriendin/zus'. De maatschappelijk werker biedt een luisterend oor, stimuleert hun zelfvertrouwen, en spreekt hen moed in. Ook hielp de maatschappelijk werker bij enkele vrouwen waar jeugdzorg betrokken was en dat zorgde ervoor dat iedereen op 1 lijn zat en de vrouw niet allemaal losse gesprekken voerde met alle verschillende instanties die betrokken waren.

"Mw'er Oranje Huis is een topwif! Gewoon eerlijk, oprecht, heel erg, ik ben iemand die het allemaal heel erg graag zelf doet. Zij was wel een type die het me niet allemaal liet doet, zij hielp me echt op het moment dat ik, ik had wel zelf kunnen bellen naar instanties ofzo, maar dan deed zij dat voor mij om mij een beetje te helpen omdat ik al heel veel zelf doe. Dus dat..." (Casus 44)

Enkele vrouwen waren minder tevreden over de maatschappelijk werker, bijvoorbeeld vanwege een groot leeftijdsverschil, de maatschappelijk werker niet zoveel ervaring had, het dossier niet gelezen had of de vrouw vond de

gesprekken niet persoonlijk genoeg. De vrouwen die minder tevreden waren over de maatschappelijk werker vonden wel steun bij andere medewerkers van het Oranje Huis. Zo waren ze erg tevreden over de gastvrouwen, receptie en het kinderwerk. 'Dat waren lieve mensen en die vroegen op een laagdrempelige manier hoe het met je ging.' In het algemeen zijn vrouwen positief over de gastvrouwen en activiteiten die er werden georganiseerd met de andere bewoners.

*"Weet je, die 's morgens bij de koffie zijn (gastvrouwen), daar had ik bij wijze van spreken meer aan als met die hulpverleners. Dat waren gewone mensen *grinnikt*, ja... die zeiden gewoon: 'Gaat het meissie?'" (Casus 53)*

"Dat je nooit alleen was. En er werden heel veel activiteiten georganiseerd. 's Ochtens een koffie uurtje met een gastvrouw, als je vragen had dan kon je dat met haar bespreken. Alle vrouwen die daar zitten, ontmoet je bij het koffie uurtje, dat is gezellig. En in H. was dat al niet meer. Dan mis je het wel.."(Casus 5)

"Ze organiseren allerlei activiteiten en doen dat heel goed, je wordt daar verwend en de gastvrouwen maken daar een feestje van." (Casus 54)

Andere negatieve punten die vrouwen naar voren brachten betreffen het verhuizen, de regels, en omgaan met verslaving. Enkele vrouwen gaven aan dat ze het vervelend vonden dat ze na een paar weken opnieuw moesten verhuizen naar een andere plek en andere (niet-Nederlandstalige) vrouwen gaven aan dat ze graag meer hulp hadden gekregen bij de verhuizing naar hun zelfstandige woning. Ook gaven een paar vrouwen aan dat ze het lastig vonden dat er zoveel regels waren, bv. dat bezoek niet zomaar langs kon komen, of dat familie niet langer dan een week op bezoek mag komen. En de regels konden ook verschillen per Oranje Huis en voor degene die nog in het crisistraject zaten of al doorgestroomd waren naar begeleid wonen. Al die regels waren ook niet altijd duidelijk voor de vrouwen. Tot slot gaf een vrouw aan dat ze verslaafd was

en het jammer vindt dat daar niks aan gedaan werd, omdat ze in het Oranje Huis er gewoon mee door kon gaan. Ze geeft aan dat ze veel vrouwen in het Oranje Huis ontmoet heeft die ergens verslaafd aan zijn.

"En, dat verandering, elke keer, ik ben 4, 5, 6 keer verhuisd in een jaar snap je? Is toch raar, is voor mij, ik raak helemaal van slag en in paniek, huilen.. Is ook niet leuk voor m'n kinderen, ze gingen ook naar school daar bij het Oranje Huis, dat was toen ook opeens klaar. Ze gingen net 1 dag naar school. Jullie adviseren mij toch om die kinderen in te schrijven op school en daarna sturen jullie me weg. Dat was ook echt traumatisch voor hen. Weet je, is gewoon niet leuk." (Casus 54)

"Als mijn kinderen kwamen, dan moest je dat van tevoren melden. Mijn zoon kon niet zomaar even langs rijden. Op een geven moment had hij mij een boodschappenpakket gestuurd, m'n zoon maar als verassing, maar dat hadden ze weer niet aangenomen weet je, want dat mag dan weer niet." (Casus 53)

5.2.4. Ervaringen hulp na de Oranje Huis periode

De niet-Nederlandstalige vrouwen ervaren de overgang van het Oranje Huis naar een eigen woning als een grote stap. De vrouwen (en kinderen) missen de activiteiten en gezelligheid in het Oranje Huis. De meeste vrouwen en kinderen hadden het goed naar hun zin in het Oranje Huis door de vele activiteiten en sociale contacten die er waren. De begeleiding bij het verhuizen wordt als wisselend ervaren. De maatschappelijk werker verwacht vaak van de vrouwen dat zij zelf veel praktische zaken regelen. Dit is wennen voor de vrouwen. Als de vrouwen nog praktische of psychische hulp nodig hebben, dan wordt dit overgedragen naar andere professionele hulp. De vrouwen missen in hun nieuwe woning vaak hun maatschappelijk werker van het Oranje Huis, die hun steun en toeverlaat was. Ze moeten eraan wennen dat ze niet gelijk hulp kunnen krijgen en het veelal zelf moeten doen.

“Toen ik kwam in Nederland veel stress ook, ik moet terug naar Oranje Huis. Nog een keer beginnen met urgentie en dit en dat. Regelen, papieren, paar maanden, ik krijg huis. Moet verhuizen. Verhuizen zelf is helemaal aparte stress. Deze huis was zo vies. En zo kaal. Hier niks. Ik heb zelf gedaan. Iemand komen bij mij. Laminaat gedaan, was zoveel stress. Ik was ook bang dat als man komen bij mij. Die man is goed of niet goed. Mannen komen voor gas, voor ik weet niet wat. Ik wist niet goed.” (Respondent 2, ronde 2)

Uit het dossieronderzoek van de Nederlandstalige groep blijkt dat in ruim 75 procent afspraken gemaakt zijn over hulp als ze doorstromen naar zelfstandig wonen of een andere instelling. In ruim de helft (n=27) van de dossiers zien we iets van nazorg (Critical Time Intervention, nazorg of monitoringstraject). Bij de andere 20 vrouwen is de helft doorgestroomd naar een andere organisatie. Bij 9 vrouwen blijft het onduidelijk waarom geen nazorgtraject is opgestart.

Verder zien we bij 11 vrouwen de zelfredzaamheidsmatrix in het dossier, maar ook als deze wordt afgenomen en er een nazorgtraject aan gekoppeld is, wordt het traject vaak vroegtijdig beëindigd omdat cliënt niet bereikbaar is. De vrouwen vinden het contact in het kader van nazorg ook niet altijd nodig, zo komt uit de interviews naar voren.

“Het grappige is, die maatschappelijk werkster, die had een half jaar geleden heeft ze voor het laatst gebeld. Die zei mag ik je over een jaar weer bellen? Ik zeg waarom!? Ik zeg hallo, wegwezen. Ze zegt omdat ik ben zo blij voor je dat het zo goed gaat. En dat het wel goed is gegaan. Want in heel veel gevallen gaat het niet goed he. Uiteindelijk dat je weer op eigen benen moet staan. Dat het niet goed gaat he. Dus ze zegt, mag ik je over een jaar weer bellen, ze zegt omdat ik het zo fijn vind. Jij bent een voorbeeld voor andere vrouwen zegt ze. Ik zeg, je mag me ook gebruiken voor andere vrouwen.” (Casus 49)

De niet-Nederlandstalige vrouwen geven aan dat vaak een eindgesprek plaatsvindt als ze doorstromen naar een eigen woning. Daarnaast belt de maatschappelijk werker van het Oranje Huis nog een aantal keer. In het telefoongesprek informeert de maatschappelijk medewerker hoe het gaat en of het nog veilig is. Toch vinden sommige vrouwen het lastig bij wie ze informatie moeten vragen, nadat de hulp van hun maatschappelijk werker uit het Oranje Huis is gestopt.

“Ik wist niet zijn straf tot wanneer het was, ik heb doorgegeven aan Oranje Huis wat moet ik doen als zijn straf klaar is, wat moet ik doen. Wat doen jullie? Wat zegt de rechter? [...] ‘Wachten tot juli 2019’. Dus ik hoop het komt goed. Misschien dat die het bij Jeugdzorg doorgegeven. Misschien die mensen komen en dan komt goed.” (Respondent 3, ronde 2)

Na verloop van tijd vinden deze vrouwen langzamerhand meer rust, veiligheid en stabiliteit. Zij voelen zich over het algemeen veilig in hun nieuwe woning.

“Alles is nu regelmatig, de school, de betalingen, alles is goed. Dat geeft mij rust. En als ik iets niet begrijp, dan weet ik waar ik hulp kan krijgen en dan helpen ze me.” (Respondent 4, ronde 2)

Hoewel deze vrouwen zich doorgaans veilig voelen in hun eigen woning, verblijven de meeste niet-Nederlandstalige vrouwen op een voor de ex-partner geheim adres. Enkele vrouwen hebben een alarmknop (AWARE) zodat de politie direct komt bij gevaar. De vrouwen voelen zich in hun huis veilig, maar op straat is een deel van de vrouwen nog bang om hun ex-partner onverwachts tegen te komen. Als er contact is met de ex-partner of tussen ex-partner en de kinderen, is dat vaak een grote belemmering voor het vinden van rust en stabiliteit, zo komt naar voren uit de interviews.

Voor beide groepen (wel en niet-Nederlandstalig) geldt dat de meeste vrouwen hulp krijgen (of op een wachtlijst staan voor hulp) nadat ze zijn verhuisd naar hun eigen woning. Sommigen krijgen verschillende vormen van hulp. Het

gaat om ambulante hulp van een maatschappelijk werker of wijkteam, jeugdzorg, gesprekken met een psycholoog of therapie (groepssessies en individuele sessies), EMDR-therapie, een maatje, of hulp in een verslavingskliniek. Redenen voor hulp zijn: het verleden nog moeten verwerken, leren nog beter hun grenzen aan te geven, ergens aan de bel kunnen trekken als iets fout gaat of als de problemen verergeren.

“Ja, ik ben heel bang dat ik helemaal alleen. Ik wil gewoon een stok achter de deur, van mocht er iets fout gaan, mocht ik het niet meer trekken, dat ik altijd bij iemand aan de bel kan trekken..... Had mij ook bij Humanitas aangemeld, maatjesproject, maar daar zijn te weinig vrijwilligers. Dus dat ging ook niet lukken. Ik heb een vriendin en een vriend hier waar ik een beetje mee omga. En dat is het. Voor de rest heb ik niemand in de buurt. En dat is heel eenzaam. Soms komen de muren op me af, word ik helemaal gek hierbinnen. Dus daar gaan hun me ook bij helpen.” (Casus 5)

Twee Nederlandstalige vrouwen geven aan dat ze geen hulp meer hebben gekregen sinds ze in hun eigen woning zitten. De ene vrouw geeft aan dat ze dit momenteel ook niet nodig vindt. De andere vrouw merkt dat ze nog onverwerkte emoties heeft en hierover in gesprek moet met een psycholoog, maar ze vindt het lastig om hulp te zoeken; het liefst zou ze alles gewoon vergeten, maar ze merkt dat dit niet lukt.

De vrouwen die hulp krijgen van jeugdzorg geven aan dat ze tevreden zijn over de hulpverlener van jeugdzorg die momenteel betrokken is. Zo is een vrouw erg tevreden omdat haar jeugdzorg hulpverlener gezorgd heeft dat haar dochter weer thuis mocht komen wonen. Een andere vrouw geeft aan dat haar hulpverlener eerlijk is en open staat voor de manier waarop mevrouw het wil aanpakken.

“Eindelijk kreeg ik een nieuwe gezinsmanager en die heeft goed naar me geluisterd en die begreep het ook wel. Die zei er moet ooit nog een keer een tijd

komen dat ze terugkomt, jij hebt bewezen dat jij het kan, weet je, je hebt alles voor elkaar nu en ik ga me er gewoon hard voor maken om haar [dochter] terug te brengen. Ze is hier toen gewoon weer gaan wonen.” (Casus 33)

Ervaringen met hulp van sociaal netwerk en andere steun

De helft van de Nederlandstalige vrouwen geeft aan een goed sociaal netwerk te hebben, terwijl de andere helft van de vrouwen een klein sociaal netwerk heeft. Bij de een bestaat het sociale netwerk vooral uit familie, terwijl bij anderen het contact met ouders slecht is en ze vooral vriendinnen om zich heen heeft. De niet-Nederlandstalige vrouwen kregen vaak praktische hulp vanuit hun netwerk voordat ze bij het Oranje Huis kwamen.

De meeste vrouwen hebben door hun periode in het Oranje Huis het contact met veel vrienden en een deel van hun familieleden verloren, onder meer door het stigma op gescheiden vrouwen in de cultuur van herkomst. Wel krijgen vrouwen vaak nog steun van hun moeder, wat voor hen heel belangrijk is.

“Ik heb nog wel contact met mijn ex-schoonouders, omdat die hebben mij wel gesteund ten alle tijden. Zij zijn ook hier geweest om te kijken hoe ik woon en alles. Die houden ook hun mond, die willen er ook niet tussen staan, die hebben zoiets van laat hem.” (Casus 5)

Zowel de Nederlandstalige als niet-Nederlandstalige vrouwen geven aan dat ze nieuwe vriendschappen hebben opgebouwd in het Oranje Huis. Ze konden goed met elkaar over hun ervaringen praten, ze voelden zich begrepen en leerden van elkaar, ondanks dat de situaties ook heel erg verschillen. De meeste vriendschappen verwateren als de vrouwen een eigen woning hebben, doordat de vrouwen niet bij elkaar in de buurt wonen en opgaan in de dagelijkse gang van zaken. Sommigen hebben echter nog steeds regelmatig contact met andere vrouwen uit het Oranje Huis. Vrouwen die niet naar hun oude omgeving terugverhuizen, bouwen nieuwe sociale contacten op in hun nieuwe woonomgeving, zoals burens of vrijwilligers of andere moeders die ze kennen via school en die af en toe oppassen.

Een deel van de vrouwen ervaart steun aan hun religie. Ze ervaren kracht vanuit hun geloof, krijgen soms nieuwe contacten via de geloofsgemeenschap, evenals praktische steun. Daarnaast kunnen huisdieren een grote steun zijn voor de vrouw en kinderen.

“De hond is me gewoon altijd trouw. Hij beschermt me ook. Als ik bijvoorbeeld ‘s avonds laat thuis ben omdat ik tot 2 uur moet werken, dan laat ik m’n hond uit want dat durf ik ook gewoon, want ik weet hij beschermt mij. Dat geblaf is dat hij zegt he baas er is iemand, er is iemand. Kijk jullie zijn 2 meiden, dus dan is het oké, maar waren jullie 2 mannen geweest dan was het een heel ander verhaal geweest. Hij is echt heel beschermend naar mij toe, dus daar ben ik heel blij om.” (Casus 44)

Tips en advies aan andere vrouwen

Zoek hulp ondanks dat het ontzettend moeilijk is, is het meest naar voren gebracht advies aan andere vrouwen die in een gewelddadige thuissituatie zitten. En accepteer hulp als het wordt aangeboden. Ga het gedrag van de partner niet goedpraten en wees niet bang om een ander teleur te stellen. Daarnaast zeggen enkele vrouwen dat het belangrijk is dat je naar jezelf luistert, naar je onderbuikgevoel.

“Luister naar je gevoel. Luister naar je innerlijke stemmetjes. Want die heeft echt wel gelijk, ga het niet wegduwen, ga het niet goedpraten ook. Luister naar jezelf, ga weg, zoek hulp.” (Casus 33)

“Ik denk dat het advies gewoon algemeen is, en dat is volg je buikgevoel en luister naar jezelf en neem jezelf serieus. Ik denk dat een vrouw, iemand die goed en gezond in z’n vel zit met genoeg zelfvertrouwen ook niet in een relatie zou komen als met mijn ex. Omdat heel erg in het begin al duidelijk werd dat het niet klopte, dus ik denk dat je dat gewoon moet luisteren naar je buikgevoel. Dus niet bang zijn om iemand teleur te stellen, ik denk dat dat het is. Gewoon goed voor jezelf zorgen. Tuurlijk die ander is teleurgesteld als die

zegt ik wil niet verder met je. Maar wees dan niet bang voor hem, want je kan niet iedereen z’n vriend zijn. Dat is wel echt een ding dat ik in mijn hoofd heb geprent.” (Casus 44)

Wees eerlijk, tegen jezelf maar ook tegen je familie of vrienden, hoe moeilijk het ook is. Blijft positief en blijf vechten, want als je het echt wilt, dan lukt het ook! Als je de juiste mensen om je heen weet te vinden, dan kom je heel ver. Wees ook eerlijk tegen de hulpverlening. Als je bijvoorbeeld in de opvang komt en je wil terug naar je partner, wees eerlijk en praat daarover.

“Wees eerlijk wat je wil. Ook toen ik zei, ik wil terug. Ze wisten het. Praat daarover, wees niet schuw voor mensen en ook niet voor de maatschappelijk werkers. Maatschappelijk werkers zijn ook maar mensen.” (Casus 49)

“Blijf positief en blijf vechten en geef nooit op. Als je een mogelijkheid hebt pak elke helpende hand en hoe moeilijk het ook is als je in de opvang terecht komt, het is ook wel weer een nieuwe stap naar een nieuw leven. Als je hebt doorgezet en je bent ver gekomen en je hebt je huisje dan ben je wel sterker. Het doet wel wat met je, je groeit wel, het maakt je wel sterker.” (Casus 56)

5.3. Conclusie

Vrijwel alle vrouwen geven in het kwantitatieve onderzoek aan dat ze enige vorm van hulp hebben gehad in het jaar voordat ze naar het Oranje Huis gingen. Twee derde heeft zowel informele als formele hulp gehad, een op de vijf alleen formele hulp en een op de tien alleen informele hulp. Dit blijkt ook uit de interviews. Vooral Nederlandstalige vrouwen geven aan dat ze al langere tijd formele hulp kregen voordat ze bij de opvang terecht kwamen. Dit geldt in mindere mate voor de niet-Nederlandssprekende vrouwen; zij kregen niet allemaal hulp en het varieerde van recent gestart of al jaren hulp. Vrouwen kregen praktische hulp, maar ook hulp gericht op het verbeteren van de relatie, het stoppen van het geweld of het verwerken van eerdere traumatische gebeurtenissen. Bijna

60 procent van de kinderen kreeg in het jaar voorafgaand aan de opvang hulp en ruim 10 procent van de vrouwen geeft aan dat de partner hulp kreeg. Ook hebben veel vrouwen contact gehad met de politie en de helft van de vrouwen heeft contact gehad met Veilig Thuis. Het is vaak via Veilig Thuis, een hulpverlenende instantie of de politie dat de vrouw bij de opvang terecht is gekomen.

Als de vrouwen (met eventuele kinderen) in het Oranje Huis komen, geeft dat rust en voelen ze zich veilig, maar vrouwen kunnen zich ook eenzaam voelen. Vrouwen zijn blij met het eigen appartement en de mogelijkheid hun huisdier mee te nemen.

Vrouwen zijn blij met de praktische hulp, zowel tijdens de crisisopvang als tijdens het begeleid wonen. De ene groep vrouwen krijgt meer praktische ondersteuning gericht op het vergroten van de zelfstandigheid dan de ander. De Nederlandstalige vrouwen zijn soms al zeer zelfredzaam, en dan kan de praktische ondersteuning tot doel hebben de vrouwen te ondersteunen zodat ze kunnen (leren) ontspannen en de controle (even) los te laten. Naast praktische ondersteuning zijn er (wekelijks) gesprekken over het verleden en de toekomst, over het vergroten van hun veiligheid en dat van de kinderen, en hoe ze hun eigen leven weer op de rails krijgen. Vrouwen krijgen meer vertrouwen in zichzelf en kunnen beter hun grenzen aangeven. Het niet spreken van de Nederlandse taal komt niet als een belemmering naar voren. Uit de interviews met vrouwen komt naar voren dat niet alle vrouwen tijdens hun verblijf in het Oranje Huis over het geweld willen praten; het is pijnlijk en vrouwen willen vooruit kijken. Achteraf merken deze vrouwen dat ze nog onverwerkte emoties hebben.

Voor de Nederlandstalige vrouwen en kinderen hebben tijdens het verblijf in het Oranje Huis deelgenomen aan activiteiten en cursussen. Vrouwen en kinderen die Tijd voor Toontje hebben gevolgd beschrijven dit als leuk en leerzaam; het levert concrete tips op en kinderen leren omgaan met de situatie waarin ze zaten. Over de weerbaarheidscursus verschillen vrouwen van

mening; voor sommige vrouwen heeft de weerbaarheidscursus veel opgeleverd, zoals grenzen stellen en zelfvertrouwen, terwijl andere vrouwen de cursus niet nuttig vonden.

Tijdens de opvang wordt altijd een veiligheidsplan gericht op de directe veiligheid gemaakt, zo komt uit de dossierstudie naar voren. Dit lijkt vaak een standaard format. Ook wordt vrijwel altijd een gezinsactieplan gemaakt. Die zien er wisselend uit; in het ene plan staan vooral praktische zaken die geregeld moeten worden terwijl in het andere plan ook wordt beschreven hoe gewerkt kan worden aan grenzen stellen en traumaverwerking.

Uit dossieronderzoek en interviews blijkt dat bij de meeste niet-Nederlandstalige vrouwen en de helft van de Nederlandstalige vrouwen op enig moment een medewerker van het Oranje Huis contact heeft gehad met de (ex-)partner. Doorgaans werd contact met de (ex-)partner gezocht om de man op de hoogte te stellen dat vrouw en kinderen veilig zijn, zeker als er kinderen zijn, wordt de vader op de hoogte gesteld. Daarnaast werd soms ook een luisterend oor of advies aan de man geboden. Bij de vrouwen waar geen contact is gezocht kwam dit omdat de vrouw geen toestemming gaf of de man niet bereikbaar was.

Bij ruim de helft van de niet-Nederlandstalige vrouwen en een kwart van de Nederlandstalige vrouwen is een systeemgesprek geweest, vaak over de omgang met kinderen. De niet-Nederlandstalige vrouwen vinden het prettig hoe ze betrokken worden bij het contact met de ex-partner en voelen zich gehoord als ze geen contact willen, waardoor de partner alleen op de hoogte gesteld wordt maar ze niet gedwongen worden tot een systeemgesprek of daarmee kunnen stoppen als ze het niet meer willen. De Nederlandstalige vrouwen zijn vaak niet tevreden dat het Oranje Huis contact wil zoeken met de ex-partner; ze voelen zich daardoor niet veilig meer of begrijpen niet waarom het nodig is.

De kinderen hebben lang niet altijd contact met hun vader en als er contact is dan verloopt dit vaak wisselend. Bij enkele kinderen is alleen telefonisch contact. Bij ruim veertig procent is een omgangsregeling opgestart blijkt uit het dossieronderzoek. De omgangsregeling wordt vaak langzaam opgebouwd en andere organisaties zijn hierbij betrokken.

Als de vrouwen verhuizen naar een zelfstandige woning veroorzaakt dit vooral bij de niet-Nederlandstalige vrouwen veel stress, mede omdat ze veel praktische zaken moeten regelen en daar begeleiding in missen. Zowel de niet-Nederlandstalige vrouwen als de meeste Nederlandstalige vrouwen hebben nog hulp nodig als ze verhuisd zijn. Er vindt daarom overdracht plaats naar andere hulpverlening. Deze hulp bestaat uit praktische hulp door maatschappelijk werk, maar vrouwen worden ook (soms al tijdens het verblijf in het Oranje Huis) aangemeld bij een psycholoog of EMDR-therapie. Uit het dossieronderzoek blijkt dat bij drie kwart van de vrouwen een nazorgtraject gestart wordt als ze niet doorstromen naar een andere opvang. De nazorg wordt echter vaak vroegtijdig gestopt. De Nederlandstalige vrouwen geven ook aan dat ze het niet altijd nodig vinden. De niet-Nederlandstalige groep daarentegen geeft aan dat ze langer contact zouden willen met hun maatschappelijk werker.

Alle vrouwen hebben in het jaar nadat ze bij het Oranje Huis terecht kwamen, enige vorm van hulp gehad, zo komt uit het kwantitatieve onderzoek naar voren. Ongeveer een derde van de kinderen heeft in deze periode ook hulp gehad en enkele vrouwen geven aan dat de partner hulp heeft gehad. Nog een half jaar later is er enigszins minder hulp: drie kwart van de vrouwen geeft aan dat ze nog enige vorm van hulp hebben ontvangen in het afgelopen half jaar. De hulp aan de kinderen is iets toegenomen: ongeveer de helft van de kinderen heeft in deze periode hulp gehad. Ook nu geven enkele vrouwen aan dat de partner hulp heeft gehad.

Vrouwen zijn over het algemeen tevreden over de hulp die ze in het Oranje Huis hebben gehad. De ene vrouw is zeer tevreden over haar maatschappelijk werker, terwijl andere vrouwen zich vooral gesteund voelden door de gastvrouwen of kinderwerk. Ook wordt maatwerk geleverd door te kijken naar wat de vrouw of haar kind nodig heeft. Dit wordt niet alleen door de maatschappelijk werker gedaan, maar bijvoorbeeld ook bij de weerbaarheidscursus. Waar vrouwen minder tevreden over waren is de ontvangst in het weekend, dat ze na zes weken opnieuw moeten verhuizen, de onzekerheid waar ze dan terecht komen, de hoeveelheid regels (bv. over bezoek) en hoe omgegaan wordt met verslaving bij vrouwen die in het Oranje Huis zitten.

6 Hulpverleners over de geboden hulp

In dit hoofdstuk beschrijven we het perspectief vanuit de hulpverleners. Hiervoor zijn 2 focusgroepen gehouden met voornamelijk maatschappelijk werkers en 5 interviews met maatschappelijk werkers en een sociaal pedagogisch werker (SPW'er). In de focusgroepen en interviews is gesproken over hun ervaringen en visie op de hulp aan cliënten. De twee focusgroepen richten zich vooral op de cliënten die de Nederlandse taal niet beheersen, terwijl de interviews zich meer richten op de cliënten die de Nederlandse taal wel beheersen. We hebben gesproken over praktische ondersteuning, krachtgericht en systeemgericht werken, veiligheid en contact met de partner, nazorg, taal en cultuur en eventuele verbeterpunten.

6.1. Uitgangspunten en werkwijze in de praktijk

6.1.1. Perspectief van maatschappelijk werkers

De geïnterviewden geven aan dat de hulp van het Oranje Huis zich richt op het stoppen van huiselijk geweld, het doorbreken van de cirkel van geweld en het creëren van veiligheid. Daarvoor wordt een risicoscreening gedaan en een veiligheidsplan en gezinsactieplan gemaakt. Daarnaast wordt ook aandacht gegeven aan het versterken van de veerkracht en zelfstandigheid van de vrouw en de opvoedingsvraagstukken. Hulpverleners beschrijven dat zij krachtgericht werken; het gaat erom de vrouw sterker en zelfstandiger te maken. Hiervoor kunnen ze interventies inzetten, zoals weerbaarheidscursus, Veerkracht, Tijd voor Toontje voor moeders en kinderen of hulp vanuit Altra voor moeder en

kind. Ook wordt het sociaal netwerk betrokken of wordt gezocht naar samenwerking met andere organisaties om de juiste steun en hulp voor vrouw en kinderen voor elkaar te krijgen. Het is belangrijk dat goed met de cliënt wordt besproken wie wat gaat doen, zodat voor de vrouw duidelijk is wat ze met wie doet. Een van de maatschappelijk werkers is nog niet zo lang werkzaam bij het Oranje Huis en geeft expliciet aan dat de open setting van het Oranje Huis voor haar essentieel is.

“Als hier nog gewerkt werd volgens de oude methode, waarbij iemand uit haar leven werd gehaald en in het geheim een nieuw leven gaat opbouwen, was ik hier niet gaan werken.” (Interview)

6.1.2. Praktische ondersteuning en krachtgericht werken gaan samen

De gesproken maatschappelijk werkers zien een verschil tussen het crisistraject (eerste 6 weken) en het begeleid wonen traject (6 maanden). In de eerste 6 weken zijn vrouwen veel emotioneler en worden heen en weer geslingerd tussen weer terug willen gaan naar de partner, naar huis, naar de vertrouwde omgeving, of toch blijven.

“Tijdens de crisisperiode is de stress heel hoog en hebben vrouwen ook huildagen of boze dagen. Ze zijn veel emotioneler en denken na over de keuze wel of niet teruggaan, wat ga ik doen.” (Interview)

Tijdens het begeleid wonen zijn vrouwen stabiel, de psychische druk van de ex-partner is veel minder en vrouwen kijken meer naar de toekomst; zij zitten niet meer vol met verhalen van wat er gebeurd is. De hulp in het crisistraject is daarom ook veel intensiever en intenser. In het crisistraject zijn maatschappelijk werkers vooral bezig met praktische ondersteuning, bij de ene cliënt meer dan bij de andere, zoals het regelen van een uitkering, de financiën, huisarts

en school voor de kinderen. In geval vrouwen de taal niet beheersen en de Nederlandse maatschappij niet kennen, wordt in de eerste periode in het Oranje Huis deze vrouwen geleerd welke instanties relevant zijn, bij wie ze terecht kunnen voor bepaalde hulp, en wat ze bij de gemeente moeten aanvragen.

“In het begin moeten ook concrete stappen genomen worden, dat kan je niet gelijk van een niet Nederlands iemand verwachten die de taal niet spreekt, het land niet kent en vaak erg geïsoleerd heeft geleefd.” (Focusgroep)

Het bieden van praktische hulp geeft vrouwen ook vertrouwen in de hulpverlener. Het is een manier om contact te maken, en vertrouwen op te bouwen. Het creëren van rust en veiligheid is belangrijk, maar daarvoor moeten eerst de basisdingen geregeld zijn, zodat de onzekerheid bij de cliënt weg is. Naast de maatschappelijk werker zijn ook andere medewerkers betrokken bij de praktische ondersteuning, zoals de juridische dienstverlening of de bureaumedewerkers.

Deze eerste periode is ook bedoeld om een inschatting te maken waar de vrouw (met kinderen) na de zes weken het beste geplaatst kan worden (andere opvang, begeleid wonen in het Oranje Huis, zelfstandig). Uit het dossieronderzoek blijkt dat voor alle vrouwen een risicoscreening gedaan is en regelmatig opnieuw gedaan werd. Om de veiligheid in te schatten is er ook altijd contact met de politie.

Bij het begeleid wonen traject richt de hulpverlening zich meer op psychosociale aspecten naast de praktische zaken die vaak doorlopen. Er is aandacht voor de verwerking van het geweld en het sterker en zelfstandiger worden van de vrouw. Het is echt maatwerk, aangesloten wordt bij de mogelijkheden en situatie van de vrouw en kinderen. Jonge meiden krijgen bijvoorbeeld een kamertraining waarbij ze leren hoe ze zelfstandig kunnen wonen. Voor vrouwen die de Nederlandse taal niet spreken is meer ruimte en tijd nodig voordat je met de vrouw aan de slag kan gaan met achterliggende problematiek.

“Als iemand de taal helemaal niet spreekt, dan gebruiken we een [telefonische] tolk, en als het niet anders kan een persoonlijke tolk. Ook proberen we zoveel mogelijk specialistisch hulp in te schaken, bijvoorbeeld als de vrouw de Nederlandse maatschappij niet kent, kan zij samen met een SPW'er naar buiten om praktisch aan de slag te gaan. Of als iemand zwakbegaafd is, wordt contact gezocht met MEE of een andere instantie die aansluit op wat nodig is. Elke cliënt moet hulp krijgen, zo doen we dat op alle gebieden, we kijken waar extra hulp nodig is en gaan dat inschakelen” (Interview)

Belangrijk in de hulp is het zichtbaar maken en vergroten van de sterke kanten van de vrouw. Er wordt samen met de vrouw een krachteninventarisatie gemaakt, en samen wordt bedacht hoe de eigen kracht kan worden versterkt, bijvoorbeeld wordt voorbereid hoe de vrouw zelfstandig naar de bank kan gaan. Het is belangrijk om in de gesprekken te benoemen wat ze goed hebben gedaan.

“Je kijkt niet naar wat niet kan, maar je gaat kijken wat iemand in zijn persoonlijke gereedschapskist heeft om te kunnen gebruiken als ze ergens tegen aan lopen.... Het is belangrijk om alles te benoemen wat ze goed doen. Zeker dingen die te maken hebben met grenzen aangeven en voor jezelf opkomen, die prijs je de hemel in.” (Interview)

De weerbaarheids cursus is bedoeld om vrouwen sterker te maken en grenzen te leren aangeven. De weerbaarheids cursus is niet voor alle vrouwen geschikt, sommige hebben te veel angsten of vinden het lastig in een grote groep. In dat geval wordt besproken en geoefend hoe de vrouw in voor haar lastige situaties haar grenzen aan kan geven.

“Bij de weerbaarheidstraining doen we sketches en oefeningen, bv. een man komt naast je zitten in de tram en legt zijn hand op je been. Dan zeggen vrouwen vaak dat ze niks durven te doen en bevriezen. Dan wordt uitgelegd dat het belangrijk is om te handelen en geen passieve houding hierin te hebben. Met oefeningen leren ze ook om stevig te staan, bv. ze leren

zelfverdedigingsmechanismen, ze leren hun stem te verheffen, ze mogen tijdens de training schreeuwen, ze leren harder praten.” (Interview)

“Er was een vrouw die last had van haar bovenbuurvrouw maar er niks van durfde te zeggen. Dan ga je in het gesprek aan haar vragen hoe ze dit zou kunnen oplossen, wat ze zou kunnen doen en wat als ze niks zou doen. Ze heeft uiteindelijk in de lift de vrouw erop aangesproken en was apetrots op zichzelf.” (Interview)

De Oranje Huis methodiek biedt ruimte om aan te sluiten bij de situatie en vaardigheden van de cliënt: het maatgericht werken, zo benadrukken de geïnterviewden en de deelnemers in de focusgroepen. Voor elke cliënt wordt gekeken wat voor deze cliënt nodig is, het is zoeken naar mogelijkheden en daarvoor moet je creatief zijn. Het kan ook heel lastig zijn, de doelgroep die bij het Oranje Huis binnenkomt wordt steeds complexer. Zo zijn er vrouwen met een oorlogstrauma, die eigenlijk eerst een behandeling voor het oorlogstrauma nodig hebben. Ook werken met cliënten met een licht verstandelijke beperking (LVB) vergt een andere werkwijze. *‘Deze cliënten kunnen bijvoorbeeld veel harder praten, daar moet je niet bang voor zijn maar je moet ze wel durven aanspreken op hun gedrag,’* aldus een sociaal pedagogisch medewerker.

Benadrukt wordt dat het belangrijk is om de cliënt centraal te stellen, vraaggericht en systeemgericht te werken, maar dat passie en voldoende aandacht voor de cliënt net zo belangrijk zijn. Ook kan het nodig zijn om hulp van buiten het Oranje Huis in te schakelen. De samenwerking met netwerkpartners loopt goed volgens de medewerkers; er zijn korte lijnen met elkaar. Hierbij is het belangrijk om een vast contactpersoon te hebben bij elke organisatie, zodat niet alles elke keer uitgelegd hoeft te worden.

6.2. Veiligheid

6.2.1. Betekenis van veiligheid, eer en sociale context

Veiligheid is een groot subjectief begrip en het is belangrijk het concreet te maken met de cliënt. Dit gebeurt door vragen te stellen als: Hoe ziet de veiligheid en die van de kinderen er nu en in de toekomst uit? Hoe kan de vrouw dit waarborgen, welke omstandigheid is onveilig en hoe kan het veilig worden? Of heel concreet: ‘je (ex)man krijgt je in het vizier en volgt jou, wat doe je dan?’ Als vrouwen de Nederlandse cultuur niet kennen, kan het woord veiligheid een andere betekenis hebben voor haar, en is het belangrijk daar het gesprek over te gaan.

“Zo kennen cliënten de woorden “veiligheid” en “geweld” vaak niet. Dus die woorden moet je met de cliënt bespreken en proberen te achterhalen welke synoniemen een cliënt voor deze woorden wel kent. Dan kan je die synoniemen gebruiken.” (Focusgroep)

Het uitgangspunt is dat de ervaring van veiligheid van de vrouwen centraal staat. Dit betekent niet dat deze ervaring als vaststaand feit wordt geaccepteerd; er wordt met respect, maar ook confronterend het gesprek over aangegaan. Zo zijn er vrouwen die met hun eigen gedrag zichzelf in gevaar brengen, of vrouwen die de schuld geheel buiten zichzelf leggen (*‘het ligt aan het systeem of de buitenwereld’*). Sommige vrouwen blijven hangen in dat zij het slachtoffer zijn en de situatie niet kunnen veranderen. Dit wordt besproken met hen.

“Dan leg je uit dat gedrag van iemand soms iets kan oproepen, zoals dat sommige cliënten verbaal heel agressief kunnen zijn en dat vaak voorafging aan huiselijk geweld. Als iemand niet kan inzien dat ze verbaal agressief zijn, dan blijf je vaker hangen in dat zij alleen slachtoffer is en er niets aan kan veranderen.” (Interview)

Kennis over een wij-cultuur en de betekenis van eer is belangrijk bij vrouwen uit niet westerse culturen om een goede inschatting van de veiligheid te kunnen maken en om samen met de vrouw de veiligheid te vergroten, aldus de deelnemers aan de focusgroepen. Soms moet worden uitgezocht of sprake is van dreiging met eerge relateerd geweld. Om uit te zoeken of sprake is van eerge relateerd geweld wordt intern met de deskundige een risicotaxatie gedaan, en wordt contact met de politie gelegd. Wanneer sprake is van eerproblematiek, is alsnog vaak geen gevaar vanuit eerge relateerd geweld. Het kan op zo'n moment juist rust brengen als contact wordt gezocht met de familie en wordt aangegeven dat de vrouw niet bij een andere man is, maar op een veilig plek. Het is niet altijd mogelijk of wenselijk om de familie te betrekken, bijvoorbeeld als de familie druk uitoefent dat de vrouw terugkomt terwijl dit niet veilig is. Het is belangrijk om breed te kijken wie veilige figuren zijn in de familie of het sociale netwerk van de cliënt, zoals de schoonfamilie, een tante of de imam. Het is altijd zoeken naar de juiste personen. Belangrijk is dat de vrouw uit de anonimiteit komt en het sociale netwerk wordt ingezet. Het gesprek over veiligheid bij niet-Nederlandstalige vrouwen kost meer tijd en moeite dan bij de Nederlandssprekende vrouwen

6.2.2. Vergroten van eigen veiligheid

Vrouwen worden gesteund in de manier waarop ze hun eigen veiligheid creëren. Het is bijvoorbeeld belangrijk dat zij zelf kunnen bepalen met wie ze contact hebben: *'met de ene zus die haar helpt wel, maar met de moeder even niet, en ook niet met die oom, want die is gevaarlijk'*. Juist omdat vrouwen zich in het Oranje Huis weer dag en nacht veilig voelen (voor het eerst sinds lange tijd), is het zo belangrijk om dit gevoel van veiligheid en de eigen regie daarin te versterken.

Tegelijkertijd proberen de maatschappelijk werkers de vrouw inzicht te geven in de relatiedynamiek en het ontstaan van situaties van geweld. Hiervoor wordt de cirkel van geweld gebruikt. Het doel is dat de vrouw inzicht krijgt in wat

ze zelf wil, wat goed is voor haar en de kinderen en dat ze sterker wordt en beter haar grenzen kan aangeven. Een cliënt kan heel erg bang zijn voor haar ex-man, terwijl het geweld niet zodanig is dat de angst reëel is. Soms wordt ook een meer confronterende manier van vragen stellen gebruikt om vrouwen uit hun vertrouwde overlevingsstrategieën te halen en te laten inzien dat contact met de ex-partner of oom of vader het gevaar ook kan verkleinen.

"Dus ik confronteer de vrouw ermee dat het niet in gesprek gaan met oom en vader kan betekenen dat het nooit veiliger wordt. Ik sluit wel aan bij haar gevoel, maar zet haar ook aan tot het nemen van stappen. Confrontatie is heel belangrijk ook al worden cliënten daar niet altijd blij van." (Focusgroep)

Een uitkomst van deze gesprekken kan zijn dat de vrouw terug wil naar haar partner. Sommige vrouwen zijn namelijk niet klaar om hun partner los te laten, ze zijn afhankelijk van hun man, ze houden nog van hem of voelen zich eenzaam. Het is belangrijk dat vrouwen een uitkering krijgen zodat ze financieel onafhankelijk zijn. Daarmee wordt de zelfredzaamheid gestimuleerd. Door het sociaal netwerk te betrekken en vergroten kunnen vrouwen ervaren dat ze niet alleen zijn.

Sommige vrouwen gaan plotseling terug naar hun partner. Dat is jammer, zo wordt naar voren gebracht. Het is beter om voordat de vrouw (met kinderen) teruggaat, eerst een systeemgesprek te houden en te kijken hoe de veiligheid gewaarborgd kan worden en welke hulp ingezet kan worden voor de vader, vrouw en eventuele kinderen. Als ze niet samen in therapie gaan, is de kans heel klein dat het geweld stopt. Als ingeschat wordt dat het niet veilig is om met de kinderen terug te gaan, wordt uitgelegd dat vanuit het Oranje Huis dan een melding wordt gedaan bij Veilig Thuis of de jeugdbescherming. Een maatschappelijk werker geeft aan dat ondanks dat vrouwen soms teruggaan naar een gewelddadige partner of later in het leven een nieuwe gewelddadige partner krijgen, ze toch het idee heeft dat bij het Oranje Huis een zaadje

geplant wordt waardoor vrouwen op een later moment wel sterk genoeg zijn om weg te gaan.

6.3. Opvoedingsvaardigheden en jeugdbescherming

6.3.1. Opvoedingsondersteuning

Tijdens het begeleid wonen, als de vrouwen meer tot rust zijn gekomen, is meer aandacht voor de opvoeding en de behoeften van de kinderen. Als vrouwen met kinderen net in het Oranje Huis zijn, is het praten over de opvoeding doorgaans lastig.

“Soms is het niet mogelijk om over de kinderen te praten, dat moet even bevriezen. De basisbehoeften moeten eerst op orde zijn, zoals een huis en eten voor je kinderen. Pas als de vrouw zelf sterker is, kan ze er meer voor de kinderen zijn.” (Focusgroep)

Als de hulpverleners een band hebben opgebouwd, en contact hebben met moeder en kinderen, kan vanuit het contact een gesprek ontstaan over de kinderen. Dit kan gaan over manieren van reageren op het kind, over gedragsproblemen bij het kind, of over grenzen aangeven en structuur aanbrenge.

“Mevrouw geeft niet aan dat ze grenzen stellen lastig vindt, maar ze geeft dan bijvoorbeeld aan dat het lastig is om haar kind op tijd naar school te krijgen. Dat biedt een mooi uitgangspunt om op door te gaan.” (Interview)

Vrouwen durven dikwijls niet toe te geven dat ze moeite hebben met de opvoeding, ze schamen zich ervoor, of zijn bang dat de kinderen naar een pleeggezin gaan als ze toegeven dat opvoeden lastig is, zeker als ze hebben meegemaakt dat kinderen van een ander gezin in de opvang uit huis geplaatst zijn. Dit is een belangrijk gespreksonderwerp met de vrouwen. Als er vertrouwen is, accepteren de meeste vrouwen hulp in het opvoeden van de kinderen.

Maatschappelijk werkers geven ook psycho-educatie aan de moeders. Ze leggen uit dat kinderen weliswaar ogenschijnlijk goed functioneren, maar dat hieronder verdriet, boosheid en ernstig lijden kunnen liggen. Dan wordt uitgelegd welke mogelijkheden bestaan om haar en/of de kinderen te helpen. Uitgangspunt is uit te gaan van wat goed gaat, hier de moeder over te complimenteren en alleen hulp te geven voor het stukje waar ze moeite mee hebben.

In Amsterdam zijn psychologen van Altra aanwezig in het gebouw, waardoor het contact makkelijk wordt gelegd. De hulp vanuit Altra is lang niet altijd traumabehandeling, soms denkt de psycholoog alleen mee over wat voor het kind de meest gewenste ondersteuning is.

Voorbeeld 1: Meisje van anderhalf jaar had veel buikpijn en medewerkers van Blijf wisten niet meer wat ze moesten doen. Altra heeft een plan opgesteld waarmee direct gestart kan worden. Daarin staat wat moeder kan doen. Hierdoor gaat het meisje vooruit in plaats van dat ze op een wachtlijst bij het KJTC blijft staan en de kans dat ze wel uit huis wordt geplaatst groot is. (Focusgroep)

Voorbeeld 2: Syrisch gezin, kinderen hebben vlucht route meegemaakt en heftige ruzies, maar de vrouw zegt dat alles goed gaat met de kinderen omdat ze geen gedragsproblemen vertonen. Dan legt de maatschappelijk werker uit dat het ook om psychische gezondheid gaat en dat een gedragsdeskundige van Altra kan meedenken. Deze mevrouw zag later in dat het heel goed was dat Altra geholpen heeft. (Focusgroep)

6.3.2. Bieden van ondersteuning gesprekken jeugdbescherming

Een ander punt is dat maatschappelijk werkers vrouwen wiens kinderen onder toezicht zijn gesteld ondersteunen tijdens bijvoorbeeld de gesprekken met jeugdbescherming. In de focusgroep en in de interviews wordt naar voren gebracht dat er vanuit jeugdbescherming eisen aan de vrouw kunnen worden

gesteld die op dat moment nog niet opportuun zijn. Vrouwen hebben bijvoorbeeld lange tijd niet zelf beslissingen kunnen nemen, leefden onder druk van hun man en in angst. Dit geldt zeker voor de groep niet-Nederlandssprekenden. Ook in het Oranje Huis leven de vrouwen nog in angst. Of vrouwen zijn ernstig getraumatiseerd, niet alleen door de (gewelds)situatie thuis, maar ook door oorlogsgeweld of andere traumatische gebeurtenissen in het land van herkomst. Dit trauma verandert de persoon: van een actieve zelfstandige vrouw kan de vrouw veranderen in een passieve vrouw die niets meer begrijpt en in zichzelf is gekeerd, overmand door angst of niets meer voelt. Jeugdbescherming heeft niet altijd een goed beeld van deze situatie en spreekt over de vrouw in plaats van met de vrouw. Zo kan het voorkomen dat zonder de vrouw erbij te betrekken besloten wordt over het kind. Maatschappelijk werkers komen in zulke situaties (omdat vrouwen de Nederlandse taal niet spreken of licht verstandelijk beperkt zijn, of om andere redenen) op voor hun cliënt, omdat de cliënt de mondigheid niet heeft. Daarnaast wordt naar voren gebracht dat voogden bevooroordeeld kunnen zijn: zij denken dat vrouwen in de vrouwenopvang niet goed voor hun kinderen kunnen zorgen en zijn gecharmeerd van de vader. Ook kan een verschil van mening bestaan met de Raad voor de Kinderbescherming (Raad). De Raad wil bijvoorbeeld de kinderen uit huis plaatsen, terwijl de maatschappelijk werker van het Oranje Huis dit, gebaseerd op ervaring met moeder en kinderen in het Oranje Huis, niet nodig acht.

“Als je een kind een half jaar in de opvang hebt, kan je de situatie beter inschatten. Zo zien we soms dat kinderen uit huis worden geplaatst vanwege verkeerde redenen; kinderen hebben een oorlog meegemaakt en zijn daardoor getraumatiseerd, maar leven nu niet in een onveilige situatie. Daar wordt dan door jeugdbescherming te weinig aandacht aan gegeven. Aan de andere kant zien we ook situaties waarin het beter leek om kinderen uit huis te plaatsen maar dat niet gebeurde.” (Focusgroep)

6.3.3. Aandacht voor kinderen

Maatschappelijk werkers geven aan dat ze altijd proberen de kinderen te betrekken, maar kinderen zijn vaak niet aanwezig omdat ze op school of de crèche zijn. Het lukt ook niet altijd om de kinderen zonder de moeder te spreken, terwijl zij dat wel belangrijk vinden. Kinderen hebben vaak een loyaliteitsconflict want willen zowel vader als moeder niet afvallen, en het is goed om met kinderen apart te spreken hoe ze zich voelen en waar ze behoefte aan hebben, los van wat de moeder aangeeft of wil.

“Ik kijk wat een kind nodig heeft, dit kan zijn dat we even gaan wandelen of soms willen kinderen gewoon praten of liever tekenen. Het liefst voer ik de gesprekken met de kinderen alleen, zonder de moeder erbij. Ik wil namelijk aandacht aan hen geven en voorkomen dat ze sociaal wenselijk antwoorden.” (Interview)

Om met kinderen in gesprek te gaan wordt bijvoorbeeld gewerkt met de drie huizen tekening, als onderdeel van de methode Veerkracht. Ook hebben maatschappelijk werkers tot taak de kinderen goed voor te bereiden als ze naar een nieuwe school gaan of verhuizen. Maatschappelijk werkers geven aan dat de uren die zij hiervoor hebben beperkt zijn, en zij vaak niet voldoende tijd om alles te doen/bespreken wat ze zouden willen. Als kinderen heftige dingen hebben meegemaakt, zijn er bepaalde methodieken die gebruikt kunnen worden bij de gesprekken met het kind. Maatschappelijk werkers vinden dit soms lastig. Het is fijn dat een sociaal pedagogisch werker van kinderwerk ingezet kan worden en dat tegenwoordig eigenlijk standaard ook Altra betrokken wordt. Dan kan Altra het stukje rondom de kinderen overnemen van de maatschappelijk werker.

“Als een kind gedragsproblemen laat zien, bijvoorbeeld autisme, dan laten we dat meer aan Altra over in plaats van dat we zelf met moeder daarover in gesprek gaan.” (Interview)

Voor de kinderen zijn ook allerlei activiteiten en interventies die ze kunnen volgen omdat kinderen ook getraumatiseerd zijn, zoals En nu ik...!²², Tijd voor Toontje, kinderwerk en weerbaarheidstraining.

“Bij de weerbaarheidstraining gaat het om het leren samenwerken en rekening houden met elkaar. Kinderen zijn heel direct, die hebben wel grenzen, maar daar gaat het vooral om te leren elkaars grenzen te accepteren. Ook gaat het dan veel meer op een speelse manier. Kinderen communiceren meer geduldig en respectvol dan vrouwen die gefrustreerd zijn. Veel vrouwen zijn in een groep in het begin heel kwetsbaar, ze kijken de kat uit de boom, maar kinderen beginnen gelijk, dan is heel leuk. De training voor kinderen is niet structureel, vaak werd het 3 à 4 keer per jaar gegeven.” (Interview)

6.4. Betrekken (ex-)partner en sociale netwerk

Onderdeel van de methodiek is het in gesprek gaan met niet alleen de vrouw en haar kinderen die in het Oranje Huis verblijven, maar ook de (ex-)partner en het sociale systeem.

6.4.1. Contact met (ex)partner

Het is doorgaans de bureaudienst die de man belt als de vrouw (met kinderen) net is aangekomen in het Oranje Huis. In het algemeen geldt dat als de man weet dat de vrouw en de kinderen veilig zijn, dit de agressie vermindert.

“De vader wordt gebeld dat de vrouw en kinderen veilig zijn en dat haalt een groot deel van de agressie naar beneden, want anders denken ze soms dat de vrouw er met een andere man vandoor is.” (Interview)

²² En nu ik...! is een groepsprogramma voor kinderen 7 t/m 11 jaar die te maken hebben gehad met geweld en ruzies thuis en hun ouders, met als doel: voorkomen en/of verminderen van posttraumatische stress symptomen en internaliserend en externaliserend probleemgedrag.

Als er kinderen zijn, is omgang met de vader uitgangspunt en om die reden is contact met de man noodzakelijk. Dit lukt niet altijd tijdens de crisisopvang. En als het wel lukt om contact met de vader te hebben tijdens de crisisopvang, ebt de noodzaak van contact later soms weer weg. Als duidelijk is dat contact met de vader niet voldoende veilig is voor de kinderen, worden maatregelen getroffen om het contact te voorkomen. Het contact kan in eerste instantie ook bestaan uit videobellen of dat een ander familielid de kinderen ophaalt en de vader de kinderen daar ziet.

De hulpverleners geven aan dat de mannen vrijwel allemaal het geweld en de agressie ontkennen, maar het gesprek kan wel gaan over de spanningen in het gezin. Doorgaans zijn de mannen heel boos omdat ze de kinderen niet mogen zien. Hulpverleners bieden vooral een luisterend oor aan de man, die zijn frustratie en boosheid bij hen kan uiten.

Sommige maatschappelijk werkers geven ook aan dat contact met de ex-partner vrij weinig voorkomt, zeker als er geen kinderen zijn: dan hangt het geheel van de vrouw af of zij nog contact wil met de ex-partner. Maar volgens de geïnterviewden is het ook in die situatie goed om contact met de ex-partner te leggen, omdat de vrouw vaak terug wil naar haar eigen omgeving waar de ex-partner ook woont. Dan is het belangrijk om de situatie veilig te krijgen en te houden. Als het geweld gestopt is als de vrouw in het Oranje Huis of bij begeleid wonen zit, kan het geweld toch weer opspelen als de vrouw op zichzelf gaat wonen, bijvoorbeeld omdat de partner niet wil dat de vrouw met mannen omgaat.

Het kan lastig zijn om de balans te vinden tussen de eigen regie van de vrouw op haar veiligheid en wie ze wel en niet wil zien enerzijds, en het belang om wel contact te hebben met de ex-partner (vader van de kinderen) anderzijds. Contact kan echter ook tot meer veiligheid leiden of in het belang van het kind zijn om de vader te zien. Dit wordt als een uitdaging ervaren door de hulpverleners.

Contact met de ex-partner en vader van de kinderen is uitgangspunt in de Oranje Huis methodiek, zoals hiervoor is beschreven. De vader van de kinderen heeft recht op omgang met zijn kinderen. Maar er moet wel voldoende veiligheid zijn. Het is niet altijd makkelijk om uit te zoeken wat de beste omgangsregeling is. De mannen hebben in veel van deze gezinnen doorgaans de controle die ze ook willen houden, maar wat niet mogelijk is doordat de vrouw met de kinderen naar het Oranje Huis is vertrokken. Vaders kunnen via de kinderen controle proberen te houden op het leven van de vrouw. Daarentegen kan het voor de vrouwen moeilijk zijn zich in te denken dat de kinderen veilig zijn bij de vader omdat zij nog zo onder stress leven dat de ruimte voor een ander perspectief er niet is. Of vrouwen zijn bang dat hun kind(eren) worden ontvoerd. Deze angst kan reëel zijn, maar dat hoeft niet. Een gesprek over de concrete mogelijkheid van ontvoering is belangrijk en kan de angst bij de vrouw soms wegnemen. Ook kunnen vrouwen het contact tussen vader en kinderen tegenhouden om de man pijn te doen. Het heeft tijd nodig om over deze dynamiek in gesprek te gaan. Mannen zijn doorgaans op de hoogte van hun recht op omgang, en weten omgang snel te regelen. Lang niet altijd is dan al duidelijk of omgang tussen vader en kinderen echt veilig is. Het blijft soms lastig om de veiligheid uit te zoeken: *'het is zijn woord tegen haar woord.'*

6.4.2. Systeemgesprekken

Er worden soms ook systeemgesprekken gevoerd, meestal pas na de crisisperiode. Deze zijn heel verschillend (op maat). Het kan een gesprek zijn met alleen de beide partners en de maatschappelijk werker en soms zijn er kinderen bij. Het kan ook een systeemgesprek zijn waar mensen uit de sociale omgeving bij betrokken zijn, zoals grootouders of andere familieleden. Het kan ook zijn dat de imam aansluit bij een systeemgesprek, of een persoon met gezag uit de gemeenschap. Het sociaal netwerk kan een belangrijke rol spelen, ook voor de langere termijn, als de hulpverlening is gestopt. Het vormt dan een vangnet voor de cliënt: zij kunnen de vrouw steunen en motiveren, of iemand uit het sociale netwerk kan de partner aanspreken als zijn gedrag weer ontspoot. In

het Oranje Huis is daarom bezoek welkom, de vrouwen en kinderen kunnen bezoek ontvangen in hun appartement. Maar niet iedereen is welkom, de maatschappelijk werker bepaalt uiteindelijk of iemand op de bezoekerslijst komt om ervan verzekerd te zijn dat het om steunend bezoek gaat.

"Het moet steunend bezoek zijn en bijvoorbeeld niet een moeder die verwijtend is. Ik bel samen met de cliënt de personen die zij graag op bezoek wil hebben, ook om het bezoek goed te regelen. De maatschappelijk werker bepaalt wie op de bezoekerslijst komt." (Interview)

Niet elke vrouw staat open voor het betrekken van het sociale netwerk omdat ze bijvoorbeeld teleurgesteld zijn in alles en iedereen. Dan moeten deze negatieve gedachten eerst omgebogen worden tot positieve gedachten.

Er kan een systeemgesprek plaatsvinden om de omgangsregeling te bespreken. Het kan een gesprek zijn met beide ouders, maar ook de voogd kan erbij zijn, en/of iemand van Veilig Thuis of de jeugdbescherming. Als het punt speelt dat het kind behandeling nodig heeft vanuit Altra, en de vader daar geen toestemming voor wil geven, sluit soms een hulpverlener van Altra aan. Als beide ouders gezag hebben, kan Altra zonder toestemming van de vader geen hulp bieden aan de kinderen. Start Altra toch de behandeling dan kan dit tot juridische procedures leiden. Altra heeft enkele van deze procedures ervaren, en is op de vingers getikt. Dikwijls lukt het tijdens zo'n systeemgesprek om toestemming te krijgen door mannen aan te spreken op hun vaderrol en het belang voor zorg/hulp voor de kinderen te laten inzien. Als vader blijft weigeren kan de voogd via de rechtbank de toestemming vragen voor behandeling van het kind.

6.5. Nazorg

Als vrouwen doorstromen naar een zelfstandige woning worden ze hier zo goed mogelijk op voorbereid door te bespreken wat het betekent om te verhuizen en wat daarbij komt kijken. De verhuizing brengt veel stress met

zich mee. Zeker de groep niet-Nederlandstaligen die nooit eerder zelfstandig in Nederland hebben gewoond, vinden het zeer stressvol waardoor de informatie ook weer snel is vergeten. Na de eerste euforie zakken ze vaak in omdat van alles geregeld moet worden.

“Dat is menselijk. Verhuizing levert ook in normale situatie stress op, dus al helemaal voor een vrouw die in de opvang zit.” (Focusgroep)

Het hangt van de locatie af of de begeleiding vanuit het Oranje Huis wordt voortgezet, en of de maatschappelijk werkster uit de opvang nog betrokken blijft. Als een nazorgtraject gestart wordt dan krijgt de vrouw nog 1 á 2 maanden begeleiding vanuit het Oranje Huis, waarna andere organisaties dit overnemen. Het is belangrijk dat vrouwen de dingen die ze in het Oranje Huis geleerd heeft vasthouden, maar dat lukt lang niet altijd. De instanties waar de vrouwen na het Oranje Huis hulp van krijgen, kunnen andere werkwijze hanteren. Hier kunnen cliënten van schrikken, en het kan daardoor moeilijker zijn het geleerde vast te houden.

De overstap van de vertrouwde hulpverlening in het Oranje Huis naar zelfstandig wonen en alleen voor de opvoeding staan, is een grote stap, zeker voor de groep niet-Nederlandstalige vrouwen. Het is volgens de deelnemers van de focusgroepen belangrijk meer zicht te krijgen op de fases van herstel na de opvang, want vrouwen denken dat ze voorbereid zijn, maar als ze op zichzelf wonen is het heel anders, dan voelen ze zich op zichzelf teruggeworpen.

“In de opvang kennen ze de buurvrouw en die heeft dezelfde ervaring, maar als ze op zichzelf wonen kennen ze de burens niet en misschien willen ze die ook niet leren kennen.’ De plotselinge zelfstandigheid en op zichzelf wonen is een grote overgang. Vrouwen denken dat het best goed met ze gaat, maar eigenlijk hebben ze een buddy of een maatje nodig.” (Focusgroep)

De weg naar een betaalde baan is voor deze groep (niet-Nederlandstalige) erg lang, want eerst moeten ze inburgeren en daarna moeten ze vaak nog een opleiding doen. Daarnaast is de onveiligheid in sommige gevallen nog steeds een probleem, zoals uit de gesprekken met de cliënten bleek, en wordt bevestigd door de deelnemers aan de focusgroepen.

“Bij het laatste gesprek waarbij het ambulante traject zou worden afgesloten bleek dat de ex-partner duidelijk aan de vrouw had gemaakt dat ze weliswaar voor de wet gescheiden waren maar dat ze voor hem nog steeds zijn vrouw was en dat als ze een andere partner zou krijgen of iets zou doen wat hem niet aanstond, hij haar zou vermoorden. Bij de cursus eerdergerelateerd geweld is geleerd dat het kan helpen om een Iman in te zetten, die heeft een andere insteek.” (Focusgroep)

Na 3, 6 en 9 maanden wordt vanuit het Oranje Huis gebeld met de vrouw of alles goed gaat en de zelfredzaamheidsmatrix wordt ingevuld (monitoring en signalering). Als daar zorgen uitkomen kan daarnaar gehandeld worden. Soms vinden medewerkers dit lastig, omdat de vrouw aangeeft het Oranje Huis te missen en ze het lastig vinden om de vrouw los te laten als hulpverlener. Veel cliënten krijgt men echter niet meer te pakken; het is een moeilijke doelgroep om te bereiken. Daarnaast kan Critical Time Intervention (CTI) worden ingezet, wat een coachingstraject is van 9 tot 12 maanden voor maximaal drie leefgebieden. Bij de start is er sprake van intensieve hulp, en deze wordt langzaam afgebouwd, zodat andere hulpverlening het kan overnemen.

6.6. Conclusie

In dit hoofdstuk is het perspectief van de hulpverleners van Blijf Groep beschreven. Als vrouwen het Oranje Huis binnenkomen zijn ze vaak emotioneel en is het eerst nodig om zaken op orde te brengen zodat er rust komt. Dit betekent dat in de crisisperiode vooral praktische ondersteuning gegeven wordt. Dit versterkt de vertrouwensband, wat weer basis is om open in gesprek

te gaan. Daarnaast wordt in deze eerste periode de problematiek in kaart gebracht zodat bepaald kan worden waar de vrouw en eventuele kinderen na de crisisperiode het beste kunnen gaan wonen.

Als de vrouw doorstroomt naar begeleid wonen is de situatie iets stabiel geworden en wordt meer ingezet op de verwerking van het geweld, het sterker en zelfstandiger worden van de vrouw en de toekomst. Medewerkers werken krachtgericht, zowel in de individuele gesprekken met cliënten als tijdens de cursussen die worden aangeboden. Krachtgericht werken betekent ook maatgericht werken, omdat aangesloten wordt bij de situatie en vaardigheden van de cliënt. Zo kan het nodig zijn om externe instanties in te schakelen voor bepaalde problematiek, of een tolk omdat de vrouw onvoldoende de Nederlandse taal machtig is.

Tijdens begeleid wonen kent de vrouw haar maatschappelijk ook beter waardoor ze meer vertrouwen heeft, wat een ingang geeft om in gesprek te gaan over de opvoeding en problemen rondom de kinderen. Maatschappelijk werkers proberen ook altijd de kinderen te betrekken, maar dit is niet altijd mogelijk en soms vinden ze het ook lastig, zeker als er veel problematiek speelt. In Amsterdam wordt bij kinderen vaak Altra betrokken, die in het gebouw aanwezig is²³. Daar zijn de maatschappelijk werkers zeer tevreden over.

Veiligheid is een belangrijk thema dat zowel in de crisisperiode als tijdens het begeleid wonen aandacht krijgt. Het gaat om inzicht in de directe veiligheid (wat moet je doen als je ex-partner opeens voor je staat) als veiligheid op de lange termijn. Uitgangspunt is dat de vrouw de regie heeft. Met de vrouw wordt besproken wat zij zelf zou kunnen veranderen en wie daarbij kan helpen (vanuit het sociale netwerk). Om inzicht te krijgen in het ontstaan van geweld

wordt de cirkel van geweld gebruikt. Soms is het nodig om de vrouw te confronteren, bijvoorbeeld als de vrouw haar eigen rol niet ziet. Ook is het belangrijk om het gesprek te houden over eventueel terug willen naar de partner. Als de vrouw terug wil naar de partner, is een systeemgesprek belangrijk om de juiste hulp in te zetten voor het gehele gezin. Het is belangrijk te voorkomen dat een vrouw plotseling zonder gesprek teruggaat naar de partner, omdat dan de kans groot is dat het geweld zich voortzet. Als er geen kinderen zijn, kan een systeemgesprek belangrijk zijn, omdat de vrouw na de opvang vaak terug gaat naar haar oude omgeving waardoor de veiligheid in het geding kan komen. Lang niet alle vrouwen willen echter een systeemgesprek.

Bij binnenkomst in het Oranje Huis wordt de ex-partner of vader van de kinderen, als het veilig genoeg is, door de bureaudienst op de hoogte gebracht dat vrouw en eventuele kinderen veilig zijn. Mannen zijn in het begin vaak boos en hulpverleners bieden vooral een luisterend oor. Zeker als er kinderen zijn, is het belangrijk dat een gesprek met de vader plaatsvindt, omdat hij recht heeft op omgang. Als het te onveilig is, vindt geen contact plaats of wordt alleen (video)gebeld. Als het veilig genoeg is, kan een systeemgesprek plaatsvinden, waarbij verschillende instanties en sociaal netwerk kunnen aansluiten om op maat een plan te maken voor dit gezin. Daarnaast is contact met de vader ook van belang als hulp voor kinderen ingezet moet worden, omdat toestemming van beide ouders nodig is. Als vader geen toestemming geeft voor hulp aan de kinderen wordt Veilig Thuis of de jeugdbescherming ingeschakeld, en als laatste optie beslist de rechtbank.

De overgang van residentiële opvang naar zelfstandig wonen en andere hulp is groot voor cliënten en brengt veel zorgen met zich mee, zeker de vrouwen die de Nederlandse taal niet goed spreken en de Nederlandse maatschappij niet goed kennen. Als het nodig is, kan een nazorgtraject worden opgestart, waarbij de cliënt nog 1 á 2 maanden hulp krijgt van het Oranje Huis waarna de hulp wordt voortgezet door ambulante hulp. Ook kan een CTI-traject (Critical Time Intervention) gestart worden, een intensiever coachingstraject van ongeveer

²³ Inmiddels wordt gespecialiseerde jeugdzorg van Altra op alle locaties van Blijf Groep op deze wijze ingezet.

een jaar, wat langzaam wordt afgebouwd. De vrouwen die geen extra traject krijgen worden altijd na 3, 6 en 9 gebeld voor monitoring en signalering; hoe gaat het, zijn er zorgen en is het nodig om (extra) hulp in te zetten. Regelmatig krijgt men echter geen gehoor en is de vrouw niet meer te bereiken.

De interviews en focusgroepen met medewerkers bevestigen dat de Oranje Huis Methodiek een methode is die voor alle groepen vrouwen in het Oranje Huis geschikt is, omdat het uitgaat van maatwerk. Daardoor werkt het zowel voor Nederlandstalige en niet-Nederlandstalige vrouwen, voor jonge moeders, of vrouwen met een licht verstandelijke beperking.

7 Conclusie

Het onderzoek is in opdracht van Blijf Groep uitgevoerd met als doel om de effecten in kaart te brengen van de geboden hulp op veiligheid, problematiek en welbevinden van vrouwen en eventuele kinderen die in het Oranje Huis verbleven. Daarvoor is het Verwey-Jonker Instituut in 2016 een langlopend onderzoek gestart met verschillende onderdelen. Aansluitend bij een landelijk cohortonderzoek waarbij gezinnen geworven werden via 13 Veilig Thuis regio's (Steketee et al., 2020) is een kwantitatief longitudinaal onderzoek uitgevoerd bij 98 vrouwen die in het Oranje Huis Amsterdam of Alkmaar zaten. Van deze 98 vrouwen is met 9 vrouwen aanvullend een diepte-interview gehouden en 5 van deze 9 vrouwen gaven toestemming om een interview te houden met een hulpverleners van Blijf Groep. Daarnaast zijn op twee momenten semi-gestructureerde interviews gehouden met 14 vrouwen die de Nederlandse taal niet machtig waren. Tot slot zijn twee focusgroepen gehouden met professionals van de Oranje Huizen en is een dossieronderzoek uitgevoerd.

In deze conclusie geven we eerst de belangrijkste conclusies weer van het onderzoek (7.1). Vervolgens gaan we in op de werkzame elementen: in hoeverre kunnen we op grond van de resultaten van het onderzoek bevestigen dat de beoogde werkzame elementen worden ingezet en wat is daarvan het effect (7.2). We sluiten af met aanbevelingen en gewenste veranderingen voor de Oranje Huis methodiek (7.3).

7.1. Belangrijkste conclusies

7.1.1. Ernst problematiek doelgroep

Vrouwen die naar het Oranje Huis vluchten hebben langdurig en ernstig tot zeer ernstig geweld ervaren. Dit geweld kan dikwijls worden getypeerd als intieme terreur: er is niet alleen sprake van ernstig en frequent gebruik van geweld, waaronder seksueel geweld, maar ook van vergaande controle van het leven van vrouw (en kinderen).²⁴ Huiselijk geweld in de jeugd van vrouwen hangt samen met dit geweld; vrouwen die in de jeugd huiselijk geweld hebben meegemaakt maken meer partnergeweld mee dan vrouwen die geen huiselijk geweld in de jeugd hebben meegemaakt. Daarnaast hebben zowel vrouwen als kinderen dikwijls een klinisch trauma (rond 40%) in de beginperiode van het Oranje Huis. De mate van trauma bij de vrouwen hangt samen met de mate van geweld en kwaliteit van leven; hoe meer geweld, hoe meer trauma klachten. En hoe meer traumaklachten, hoe lager de kwaliteit van leven. Ook is er een samenhang met opvoedstress: hoe meer traumaklachten worden ervaren, hoe groter de opvoedstress. Bij kinderen is er samenhang tussen traumaklachten en kindermishandeling als zij net in het Oranje Huis verblijven; hoe meer kindermishandeling (alleen gemeten vanuit de moeder), hoe meer traumaklachten.

De vrouwen die naar het Oranje Huis vluchten hebben (veel) ernstiger geweld ervaren dan de vrouwen die gemeld worden bij Veilig Thuis. Ook spelen er meer risicofactoren: de vrouwen die in het Oranje Huis terecht komen, hebben vaker geen werk, een laag inkomen en lagere opleiding, en in hun jeugd was

²⁴ Meer informatie over intieme terreur en andere gezinsprofielen in geval van geweld in gezinnen is te vinden in: Steketee et al., 2020, p. 116-128.

vaker sprake van (verschillende) jeugdtrauma's. Ook het klinisch trauma van vrouwen en kinderen is veel hoger dan onder de Veilig Thuis respondenten (41 versus 15% bij de vrouwen en 43 versus 30% bij de kinderen). En kinderen ervaren meer emotionele onveiligheid. Ook de kwaliteit van leven van vrouwen die in het Oranje Huis komen, is lager. Alleen als het gaat om de mate van opvoedstress scoren de vrouwen van het Oranje Huis iets beter vergeleken met de vrouwen gemeld bij Veilig Thuis.

7.1.2. Afname van geweld en toename van welzijn

Het geweld neemt in de loop van de tijd af en na anderhalf jaar ervaart 50 procent van de vrouwen die in het Oranje Huis terecht zijn gekomen geen partnergeweld meer. Dit betekent ook dat 50 procent nog steeds partnergeweld ervaart. Vrouwen waarbij het geweld is gestopt ervaarden niet minder geweld in het jaar voor binnenkomst in het Oranje Huis dan vrouwen waar het geweld voortduurt. Dit wijkt af van Veilig Thuis populatie: daar is minder ernstig geweld het jaar voorafgaand aan de melding bij Veilig Thuis bij de gezinnen waar het geweld anderhalf jaar later gestopt is (Steketee et al., 2020). Dit verschil wordt waarschijnlijk verklaard uit het feit dat alle vrouwen die naar het Oranje Huis gaan slachtoffer zijn van (zeer) ernstig geweld (en niet van matig geweld).

Als we kijken naar geweld in het gezin (partnergeweld en kindermishandeling), dan is bij de Veilig Thuis populatie in 70 procent van gezinnen nog steeds sprake van geweld, terwijl dit bij de Oranje Huis respondenten 58% is. Gezien het feit dat de Oranje Huis populatie veel ernstiger geweld ervaart, is dit een hele prestatie. Dat er zo'n groot verschil zit tussen de Oranje Huis respondenten en de Veilig Thuis respondenten bleek ook uit het toepassen van de matchingsprocedure: het was niet mogelijk een groep binnen de respondenten van Veilig Thuis te vinden die qua achtergrond, geweld en trauma overeenkomt met de respondenten van het Oranje Huis. Het was daarom niet mogelijk de effectiviteit van de Oranje Huis methodiek te vergelijken met een controle groep.

De vrouwen waar nog ernstig geweld of dreiging is, stromen vanuit het Oranje Huis vaker door naar een andere opvang of instelling, terwijl de vrouwen die doorstromen naar een zelfstandige woning minder psychisch, fysiek en seksueel geweld ervaren. Dit duidt erop dat dat bij ernstige dreiging en geweld de beslissing genomen wordt dat een vrouw nog niet kan doorstromen naar een zelfstandige woning.

Niet alleen het geweld neemt af, ook verminderen de traumaklachten van de vrouwen na anderhalf jaar, net als de opvoedstress. Bij kinderen neemt de emotionele veiligheid toe en de traumaklachten nemen af. De kwaliteit van leven van vrouwen en hechting tussen moeder en kind veranderen niet.

De interviews met Nederlandstalige en niet-Nederlandstalige vrouwen bevestigen bovenstaande resultaten uit het kwantitatieve onderzoek. Voorafgaand aan de periode in het Oranje Huis is sprake van (zeer) ernstig geweld, wat gepaard gaat met vergaande controle over het leven van vrouwen door hun partner waardoor zij dikwijls in een isolement terecht komen. Na anderhalf jaar gaat het een stuk beter met de vrouwen; er is meer rust en stabiliteit in hun leven, het zelfvertrouwen is toegenomen en de kwaliteit van leven is verbeterd. Desondanks is er veel stress wat gezondheidsklachten met zich mee kan brengen. Zo ervaren vrouwen stress rond de omgangsregeling, of stress om het eigen leven weer op te pakken en alleen de verantwoordelijkheid voor de kinderen te dragen. Ook de gebeurtenissen uit het verleden hebben een negatieve impact op hun leven en veroorzaken stress.

7.1.3. Contact partner, omgang en systeem gesprekken

Bij de meeste niet-Nederlandstalige vrouwen en de helft van de Nederlandstalige vrouwen is op enig moment vanuit het Oranje Huis contact opgenomen met de (ex)partner. Als vrouwen en kinderen net zijn aangekomen, wordt dikwijls contact gezocht door de bureaudienst van het Oranje Huis om te laten weten dat vrouw en kinderen veilig zijn. Als de situatie te onveilig is of de partner

is onbereikbaar, is er geen contact. Een gesprek met de vader is daarnaast belangrijk om te kijken welke omgang mogelijk is omdat de vader in principe recht heeft op omgang met de kinderen. De veiligheid is leidend. Het is telkens afwegen door de hulpverlener tussen de behoefte van de vrouw aan rust, de behoefte van kinderen of ze hun vader willen zien, de behoefte van de vader aan contact met zijn kinderen en het risico op ernstige escalatie. In geval van intieme terreur is omgang tussen vader en kind minder voor de hand liggend vanwege de negatieve gevolgen ervan voor kind en moeder.²⁵ Bij 16 van de 38 vrouwen (40%) had de vrouw alleen het gezag, en bij 40 procent is de omgang gestart volgens het dossieronderzoek. De omgangsregeling wordt vaak langzaam opgebouwd en andere organisaties zijn hierbij betrokken.

Naast contact met de partner kunnen systeemgesprekken plaatsvinden, dat zijn gesprekken waar beide partners aanwezig zijn, eventueel de kinderen of mensen uit de sociale omgeving. Ook kunnen hulpverleners van andere organisaties aanwezig zijn, of een medewerker van jeugdzorg, Veilig Thuis of Raad voor de Kinderbescherming. Bij de helft van de niet-Nederlandstalige vrouwen en bij een kwart van de Nederlandstalige vrouwen zijn systeemgesprekken geweest op het Oranje Huis. Meestal gingen deze gesprekken over het realiseren van een omgangsregeling en de scheiding.

7.1.4. Informele en formele hulp voor, tijdens en na de Oranje Huis periode

Vrouwen krijgen voordat ze in het Oranje Huis terecht komen, doorgaans al hulp, zowel formele hulp als hulp en steun door hun sociale netwerk, blijkt uit het kwantitatieve onderzoek. Twee derde heeft zowel informele als formele hulp gehad, een op de vijf alleen formele hulp en een op de tien alleen informele hulp. Bijna 60 procent van de kinderen heeft in het jaar voorafgaand aan

de opvang hulp gekregen en ruim 10 procent van de vrouwen geeft aan dat de partner hulp kreeg. Vooral Nederlandstalige vrouwen geven aan dat ze al formele hulp kregen, variërend van praktische hulp, gesprekken met maatschappelijk werk gericht op het verbeteren van de relatie, het stoppen van het geweld of hulp vanuit de GGZ gericht op het verwerken van eerdere traumatische gebeurtenissen. Dit geldt in mindere mate voor de niet-Nederlandse vrouwen, zo komt uit de interviews naar voren. Ook hebben veel vrouwen contact gehad met de politie en de helft van de vrouwen heeft contact gehad met Veilig Thuis. Het is vaak via Veilig Thuis, een hulpverlenende instantie of de politie dat de vrouw bij de opvang terecht is gekomen. Alle vrouwen hebben in het jaar nadat ze bij het Oranje Huis terecht kwamen, enige vorm van hulp gehad, zo komt uit het kwantitatieve onderzoek naar voren. Drie kwart heeft zowel informele als formele hulp gehad, ruim 10 procent alleen formele hulp en ook ruim tien procent alleen informele hulp. Nog een half jaar later is dit afgenomen: drie kwart van de vrouwen geeft aan dat ze nog enige vorm van hulp hebben ontvangen in het afgelopen half jaar. De helft van alle vrouwen geeft aan zowel formele als informele hulp gehad te hebben, een vijfde heeft alleen informele hulp gehad en enkele vrouwen alleen formele hulp. De hulp aan de kinderen is iets toegenomen: ongeveer de helft van de kinderen heeft in deze periode hulp gehad. Ook nu geven enkele vrouwen aan dat de partner hulp heeft gehad. Het lijkt erop dat als vrouwen niet meer in het Oranje Huis wonen, er nauwelijks sprake is van hulp van het wijkteam (10%).

Vrouwen zijn zeer tevreden over de leefomgeving bij het Oranje Huis; zij zijn vooral heel tevreden over hun eigen appartement. Vrijwel alle vrouwen voelen zich veilig in het Oranje Huis en leren hoe ze hun eigen veiligheid kunnen vergroten. De meeste vrouwen zijn tevreden over hun maatschappelijk werker. De maatschappelijk werker biedt een luisterend oor, praktische ondersteuning, en emotionele steun gericht op het versterken van de eigen mogelijkheden en kracht van vrouwen in de toekomst en het vergroten van inzicht in geweldspatronen. De vrouwen die minder tevreden waren over de maatschappelijk werker vonden wel steun bij andere medewerkers van het Oranje Huis, zoals

²⁵ Zie De Ruijter, Marzolla & Ramakers, 2020; Steketee et al. 2020, p. 116-153.

de gastvrouwen, receptie en het kinderwerk. Ook wanneer sprake is van de taalproblemen, zijn vrouwen tevreden over de geboden hulp. Zowel de maatschappelijk werkers als de niet-Nederlandstalige vrouwen ervaren taalproblemen niet als een belemmering voor goede hulp. Dit is dankzij de tolk of een hulpverlener die ook Engels spreekt, maar ook omdat via oogcontact, gebaren en een taal op hoofdlijnen er veel uitgewisseld en begrepen kan worden. Alle vrouwen geven aan dat ze vanuit het Oranje Huis hulp konden krijgen voor de kinderen. Het gaat vooral om praktische hulp (regelen van school), activiteiten, en Tijd voor Toontje²⁶, maar ook hulp vanuit Altra. Er wordt maatwerk geleverd door te kijken naar wat de vrouw of haar kind nodig heeft.

Als vrouwen het Oranje Huis verlaten, stroomt een klein deel door naar een andere opvang of instelling. De meeste vrouwen gaan naar een zelfstandige woning, en bij drie kwart van deze vrouwen wordt dan een nazorgtraject gestart. De nazorg wordt echter vaak vroegtijdig gestopt. De Nederlandstalige vrouwen geven ook aan dat ze het niet altijd nodig vinden. De niet-Nederlandstalige groep geeft daarentegen aan dat ze langer contact zouden willen met hun maatschappelijk werker.²⁷ Ondanks dat na het eindgesprek op het Oranje Huis de maatschappelijk werker van het Oranje Huis nog een aantal keer belt, vinden deze vrouwen het lastig om hulp te vragen omdat zij niet weten aan wie ze hulp moeten vragen nu ze verhuisd zijn.

We kunnen concluderen dat het anderhalf jaar na binnenkomst in een Oranje Huis beter gaat met vrouwen en kinderen, maar dat er desalniettemin nog

²⁶ Tijd voor Toontje is een drama-therapeutisch programma voor kinderen van 0 tot 10 jaar en hun moeders in de (vrouwen)opvang, die huiselijk geweld hebben meegemaakt.

²⁷ Zie ook het onderzoek van Jonker (2016) en Lako (2020), waaruit het belang van de Critical Time Intervention (CTI), een intensief nazorgtraject, naar voren kwam, zeker voor de groep niet-Nederlandssprekenden. CTI wordt ook in het Oranje Huis aangeboden. Sinds 2019 wordt het in principe aan de niet-Nederlandstalige vrouwen aangeboden (naar aanleiding van de (interne) tussenrapportage tijdens dit onderzoek, Lünemann, Compagner & Lünemann, 2019).

steeds in de helft van de gevallen sprake is van partnergeweld, er veel stress is en bepaalde groepen, zoals de niet-Nederlandstalige vrouwen, een lang nazorgtraject nodig hebben. In de volgende paragraaf staan we stil bij de werkzame elementen van de Oranje Huis methodiek.

7.2. Werkzame elementen

De interventiebeschrijving van de Oranje Huis-aanpak op de databank Effectieve Sociale Interventies (Reijmers & Geutjes, 2016) omvat de volgende werkzame elementen:

- Veiligheid staat centraal (paragraaf 7.2.1).
- Risico-screening en gezinstaxatie (paragraaf 7.2.2).
- Versterken van de eigen regie van cliënten (paragraaf 7.2.3).
- Systeemgerichte aanpak (paragraaf 7.2.4).
- Ouderschap (paragraaf 7.2.5).
- Combinatie van activiteiten (paragraaf 7.2.6).

We geven bij elk werkzaam element eerst aan wat de betekenis is volgens de methodiek, en na het citaat geven we de onderzoeksbevindingen weer.

7.2.1. Veiligheid staat centraal

Het eerste werkzame element is het gesprek over veiligheid en de invloed van geweld op vrouwen en kinderen. Psycho-educatie wordt ingezet, waarbij de sterke kanten van de vrouw worden benoemd, en gespiegeld wordt (Reijmers & Geutjes, 2016).

Werkzaam element: Veiligheid staat centraal en vormt de rode draad in de aanpak: het benoemen van verschillende verantwoordelijkheden (voor gebruik van geweld, voor de eigen veiligheid en gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de veiligheid van kinderen) en het benadrukken van het dynamische

karakter van veiligheid doen recht aan de door cliënten ervaren complexiteit. (Interventiebeschrijving)

Er wordt op verschillende manieren gewerkt aan het vergroten van de veiligheid, zo komt uit het onderzoek naar voren. Zo wordt (de cirkel van) het geweld besproken, gewerkt aan het vergroten van de individuele weerbaarheid, maar ook gekeken hoe het sociale netwerk betrokken kan worden.

Het geweld komt in de gesprekken aan bod, waarbij wordt ingegaan wat de vrouwen hebben meegemaakt, hoe ze hun veiligheid kunnen waarborgen, maar ook inzicht in hoe een geweldsdynamiek kan ontstaan en het bespreekbaar maken van het eventueel terug willen naar de partner. Niet alle vrouwen hebben tijdens de opvang de ruimte om hier (diepgaand) over in gesprek te gaan. Die ruimte komt pas als de situatie voldoende gestabiliseerd is en ze op zichzelf wonen.

In het proces van individuele weerbaarheid worden weerbaarheidstrainingen aangeboden, en de maatschappelijk werker gaat over het thema onveiligheid in gesprek, vraaggericht en ondersteunend, of soms confronterend. Altijd vanuit de behoefte en ervaring van de vrouw en gericht op het vergroten van de veiligheid in het nu, en ook in de toekomst. De vrouwen ervaren dit als ondersteunend, ze krijgen meer zelfvertrouwen, kunnen beter hun grenzen aangeven en leren hoe ze hun eigen veiligheid en die van hun kinderen kunnen vergroten.

Ook speelt het sociale netwerk een belangrijke rol. Familie kan een risicofactor zijn, eer en eengerelateerd geweld kunnen een rol spelen. Maar familie of anderen in het sociale netwerk zijn ook van groot belang in het vergroten van de veiligheid. Het vergt veel geduld, tijd en creativiteit van de maatschappelijk werkers (in afstemming met andere medewerkers, politie en ketenpartners) om hierin de goede weg te vinden.

7.2.2. Risico en gezinstaxatie

Bij de Oranje Huis methodiek wordt aan het begin van het crisistraject een risicoscreening uitgevoerd en een veiligheidsplan gemaakt, en gedurende de eerste paar weken werkt de vrouw met de hupverlener aan een gezinstaxatie (Reijmers & Geutjes, 2016). De risicoscreening en het veiligheidsplan vormen de leidraad van de hulp en op basis hiervan wordt bekeken hoe alle gezinsleden betrokken kunnen worden bij de hulp (systeemgericht werken). Het veiligheidsplan wordt door de cliënt gemaakt en beschrijft hoe ze haar veiligheid (en die van eventuele kinderen) kan waarborgen en heeft als doel dat de vrouw de verantwoordelijkheid neemt voor de veiligheid. De gezinstaxatie wordt gemaakt op basis van gesprekken met de vrouw, eventuele kinderen en als de veiligheid het toelaat ook de partner. Dit resulteert uiteindelijk in een gezinsactie plan (Reijmers & Geutjes, 2016).

Werkzaam element: Risico-screening en veiligheidsplannen ondersteunen het proces en geven richting aan het hulptraject. (Interventiebeschrijving)

Werkzaam element: Gezinstaxatie: analyse van alle factoren die bijdragen aan het ontstaan en voortduren van (patronen van) geweld in het gezin en hun veranderwensen vormen de basis voor verandering en het gericht werken aan door cliënten zelf geformuleerde doelen. (Interventiebeschrijving)

Aan het begin van de crisisperiode wordt altijd een uitgebreide risicoscreening gedaan, waarbij contact wordt opgenomen met de politie, en dat dit wordt meerdere keren herhaald tijdens de Oranje Huis periode. De situatie en veiligheid van de vrouw en kinderen wordt aangegeven, welke problematiek er speelt bij de vrouw en haar gewelddadige partner, de hulp die ze al ontvingen, en bij de updates wordt aangegeven wat is veranderd en afgesproken is ten opzichte van de vorige screening. Er wordt altijd een veiligheidsplan gemaakt; het kan enkele weken duren voordat dit plan door de vrouw gemaakt werd. De meeste veiligheidsplannen zien eruit als een standaard format en zijn gericht op de

directe veiligheid; wat doe je als je ex-partner opduikt. Dit laat zien dat het voor de vrouw lastig kan zijn om een goed veiligheidsplan te maken.

Ook de gezinsactieplannen zijn in vrijwel alle dossier te vinden, maar er zitten grote verschillen tussen de plannen; de een is alleen gericht op praktische zaken, terwijl in andere plannen de doelen van de vrouw aan bod komen (weerbaarder worden, grenzen stellen, verleden verwerken).

De crisisperiode is bedoeld om een inschatting te maken van de situatie van de vrouw en waar ze na de crisisperiode het beste naartoe kan. Uit het onderzoek blijkt dat vooral voor groepen waarbij veel problematiek speelt (bv. LVB, eengerelateerd geweld) Nederlandse taal niet machtig) het langer duurt om dit goed in kaart te brengen. In dat geval wordt de crisisperiode vaak verlengd.

7.2.3. Krachtgericht en eigen regie

De Oranje Huis methodiek neemt de kracht en eigen regie van vrouwen als uitgangspunt (Reijmers & Geutjes, 2016). Zo krijgen vrouwen die bij het Oranje Huis komen een eigen appartement toegewezen. Dit geeft rust, en is de start om de regie over hun eigen leven terug te krijgen. Ze kiezen zelf aan welke activiteiten ze meedoen, welke contacten ze aangaan en wie op bezoek komt. Daarnaast versterken hulpverleners in de gesprekken de eigen regie, laten de vrouw zelf keuzes maken, versterken het zelfvertrouwen, reflecteren haar ervaringen en motiveren tot verandering (Reijmers & Geutjes, 2016).

Werkzaam element: Versterken van de eigen regie van cliënten: dit komt zowel methodisch als in de inrichting van het pand tot uitdrukking. (Interventiebeschrijving)

Vrouwen geven aan dat ze rust krijgen als ze in het Oranje Huis komen en blij zijn met een eigen appartement, waar hun huisdier mee naartoe mag. Sommige hebben zich in het begin eenzaam gevoeld, vooral als ze in het

weekend aankwamen. In het weekend is er geen maatschappelijk werker, en het aanbellen bij een buurvrouw is een stap te groot.

Zowel uit de gesprekken met maatschappelijk werkers als met de vrouwen blijkt dat vanuit de kracht van vrouwen wordt gewerkt. Het krachtgericht werken geeft handvatten om stapsgewijs vanuit de behoefte van de vrouw meer zelfstandigheid en autonomie te bewerkstelligen. Zo zijn cursussen te volgen gericht op het sterker en weerbaarder maken van vrouwen. Daarnaast wordt via vraaggericht en dialoog gestuurde gesprekken kennis over eigen vaardigheden versterkt en leren vrouwen hoe ze de regie over hun eigen leven en veiligheid kunnen versterken net als die van eventuele kinderen. Vrouwen leren hier veel van, ze voelen zich sterker, kunnen beter hun grenzen aangeven en hebben het gevoel weer zelf beslissingen te kunnen nemen over hun leven. Aan de andere kant geven zowel de vrouwen als maatschappelijk werkers aan dat de weg naar zelfstandigheid niet makkelijk is. De maatschappelijk werkers zoeken (en vinden) een goede balans tussen het serieus nemen van de behoeften van de vrouwen en hen stimuleren nieuwe stappen te nemen en overlevingsmechanismen te doorbreken. De ene vrouw heeft meer ondersteuning nodig in het vergroten van de eigen regie en zelfstandigheid dan de andere. Krachtgericht werken is in feite maatwerk: aansluiten bij wat nodig is.

Duidelijk is dat de Oranje Huis methodiek ook voor vrouwen die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen geschikt is; vrouwen hebben veel baat bij de methodiek. Als vrouwen in het Oranje Huis aankomen spreken ze de taal niet, kennen de Nederlandse cultuur niet, leven in angst, ervaren veel stress en onzekerheid en zijn niet gewend om als autonome zelfstandige vrouw beslissingen te nemen. Zowel de vrouwen als de hulpverleners geven aan hoe de vrouwen bij binnenkomst in het Oranje Huis vooral worden ondersteund en op weg geholpen in de Nederlandse maatschappij. De vrouwen worden langzaam maar zeker, aansluitend op hun eigen vaardigheden en behoeften, gestimuleerd steeds meer zelf te doen. In de loop der tijd bloeien deze vrouwen op en ontwikkelen zich tot zelfstandige vrouwen. De taal wordt zowel door de vrouwen als de

hulpverleners niet als belemmering ervaren voor het bieden van hulp. Het vergt wel extra tijd. De overgang van residentiële opvang naar zelfstandig wonen en andere hulp is groot voor de cliënten die de Nederlandse taal niet machtig zijn. De maatschappelijk werker in het Oranje Huis is een grote emotionele steun, en deze valt weg als vrouwen zelfstandig gaan wonen, hoewel er nog wel ondersteuning is. Ook moet een nieuw sociaal leven opgebouwd worden. Vrouwen zijn taalvaardiger geworden, en willen graag gaan werken. De weg naar werk is echter lang omdat de vrouwen eerst moeten inburgeren en een opleiding doen.

7.2.4. Systeemgerichte aanpak

Bij de Oranje Huizen wordt vanaf het begin systeemgericht gewerkt; vanuit de risicoscreening wordt bekeken of gezamenlijke hulp aan alle gezinsleden geboden kan worden en anders hoe individuele hulp opgestart kan worden en verbonden (Reijmers & Geutjes, 2016). Dit betekent dat de partner of vader van de kinderen betrokken wordt (als de veiligheid dat toelaat), net als dat kinderen als volwaardige cliënten gezien worden en eigen hulp ontvangen. Niet alleen partner en kinderen vormen het systeem, ook andere sociale hulpbronnen kunnen betrokken worden. Daarnaast is systeemgericht werken een werkwijze waarbij de verbindingen tussen mensen centraal staat: om mensen te begrijpen wordt onderzocht wat de verbindingen zijn (Reijmers & Geutjes, 2016).

Werkzaam element: Systeemgerichte aanpak: inzetten op herstel van verbondenheid door bewust maken en actief inschakelen van hulpbronnen en sociale steunsystemen; onderscheid tussen ouder- en partnerrol en hierop gebaseerde gesprekken en andere activiteiten; vergroten van de veerkracht van individu en systeem door te werken aan de overtuigingen, organisatiepatronen en communicatiepatronen in het gezin. (Interventiebeschrijving)

De eigen regie van de vrouw komt ook naar voren bij het betrekken van de ex-partner en het houden van systeemgesprekken. De eigen mening van de vrouw is leidend, maar in het gesprek motiveren en confronteren de maatschappelijk werkers de vrouw om, ondanks dat ze het spannend vindt, toch een systeem gesprek te doen als de hulpverlener denkt dat dit juist tot meer veiligheid leidt of het in het belang van de kinderen goed is om contact met de vader op te starten. Er lijkt een verschil te zijn tussen de Nederlandstalige vrouwen en de vrouwen die de Nederlandse taal niet machtig waren, zo komt uit de interviews naar voren. De vrouwen die de Nederlandse taal niet machtig waren vonden dat ze op een prettige manier betrokken werden bij het contact met de ex-partner en voelen zich gehoord als ze geen contact wilden. De Nederlandstalige vrouwen waren minder tevreden, ze voelden zich niet veilig meer als contact vanuit het Oranje Huis gezocht was met de ex-partner of begrepen niet waarom het nodig was.

Als de vrouw het wil en het veilig genoeg is kan een systeemgesprek plaatsvinden, waarbij de partner, eventueel externe organisaties maar ook mensen uit het sociale netwerk, kunnen aansluiten om op maat een plan te maken voor dit gezin. Als er kinderen zijn gaan de systeemgesprekken vaak over de omgangsregeling. In de gesprekken over omgangsproblematiek of dreigende plaatsing van kinderen in een pleeggezin waar externe organisaties bij aanwezig zijn, kunnen de hulpverleners van het Oranje Huis een belangrijke rol spelen, bijvoorbeeld door op te komen voor het belang van de cliënt als deze door taalproblemen niet (voldoende) wordt gehoord. Ook als de vrouw geen kinderen heeft kan het voeren van een systeemgesprek belangrijk zijn, bijvoorbeeld als de vrouw na de opvang terug gaat naar haar oude omgeving waardoor de veiligheid in het geding kan komen. Lang niet alle vrouwen willen een systeemgesprek en het blijft een uitdaging om vrouwen hiervoor te motiveren, maar ook om een goede inschatting te maken van de veiligheid omdat de vrouw en partner vaak hele verschillende verhalen hebben. Het betrekken van de vader is daarnaast van belang, omdat kinderen alleen professionele hulp kunnen krijgen als beide gezaghebbende ouders toestemming geven.

Binnen het Oranje Huis wordt gewerkt via de methodiek Veerkracht. Maatschappelijk werkers proberen altijd de kinderen te betrekken. In het dossieronderzoek zagen we dat verschillende methodes en instrumenten gebruikt worden. Aan de andere kant is het niet altijd mogelijk om de kinderen (zonder moeder) te spreken of er speelt veel problematiek wat sommige maatschappelijk werkers lastig vinden. In Amsterdam wordt vrijwel altijd Altra betrokken als er kinderen zijn. De maatschappelijk werkers ervaren dit als ondersteunend en zijn er tevreden over.

Het sociale netwerk wordt op verschillende manier betrokken. Zo kan het een vangnet zijn voor de vrouw, en helpen om de veiligheid te waarborgen door bijvoorbeeld de partner te confronteren met zijn gedrag. Daarnaast kan het de vrouw helpen om onafhankelijk te worden van de man, doordat ze zich gesteund voelt vanuit haar netwerk. Als vrouwen in het Oranje Huis komen staan ze niet altijd open voor het betrekken van het sociale netwerk, ze zijn teleurgesteld in hun sociale netwerk en voelen zich niet gesteund. Eerst is rust en stabiliteit nodig om de negatieve gedachten om te buigen. Het sociale netwerk kan het contact verbreken vanwege het stigma op gescheiden vrouwen in de cultuur van herkomst. Dan is het belangrijk om samen met de cliënt op zoek te gaan naar de veilige figuren uit het sociale netwerk. Belangrijk is namelijk ook dat de vrouw uit de anonimiteit komt. Naast het versterken van het sociale netwerk dat de vrouw had, worden in het Oranje Huis ook nieuwe vriendschappen gemaakt. De vrouwen vinden steun bij elkaar omdat ze elkaars situatie kunnen begrijpen.

Over het laatste punt van het werkzame element systeemgericht werken '*het vergroten van de veerkracht van individu en systeem door te werken aan de overtuigingen, organisatiepatronen en communicatiepatronen in het gezin*' kunnen we vanuit huidig onderzoek geen uitspraken doen.

7.2.5. Ouderschap

De Oranje Huis methodiek richt zich op het verkleinen van ouderschapsstress en het vergroten van opvoedvaardigheden (Reijmers & Geutjes, 2016). De hulpverleners bespreken met de moeder, en als het kan ook met de vader, de basis van goed ouderschap; veiligheid, zorg, zicht houden, verwachtingen bespreken en grenzen stellen. Daarnaast wordt besproken wat de invloed van het geweld op het gedrag van de kinderen kan zijn. Bovendien wordt gekeken hoe het sociale netwerk versterkt kan voor ondersteuning van henzelf en de kinderen (Reijmers & Geutjes, 2016).

Werkzaam element: Aandacht voor de gevolgen van huiselijk geweld op het ouderschap: ondersteuning van ouders en versterking van ouderschapsvaardigheden. (Interventiebeschrijving)

Vrouwen vertellen vooral positief over de band met hun kinderen en geven aan geen problemen te ervaren rondom de opvoeding. De maatschappelijk werkers geven aan dat vrouwen zich schamen als ze het opvoeden moeilijk vinden en ook angst dat de kinderen in een pleeggezin worden geplaatst weerhoudt hen om erover te praten en hulp te zoeken. Pas als vrouwen vertrouwen krijgen in hun maatschappelijk werker, meer zelfvertrouwen hebben en zich sterker voelen is een open gesprek over opvoeden mogelijk. Tijdens het begeleid wonen is daarom een gesprek over de kinderen en opvoeding vaak wel mogelijk. Belangrijk hierbij is om een positieve insteek te hebben en vooral de dingen die de vrouw goed doet te complimenteren en vervolgens samen op zoek te gaan waar ze nog hulp bij zou kunnen gebruiken.

Een thema in deze gesprekken is het borgen van de veiligheid van de kinderen zowel als de vrouw terug wil naar haar partner, als dat zij gaat scheiden. Het is belangrijk om te bespreken wat de onveiligheid thuis met kinderen doet. Dit gaf een vrouw ook in haar interview aan; door het inzicht dat ze kreeg toen ze in het Oranje Huis zat over wat het geweld met haar kinderen deed is ze uiteindelijk gescheiden van haar man.

7.2.6. Activiteiten

Tot slot is de hulp die het Oranje Huis biedt een combinatie van verschillende activiteiten (Reijmers & Geutjes, 2016). Hierbij gaat het zowel om de (systeem)gesprekken die gevoerd worden, als cursussen en activiteiten die in het Oranje Huis worden aangeboden aan vrouwen en kinderen. De activiteiten voor kinderen zijn gericht op het versterken van competenties en het zelfvertrouwen, maar zorgen er ook voor dat ze gewoon even kind kunnen zijn (Reijmers & Geutjes, 2016)

Werkzaam element: De aanpak combineert verschillende activiteiten (diversiteit aan gesprekken, tijdelijke opvang en inzet groepsaanbod) die in samenhang met elkaar over een vastgestelde periode bijdragen aan het hoofddoel. (Interventiebeschrijving)

In voorgaande paragrafen was te lezen dat de vrouwen (en soms ook kinderen) gesprekken hebben met de hulpverleners over allerlei onderwerpen, zoals veiligheid, omgang met de partner of vader van de kinderen, ouderschap en het betrekken van het sociaal netwerk. Naast de gesprekken die vrouwen met de hulpverleners hebben kunnen ze ook allerlei cursussen en activiteiten volgen. Vrouwen vertellen dat ze (en de kinderen) aan allerlei verschillende activiteiten hebben deelgenomen, van gezamenlijke koffiemomenten tot yoga en specifieke cursussen zoals weerbaarheidstraining en Tijd voor Toontje. Waar de ene vrouw het vooral fijn vindt om laagdrempel een praatje te kunnen maken met de gastvrouwen, geven andere vrouwen aan bij de weerbaarheidstraining meer zelfvertrouwen te hebben gekregen en geleerd hebben hun grenzen aan te geven. Vrouwen en kinderen zijn ook tevreden over Tijd voor Toontje, ze krijgen concrete tips en kinderen leren omgaan met hun emoties en de situatie waar ze in hebben gezeten.

7.3. Aanbevelingen en gewenste verbeteringen

Uit het onderzoek komen drie aanbevelingen naar voren: een flexibele crisisperiode, meer aandacht voor het veiligheidsplan en risicogestuurde zorg ook na het verlaten van het Oranje Huis en meer aandacht voor de omgangsproblematiek.

7.3.1. Flexibele crisisperiode

Als vrouwen binnenkomen bij het Oranje Huis is de hulp vooral gericht op praktische ondersteuning. Dit is enorm van belang om het leven weer op de rails te krijgen, het is de basis om tot rust te komen. En het is ook een manier om het vertrouwen van de cliënt in zichzelf, de maatschappelijk werker of andere medewerker en de toekomst te versterken. Het op orde brengen van de basisbehoeften is de basis voor veiligheid en herstel. Uit het onderzoek komt naar voren dat voor bepaalde groepen met veel problematiek (bv. LVB, eengerelateerd geweld, Nederlandse taal niet machtig) meer tijd nodig is om tot een goede inschatting te komen van wat nodig is. Dit betreft enerzijds praktische zaken die geregeld moeten worden, waar de maatschappelijk werker of de SJD-er een belangrijk rol vervult. Anderzijds gaat het om het borgen van voldoende veiligheid. De aansluiting bij de behoeften van de niet-Nederlandstalige vrouwen kost bijvoorbeeld meer tijd, mede om taal en cultuur te overbruggen. Daarom is voldoende tijd nodig voor de praktische begeleiding, maar ook voor activiteiten die nodig zijn om de veiligheid te vergroten, onder meer door contact met het sociale netwerk. Een flexibele crisisperiode is daarom gewenst. Niet de termijn moet centraal staan, maar het behalen van de gewenste resultaten.

Een ander punt wat betreft de crisisperiode is het moment van binnenkomst. Als vrouwen in het weekend binnenkomen, krijgen ze niet direct een maatschappelijk werker aangewezen. Hierdoor kunnen vrouwen zich eenzaam voelen als ze net binnen zijn, ook omdat iedereen een eigen appartement heeft en aankloppen bij de buurvrouw een te hoge drempel is. Daarom is het belangrijk om te kijken wie de begeleiding op zich kan nemen van de vrouwen die

in het weekend binnenkomen. Tot slot zou er meer gevarieerd (voorlichtings) materiaal in verschillende talen moeten zijn voor de vrouwen en kinderen (en partners) over het leven in het Oranje Huis en/of Nederland wat hen kan helpen greep te krijgen op de intensieve en verwarrende periode in het Oranje Huis.

7.3.2. Meer aandacht voor veiligheidsplan en verduurzamen veiligheid

De Oranje Huis methodiek bevat veel aandacht voor allerlei facetten van veiligheid. Toch zijn er verbeteringen wenselijk op twee punten. De directe veiligheid blijft een aandachtspunt, zowel tijdens de Oranje Huis periode als na de opvang, bijvoorbeeld door meer ondersteuning te bieden aan vrouwen in het maken van een veiligheidsplan en het betrekken van de sociale omgeving in het maken van veiligheidsafspraken. Het maken van een veiligheidsplan is de verantwoordelijkheid van de vrouw om de regie op haar eigen veiligheid te vergroten, maar het maken van een veiligheidsplan is niet eenvoudig. Het vergt inzicht in hoe de veiligheid beter kan worden geborgd en welke personen daarbij kunnen helpen. Daarom is (intensieve) ondersteuning door bijvoorbeeld de maatschappelijk werker daarbij noodzakelijk.

Naast zorg voor directe veiligheid is het bereiken van duurzame veiligheid van groot belang, ook als vrouwen het Oranje Huis verlaten. Dit betekent dat zowel tijdens het verblijf in het Oranje Huis, maar ook na het verlaten ervan, aandacht moet zijn voor risicogestuurde zorg. Hierin is overdracht naar de reguliere zorg van belang. Dit gaat verder dan een intensief nazorgtraject, zoals de CTI, die ingezet zou moeten worden bij vrouwen voor wie de overgang naar zelfstandig wonen een grote stap is, zoals vrouwen die de Nederlandse taal niet voldoende machtig zijn. Aandacht voor risicofactoren die de kans op onveiligheid vergroten na het verlaten van het Oranje Huis is noodzakelijk, gezien het feit dat het dan dikwijls nog steeds onveilig is. Een van de risicofactoren is stress en trauma. Veel vrouwen ervaren dat ze nog veel onverwerkte emoties hebben. Deze emoties komen juist naar boven als de fase van overleven voorbij is en er meer rust en stabiliteit is gekomen. Die periode breekt bijvoorbeeld aan

op het moment dat vrouwen een eigen woning hebben²⁸. Sommige vrouwen zijn zo getraumatiseerd dat hun kwaliteit van leven daar levenslang door wordt beïnvloed en zij hun hele leven (periodiek) hulp en ondersteuning nodig hebben. Binnen het Oranje Huis zou in het nazorgtraject gericht aandacht moeten komen voor de risicogestuurde zorg en herstel op langere termijn. Hieronder valt ook, naast aandacht voor trauma, meer aandacht voor hechting in samenhang met aandacht voor kindermishandeling.

7.3.3. Omgangsregelingen en systeemgesprekken

Binnen de Oranje Huis methodiek is systeem gericht werken een van de uitgangspunten, waarbij contact met de (ex-)partner of vader van de kinderen van belang is. Het systeemgericht werken waarin de maatschappelijk werker zowel contact heeft met de vrouw en kinderen, als de (ex-)partner lijkt niet altijd de beste vorm: vrouwen ervaren dit lang niet altijd als ondersteunend. Meer hulp aan de (ex-)partner kan eraan bijdragen dat de vrouw en kinderen sneller uit het Oranje Huis kunnen vertrekken omdat er sneller voldoende veiligheid is. Het is raadzaam om meer aandacht te besteden aan de wijze waarop systeemgericht werken kan worden vormgegeven. Gedacht kan worden aan het meer in zetten op ondersteuning of hulp aan de (ex-)partner door een ander hulpverlener (in de woonomgeving van de (ex-)partner of een andere hulpverlener binnen Blijf groep).

Hierop aansluitend is het belangrijk nader onderzoek te doen naar de rol van Blijf Groep met betrekking tot systeemgesprekken over omgangsregelingen. Duidelijk is dat gedwongen omgangsregelingen veel stress veroorzaken bij vrouwen en kinderen en dat maatschappelijk werkers een belangrijke rol vervullen in de overleggen die er zijn met jeugdbescherming en Veilig Thuis over omgangsproblematiek. Er spelen verschillende afwegingen rond

²⁸ Zie ook Tierolf, Lünemann & Steketee, 2014.

veiligheid, stress bij betrokkenen, en mogelijkheid tot behandeling van trauma bij kinderen. Nader onderzoek is nodig naar de voorwaarden waaronder een omgangsregeling gewenst is en welke rol Blijf Groep als onderdeel van een netwerk daarin zou kunnen spelen. Dit sluit aan bij de aanbevelingen van GREVIO²⁹.

²⁹ GREVIO's evaluatierapport inzake wettelijke en andere maatregelen om uitvoering te geven aan de bepalingen van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanbul). Nederland 2020.

Literatuur

Blijf Groep & Verwey-Jonker Instituut, 2018. Onderzoek Oranje Huis Aanpak, Resultaten 1e meting. Te downloaden via: <https://www.blijfgroep.nl/wp-content/uploads/2019/03/Factsheet-1e-meting-OH-Onderzoek-juni-2018.pdf>

Blijf Groep & Verwey-Jonker Instituut, 2019. Factsheet Tijd voor luisteren en begrijpen. Onderzoek Oranje Huis Aanpak niet-Nederlandssprekende vrouwen. Te downloaden via: <https://www.blijfgroep.nl/wp-content/uploads/2019/03/Factsheet-Onderzoek-Oranje-Huis-Aanpak-Niet-NL-sprekende-clienten-DEF.pdf>

De Ruiter, C., Marzolla, M., & Ramakers, N. (2020). De conflictscheiding als complexe gezinsproblematiek: Waarom screening op huiselijk geweld essentieel is. *Pedagogiek*, 40(2), 205-231. DOI: 10.5117/PED2020.2.004.DERU

GREVIO. (2020). GREVIO's evaluatierapport inzake wettelijke en andere maatregelen om uitvoering te geven aan de bepalingen van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanbul). Nederland.

Hell, M., Ruinaard, M., Eringa, M., Geutjes, S., Grit, M., Petrovic-Dadic, D., Vervoort, A. (2012). *Methodiek Tijd voor Toontje. Een steunend en stabiliserend programma voor kinderen en hun moeders in de opvang, die huiselijk geweld in het gezin hebben meegemaakt*. Amsterdam: Blijf Groep (zie ook <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Werkblad/Uitgebreide-beschrijving-Tijd-voor-Toontje.pdf>).

Jonker, I. (2016). *Abused women in Dutch women's shelters. Profiles, care needs, appropriate care and effective interventions (Dissertatie)*.

Lako, D. (2020). *Mind the gap. Effectiveness of Critical Time Intervention for abused women during their transition from shelter to community living (Dissertatie)*.

Lünnemann, K., Smit, W. & Drost, L. (2010). *De methodiek Oranje Huis in uitvoering*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut (Zie ook <https://www.verwey-jonker.nl/publicatie/de-methodiek-oranje-huis-in-uitvoering/>)

Mommers, J. (2015). *Eindrapport Procesevaluatie Oranje Huis aanpak*. Amsterdam: Blijf Groep.

Reijmers, E., Geutjes, S., (2016). *De Oranje Huis-aanpak. Interventieblad in Databank effectieve Sociale Interventies*. Utrecht: Movisie. (zie ook <https://www.movisie.nl/interventie/oranje-huis-aanpak>).

Steketee, M., Tierolf, B., Lünnemann, K. & Lünnemann, M. (2020). *Kwestie van lange adem: Kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut (Zie ook <https://www.verwey-jonker.nl/publicatie/kwestie-van-lange-adem/>)

Tierolf, B., Steketee, M., Lünnemann, K. (2014). *Doorbreken geweldspatroom vraagt gespecialiseerde hulp: onderzoek naar effectiviteit van de aanpak huiselijk geweld in de G4*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut (Zie ook <https://www.verwey-jonker.nl/publicatie/doorbreken-geweldspatroom-vraagt-gespecialiseerde-hulp/>)

Van der Hoeven, M.L., & Lindauer, R.J.L. (2020). *Tijd voor Toontje, Onderzoeksrapport ervaringen van moeders, kinderen en professionals met het programma in de vrouwenopvang*. Amsterdam, Blijf Groep. (zie ook <https://www.blijfgroep.nl/resultaten-onderzoek-tijd-voor-toontje/>).

Bijlage 1. Methodologische verantwoording

In deze bijlage worden de aanpak en opzet van de verschillende onderdelen van het onderzoek uitgebreider beschreven. Het onderzoek bestaat uit een kwantitatief longitudinaal deel waarbij 98 vrouwen hebben deelgenomen aan de 0-meting. Voor de groep vrouwen die aan een of meerdere vervolgmetingen heeft deelgenomen is vervolgens via een matchingsprocedure een vergelijkbare groep vrouwen die gemeld waren bij Veilig Thuis geprobeerd samen te stellen. Daarnaast zijn interviews gehouden met 9 cliënten die ook deelnamen aan het kwantitatieve onderzoek, 5 van hun hulpverleners, en 14 cliënten die onvoldoende de Nederlandse taal beheersten om de vragenlijsten in te vullen. Verder zijn focusgroepen gehouden met professionals van Blijf Groep en is dossieronderzoek uitgevoerd.

Kwantitatieve dataverzameling

De vrouwen zijn bij de 0-meting geworven via het Oranje Huis. Naast de vrouwen wilden we ook de partners of ex-partners deel te laten nemen aan het onderzoek. Dit is niet gelukt, vaak omdat de vrouwen dit niet wilden. En als zij wel toestemming gaven, wilde de (ex)partner niet meedoen of was de (ex)partner onvindbaar.

Bij elke locatie (Amsterdam en Alkmaar) was een onderzoeksassistent in dienst die ook een contract had bij het Verwey-Jonker Instituut. Deze onderzoeksassistent kreeg via een vast contactpersoon van het Oranje Huis de gegevens door van vrouwen die voldeden aan de inclusiecriteria, informatie over het

onderzoek hadden ontvangen en toestemming hadden gegeven dat ze mee wilden doen aan het onderzoek. De onderzoeksassistent plande vervolgens een afspraak met de respondent om langs te komen in het Oranje Huis zodat de vrouw onder begeleiding van de stagiair zelfstandig de vragenlijsten kon invullen. Hierbij nam de onderzoeksassistent een laptop mee waarop ingelogd kon worden met een identificatienummer om de gegevens te pseudonimiseren. Alvorens gestart werd met de vragenlijst, vulde de respondent een toestemmingsformulier in voor deelname aan deze meting en vervolgmetingen. Hierop werd ook telefoonnummer en emailadres ingevuld zodat de respondent later opnieuw benaderd kon worden voor de vervolgmetingen door een onderzoeksassistent in dienst bij het Verwey-Jonker Instituut. De vragenlijst nam 90 tot 120 minuten in beslag voor ouders en 45 tot 60 minuten voor kinderen. Ouders ontvingen een beloning van € 20, - en kinderen een beloning van € 10, - voor het invullen van de vragenlijsten bij elke meting.

Alle onderzoeksassistenten die meewerken aan het onderzoek krijgen een uitgebreide training voordat ze kunnen starten met het uitvoeren van huisbezoeken en bellen voor de vervolgmetingen³⁰. Daarnaast hebben ze allemaal een VOG ten behoeve van dit onderzoek nodig, die moet voorafgaand aan de start van de werkperiode worden aangevraagd en goedgekeurd.

Matchingsprocedure

Bij dit onderzoek willen we ook iets zeggen over het effect van de hulp die Blijf Groep biedt aan vrouwen die te maken hebben met partnergeweld in vergelijking met de reguliere hulp die wordt geboden in Nederland als vrouwen bij Veilig Thuis worden gemeld. Hiervoor is een experimentele onderzoeksopzet

³⁰ Zie het rapport van de landelijke cohortstudie (Steketee et al., 2020) voor een uitgebreide beschrijving van de training en aanvullende privacy en veiligheidsafspraken.

nodig, waarbij een experimentele groep vergeleken worden met een controlegroep wat betreft een voormeting (voordat de hulp is ingezet) en een nameting (nadat de hulp is ingezet). Het liefst wijs je respondenten random toe aan de experimentele of controlegroep, maar dat is - net als in veel ander onderzoek - bij dit onderzoek niet mogelijk. Daarom is in huidig onderzoek sprake van een quasi-experimentele onderzoeksopzet waarbij een controlegroep is samengesteld om onze experimentele groep (vrouwen die in het Oranje Huis hebben gezeten) mee te vergelijken.

De controlegroep is samengesteld uit een groep respondenten die heeft deelgenomen aan de landelijke cohortstudie (Steketee et al., 2020). De landelijke cohortstudie betreft een longitudinale studie waarbij 1046 gezinnen zijn geïncludeerd die werden aangemeld op basis van partnergeweld of kindermishandeling bij dertien Veilig Thuis regio's (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht, Flevoland, Gooi & Vechtstreek, Groningen, Noordoost Brabant, Midden-Brabant, Twente, Kennemerland, IJsselland en Zaanstreek Waterland). Deze gezinnen die gemeld zijn bij Veilig Thuis krijgen reguliere hulpverlening. Dit geeft ons de mogelijkheid om te onderzoeken of de hulp die het Oranje Huis biedt meer effect heeft dan de reguliere hulp die wordt geboden als sprake is van partnergeweld en kindermishandeling. Voor het samenstellen van een groep vanuit deze cohortstudie waarmee gematched kon worden zijn de volgende inclusiecriteria gehanteerd:

- Vrouwen, omdat bij het Oranje Huis onderzoek alleen vrouwen zijn meegenomen.
- Respondenten die hulp reguliere hulp hebben gehad. Dus respondenten met een specifieke methodiek (Multidisciplinaire Centrum voor Kindermishandeling, Veilig Verder, Multifocus en MDA++) of die in een andere vrouwenopvang hebben gezeten zijn niet meegenomen.
- Respondenten die een follow-up meting hebben, omdat we anders geen voor en nameting hebben.
- Respondenten die geen missende waardes hadden op de variabelen waarop zou worden gematched, omdat anders deze variabele niet meegenomen kan worden bij de matching.

Hierna bleef een groep van 530 vrouwen over waaruit een vergelijkbare controlegroep samengesteld kon worden. De groep vrouwen van het Oranje Huis bestond uit 48 vrouwen die minimaal één follow-up meting had gedaan (1-meting en/of 2-meting), maar daarvan zijn nog 5 respondenten verwijderd omdat bij de 0-meting niks was ingevuld over het geweld, waardoor deze vrouwen niet gematched konden worden. De twee groepen (Oranje Huis en Veilig Thuis groep) zullen we met elkaar vergelijken, op een voor en nameting. De voormeting is in huidig onderzoek de 0-meting, het moment voor de Oranje Huis respondenten waarop zij net enkele weken in de opvang zitten en voor de Veilig Thuis respondenten het moment van de Veilig Thuis melding. De dataverzameling van zowel het Oranje Huis onderzoek als de landelijke cohortstudie zijn in 2016 gestart. De nameting is in huidig onderzoek het laatste follow-up moment dat we van de respondent hadden. We kiezen ervoor om de laatste follow-up moment die de respondent heeft ingevuld te gebruiken, zodat we een grotere groep hebben. Dit betekent dat als de vrouw alleen aan de 1-meting (een jaar na de 0-meting) heeft deelgenomen deze gegevens worden gebruikt als nameting, en anders de gegevens van de 2-meting (anderhalf jaar na de 0-meting).

Voor het samenstellen van de controlegroep is gebruik gemaakt van de matchingsprocedure Propensity Score Matching via het MatchIt pakket in het programma R³¹. Daarbij is gekozen voor de 'nearest neighbor-methode', wat betekent dat voor elke Oranje Huis respondent (experimentele groep) een respondent uit die 530 Veilig Thuis respondenten gekozen werd die het meest overeenkwam met de Oranje Huis respondent.

31 Voor meer informatie over propensity score matching zie <http://www.harriejonkman.nl/HarriesHoekje/posts/2018-11-14-psm/>.

We wilden graag dat de respondenten van de controlegroep eenzelfde profiel hadden als de vrouwen die in het Oranje Huis terecht komen. Daarbij zijn de volgende factoren belangrijk:

- Sociaaleconomische status (leeftijd van de vrouw, herkomst, werk, inkomen en opleiding), we zagen namelijk dat vrouwen die in de vrouwenopvang komen jonger zijn en vaker een migratieachtergrond, geen werk, een laag inkomen (onder de €1500,-) en een laag opleidingsniveau hebben in vergelijking met de Veilig Thuis respondenten³².
- Of ze geweld hebben ervaren in hun jeugd, omdat vrouwen die bij het Oranje Huis terecht komen vaker huiselijk geweld hebben meegemaakt in hun jeugd dan vrouwen die gemeld worden bij Veilig Thuis.
- Totaal aan geweld (partnergeweld en kindermishandeling) dat ze ervaren hebben in het jaar voorafgaand aan de opvang/ Veilig Thuis melding, omdat we zagen dat vrouwen die bij het Oranje Huis terecht kwamen gemiddeld veel meer en ernstiger geweld meemaakten dan vrouwen die gemeld worden bij Veilig Thuis.
- Trauma van vrouwen of kinderen ten tijde van de Veilig Thuis melding of dat ze terecht kwamen in het Oranje Huis, omdat meer vrouwen en kinderen die bij het Oranje Huis terecht kwamen een klinisch trauma hebben dan vrouwen en kinderen die gemeld worden bij Veilig Thuis.
- Aantal kinderen, omdat bij het Oranje Huis onderzoek zowel vrouwen met en zonder kinderen in de leeftijdscategorie 3-18 jaar meedoen aan het onderzoek, terwijl bij Veilig Thuis het merendeel van de respondenten kinderen heeft in deze leeftijdscategorie.

Na de matchingsprocedure hadden we naast 43 Oranje Huis respondenten in de experimentele conditie ook 43 vrouwen van de Veilig Thuis respondenten in de controle conditie. In tabel B1.1 staan voor de 8 variabelen waarop we gematched

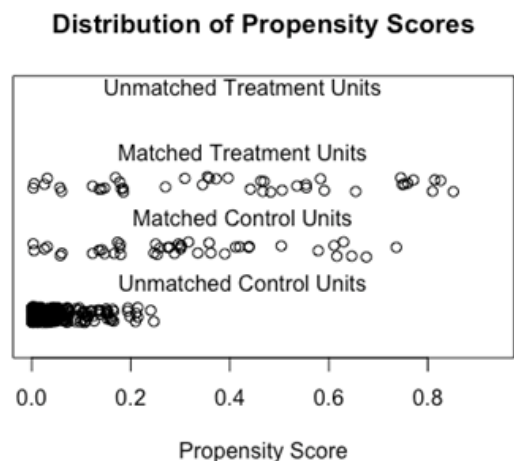
hebben de gemiddelden per variabele voor de Oranje Huis respondenten (n=43), de totale groep Veilig Thuis respondenten (n=530) en de controlegroep (n=43). Daarnaast staat in de een na laatste kolom het verschil tussen het gemiddelde van de Oranje Huis groep met de totale Veilig Thuis groep (voor dat gematched is). En in de laatste kolom staat het verschil tussen het gemiddelde van de Oranje Huis groep met de controlegroep (na de matching). We zien dat de verschillen voor de matching allemaal, behalve die van trauma, een stuk groter waren dan de verschillen na de matching. In figuur B1.1 zien we de propensity scores per respondent (elke cirkel is een respondent). Er zijn geen niet-gematchte respondenten van de experimentele conditie; voor elke Oranje Huis respondent is een match gevonden. Echter zie je dat de propensity scores van de gematchte respondenten van de experimentele conditie voor een deel goed overeenkomen met de controle conditie, maar niet voor alle respondenten van het Oranje Huis. Dit blijkt ook uit figuur 1.2 waarin je de verdeling ziet van de propensity scores voor de experimentele (Oranje Huis) groep en de controle (Veilig Thuis) groep. Voornamelijk voor de vrouwen van het Oranje Huis met een hoge propensity score kan geen voldoende vergelijkbare match worden gevonden. Op basis hiervan concluderen we dat het niet lukt om een goed vergelijkbare groep te krijgen om de analyses mee te kunnen doen.

³² Zie hoofdstuk 2 voor de vergelijking van de Oranje Huis respondenten en totale Veilig Thuis groep.

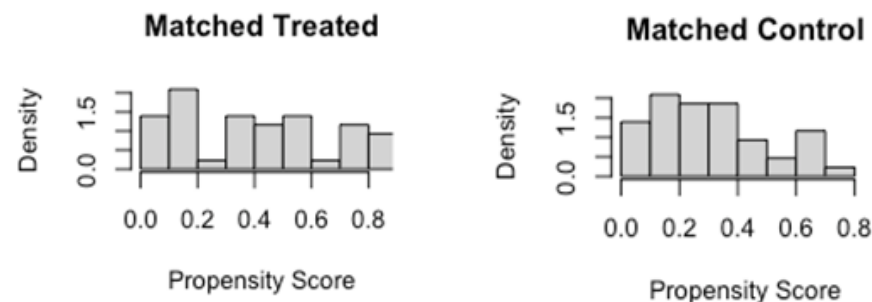
Tabel B1.1. Gemiddelden en verschil tussen gemiddelden van Oranje Huis groep versus totale Veilig Thuis groep en gematchte Veilig Thuis groep

	Oranje Huis (n=43)	Totaal Veilig Thuis (n=530)	Controlegroep (n=43)	Verskil tussen gemiddelden van Oranje Huis en totaal Veilig Thuis	Verskil tussen gemiddelden Oranje Huis en controlegroep
Leeftijd vrouw	3.35	3.88	3.30	-.53	.05
Betaald werk	.16	.47	.19	-.31	-.02
Inkomen	1.02	1.62	1.05	-.60	-.02
Opleiding	2.44	2.85	2.56	-.41	-.12
Aantal kinderen	.74	1.73	.93	-.99	-.19
Geweld jeugd vrouw	.51	.42	.42	.09	.09
Totaal geweld	231	73	205	159	27
Trauma	.40	.40	.49	-.01	-.09

Figuur B1.1 Propensity scores van gematchte en ongematchte respondenten van de experimentele en controle conditie

Figuur B1.2 Histogram van de propensity scores van de respondenten na de matching voor de experimentele Oranje Huis groep (treated) en controle Veilig Thuis groep (control)

Interviews

De respondenten die aan de 1-meting van het kwantitatieve onderzoek deelnamen konden in de vragenlijst aangeven of ze interesse hadden in een interview. Vervolgens werden ze telefonisch benaderd door een onderzoeksassistente van het Verwey-Jonker Instituut om extra uitleg te geven en als de vrouw meewilde doen werd een afspraak ingepland. In totaal hebben 9 vrouwen deelgenomen aan het interview en van 2 vrouwen wilde het kind ook meedoen. De vrouw ontving hier een vergoeding van €20 voor en het kind €10. Deze interviews zijn gedaan aan de hand van een tijdlijn, waarbij ingegaan is op het geweld, maar vooral de geboden hulp, werkzame elementen en de ervaring met de hulp van het Oranje Huis³³. Aan het eind van het interview is gevraagd of we met een hulpverlener van het Oranje Huis mochten spreken. We hebben met 5 medewerkers van Blijf Groep gesproken over hun visie en werkwijze.

³³ Voor een uitgebreidere beschrijving van de interviews behorend bij het kwantitatieve onderdeel zie het rapport van de landelijke cohortstudie (Steketee et al., 2020).

Voor het invullen van de vragenlijsten (kwantitatieve onderdeel) is voldoende kennis van de Nederlandse taal noodzakelijk. In het Oranje Huis verblijft een groot aantal cliënten die de Nederlandse taal onvoldoende beheerst. Blijf Groep vond het belangrijk om inzicht te krijgen in de ervaringen van deze groep cliënten. Daarom is in 2017 voor deze doelgroep een extra kwalitatief onderdeel gestart waarbij vrouwen die de Nederlandse taal niet machtig waren tweemaal zijn geïnterviewd. De vrouwen werden via de medewerkers van Blijf Groep geworven, waarvoor een informatiebrief in verschillende talen is gemaakt. Een onderzoeker van het Verwey-Jonker Instituut kreeg vervolgens via een vast contactpersoon van Blijf Groep de gegevens van vrouwen die mee wilden doen aan het onderzoek en voldeden aan de volgende inclusiecriteria: vanwege partnergeweld in het Oranje Huis en minimaal 4 tot maanden geleden in het Oranje Huis gekomen. In totaal zijn 14 vrouwen gesproken, waarvan 7 tweemaal een jaar tot anderhalf jaar later. De bedoeling was om cliënten, hun (ex)partners en kinderen (mits acht jaar of ouder) te interviewen. Geen van de vrouwen gaf echter toestemming om hun (ex-)partner te interviewen uit angst voor escalatie. Ook gaf geen van de vrouwen toestemming om hun kinderen te interviewen, vaak omdat ze hun kind niet extra wilden belasten. In alle gevallen ging bij de eerste ronde een tolk mee met de interviewer of werd het interview uitgevoerd door een tweetalige onderzoeksassistent. Bij de tweede ronde is nog voor twee interviews een tolk ingeschakeld en bij de rest is het interview in het Nederlands afgenomen. Vanwege het inzetten van tolken en tweetalige studentassistenten is ervoor gekozen om semigestructureerd interviews af te nemen bij de eerste ronde. Bij de tweede ronde was het gesprek meer open en gericht op een terugblik en hoe het nu met de vrouwen en kinderen gaat. Bij de interviews tijdens de tweede ronde merken we ook dat hun woordenschat en uitspraak nog in ontwikkeling was, waardoor het soms lastig was om diepgang in het interview aan te brengen. Vrouwen ontvingen voor elk interview een vergoeding van €20.

Bij het uitwerken en analyseren van de interviews merkten we dat elke situatie verschillend is. Daarom zal de analyse in sommige gevallen meer op individueel niveau beschreven zijn (maatwerk), maar over het algemeen zal naar patronen worden gezocht.

Focusgroepen en dossieronderzoek

Bij het extra onderdeel voor niet-Nederlandstalige respondenten heeft na elke ronde interviews een focusgroep met betrokken professionals plaatsgevonden. Het doel van de focusgroepen was om naast het perspectief van de cliënten ook het perspectief van de professionals te horen en om de voorlopige resultaten te duiden. De eerste focusgroep bestond uit 14 medewerkers van de Oranje Huizen Amsterdam en Alkmaar en de tweede focusgroep uit 9 medewerkers van de Oranje Huizen Amsterdam, Alkmaar en Haarlem.

Aanvullend op de interviews met niet-Nederlandstalige respondenten, heeft een medewerker van het Oranje Huis een beperkt dossieronderzoek verricht. In het dossieronderzoek is gekeken welke vorm van contact is geweest met de ex-partner, of kind- en systeemgesprekken zijn geweest en of een veiligheids- en gezinsactieplan is gemaakt.

Tot slot is dossieronderzoek uitgevoerd door onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut als aanvulling op het kwantitatieve onderzoek. Voor de vrouwen die aan minimaal 1 vervolgmeting hebben deelgenomen (n=48) is het dossier bekeken. Voor 1 vrouw was het dossiernummer niet te achterhalen. Daarom zijn 47 dossiers bekeken. Bij het dossieronderzoek is gekeken naar de trajecten die vrouwen hebben doorlopen, of kinderen mee waren in de opvang, het contact met de (ex-)partner en systeemgesprekken, het veiligheidsplan en gezinsactieplan, gevolgde trainingen en activiteiten, de soort hulp binnen en buiten de opvang, ketensamenwerking en welke afspraken gemaakt zijn voor de periode na de vrouwenopvang.

Bijlage 2. Vergelijking respondenten wel en geen vervolgmeting

Van de 98 respondenten bij de 0-meting hebben 45 vrouwen deelgenomen aan de 1-meting en 41 vrouwen aan de 2-meting. Sommige vrouwen hebben de 1-meting overgeslagen, maar wel de 2-meting ingevuld en sommigen hebben alleen de 1-meting nog ingevuld. Dit betekent dat 48 vrouwen in ieder geval 2 keer hebben meegedaan en 38 vrouwen aan alle drie de metingen hebben deelgenomen. Veel vrouwen konden we niet meer bereiken na de 0-meting, omdat telefoonnummer en mailadres ongeldig waren ($n = 24$) of nooit werd opgenomen ($n = 3$). Daarnaast wilden 23 vrouwen niet meer deelnemen. Redenen hiervoor waren dat ze het de heftige periode graag achter zich wilden laten of dat momenteel allerlei problemen spelen met familie (bv. moeder op sterven) en een aantal hadden het te druk en geen zin meer om mee te doen.

Om te kijken of de vrouwen die we wel konden bereiken en mee wilden doen aan de vervolgmeting(en) een representatieve steekproef zijn van de totale groep vrouwen bij de 0-meting hebben we ze vergeleken op achtergrondvariabelen, het geweld en welbevinden.

Tabel B2.1 bevat de 0-meting van alle respondenten van het Oranje Huis onderzoek en de subgroep van vrouwen die een vervolgmeting hebben gedaan. Chi-kwadraat toetsen laten zien dat voor alle achtergrondvariabelen (leeftijd, migratie, opleidingsniveau, inkomen en betaald werk) geen significante verschillen bestaan tussen de vrouwen die alleen de 0-meting hebben gedaan en vrouwen die ook aan een of twee vervolgmetingen hebben deelgenomen.

Daarna hebben we de jeugdtrauma's en geweld uit het verleden bekeken (zie tabel B2.2). Het gemiddelde aantal jeugdtrauma's verschilt niet tussen de groep die geen vervolgmeting heeft gedaan ($M = 3.7, SD = 2.9$) en de groep die wel een of meerdere vervolgmetingen heeft gedaan ($M = 3.6, SD = 3.0$). Verder zien we ook geen verschil wat betreft het meemaken van geweld in de jeugd tussen de groep die geen vervolgmeting heeft gedaan (60%) ook de subgroep die wel een vervolgmeting heeft gedaan (54%).

Wat betreft het huidige partnergeweld en kindermishandeling (zie tabellen B2.3 en B2.4) zien we ook geen verschillen tussen de groep die wel en geen vervolgmeting heeft gedaan.

Tot slot hebben we naar het welbevinden van de vrouwen en kinderen gekeken (zie tabel B2.5). De subgroep vrouwen die aan minimaal een vervolgmeting heeft deelgenomen verschilt niet van de totale groep wat betreft het hebben van een klinisch trauma, de mate van opvoedstress en kwaliteit van leven. En ook het percentage kinderen dat veilig gehecht, emotioneel veilig en een klinisch trauma heeft, verschilt niet tussen de totale groep en de subgroep.

We kunnen dus stellen dat we een representatieve subgroep hebben bij de vervolgmetingen van alle vrouwen die aan de 0-meting deelnamen.

Tabel B2.1

	0-meting Oranje Huis respondenten (n = 98)	0-meting van groep met vervolg meting(en) (n = 48)
Leeftijd vrouw (%)		
< 25 jaar	19%	17%
25-34 jaar	46%	50%
35-44 jaar	25%	21%
45-54 jaar	6%	8%
> 55 jaar	4%	4%
Migratie achtergrond (%)		
Nederlands	32%	32%
Eerste generatie migrant	42%	40%
Tweede generatie migrant	27%	29%
Opleiding (%)		
Lager onderwijs	17%	17%
MAVO, LBO	20%	23%
HAVO, VWO, MBO	49%	48%
HBO, WO	13%	12%
Netto maandelijks inkomen (%)		
< €1,500	93%	96%
€1,500 - €3,100	7%	4%
> €3,100	0%	0%
Betaald werk (%)		
> 12 uur betaald werk	17%	19%
Gegevens kinderen (3-18 jaar)		
Kinderen (3-18 jaar)	50%	79%
Gemiddelde leeftijd kinderen	7,1 jaar	6,8 jaar
Sekse kinderen, meisje (%)	55%	56%

Tabel B2.2 Percentage vrouwen per vorm van jeugdtrauma

Soort jeugdtrauma	0-meting Oranje Huis respondenten (n = 98)	0-meting van groep met vervolg meting(en) (n = 48)
Psychische mishandeling	48%	44%
Fysieke mishandeling	50%	50%
Seksueel misbruik	34%	27%
Geestelijk verwaarloosd	47%	52%
Fysiek verwaarloosd	11%	12%
Mishandeling van moeder (getuige IPV)	31%	31%
Gescheiden ouders	55%	60%
Probleemdrinker, alcoholist of drugsgebruiker in huishouden	32%	27%
Depressief gezinslid (zelf- moordpoging)	28%	35%
Gezinslid gedetineerd	25%	19%

Tabel B2.3 Gemiddeld aantal incidenten partnergeweld afgelopen jaar bij de 0-meting

	0-meting Oranje Huis respondenten (n = 91)	0-meting van groep met vervolg meting(en) (n = 42)
Psychisch geweld door partner	74	74
Psychisch geweld door zelf	31	31
Fysiek geweld door partner	69	63
Fysiek geweld door zelf	11	12
Letsel bij partner	4	5
Letsel bij zelf	22	22
Seksueel geweld door partner	24	26
Seksueel geweld zelf	2	3

Tabel B2.4 Gemiddeld aantal incidenten kindermishandeling afgelopen jaar bij de 0-meting

	0-meting Oranje Huis respondenten (n = 63)	0-meting van groep met vervolg meting(en) (n = 34)
Psychische kindermishandeling	7	4
Fysieke kindermishandeling	5	7
Verwaarlozing	2	1

Tabel B2.5 Welbevinden vrouwen en kinderen op de 0-meting

	0-meting Oranje Huis respondenten (n=98)	0-meting van groep met vervolg meting(en) (n = 48)
Klinisch trauma (%)		
Vrouw	41%	40%
Kinderen	43%	48%
Opvoedstress		
Vrouw per kind	44.8	47.3
Kwaliteit van leven		
Vrouw	5.6	5.9
Emotioneel veilig (%)		
Kinderen	32%	31%
Veilig gehecht (%)		
Kinderen	65%	67%

COLOFON

Opdrachtgever	Oranjehuis
Auteurs	M.K.M. Lünemann, MSc Mr. dr. K.D. Lünemann M. Compagner, MSc
Met medewerking van	K. Bel, MSc E. Horrevorts, MSc B. de Kruijf, MSc A. Oas, MSc S. Bouzeya, MSc S. El Jaouhari, MSc G. Alinaghi, MSc S. Kahveci, MSc R. Samsor, MSc F. Barzngge, MSc
Foto titelblad	IStock
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

ISBN 978-94-6409-051-2

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2021.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.